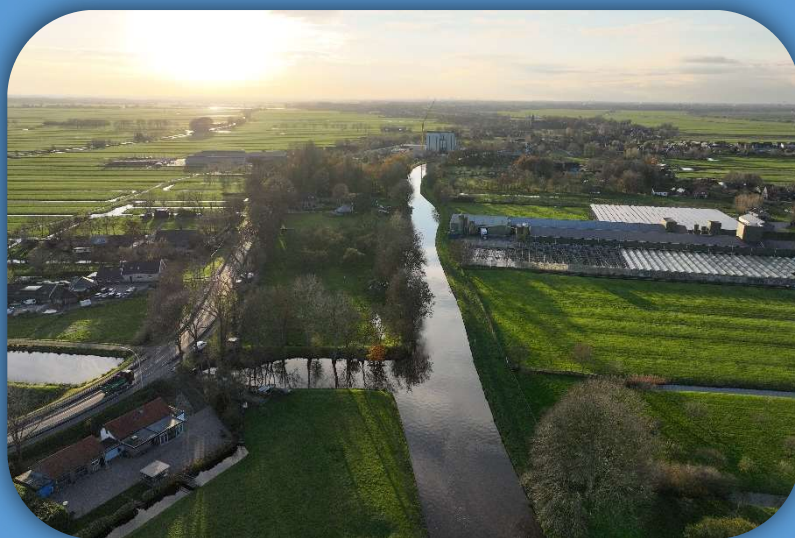

HOOGHEEMRAADSCHAP
**DE STICHTSE
RIJNLANDEN**

Bestuursverslag 2023

Inhoudsopgave

Inhoud

Voorwoord.....	5
Zo staat het met onze doelen.....	7
Overzicht effectindicatoren	9
BESTUURLIJK PROGRAMMA ZUIVERINGSBEHEER.....	11
3 Zuiver afvalwater, energieneutraal en circulair	12
<i>3.1 Dynamische opgave.....</i>	<i>13</i>
3.1.1 ZUIVERe ontwikkelingen (=Circulair afvalwaterbeheer)	13
<i>3.2 Reguliere taken.....</i>	<i>19</i>
3.2.1 Versterken beheerorganisatie op gebied van procesautomatisering	20
BESTUURLIJK PROGRAMMA WATERSYSTEEMBEHEER.....	21
4 Robuust en gezond water in een klimaatbestendig gebied.....	22
<i>4.1 Dynamische opgave.....</i>	<i>22</i>
4.1.1 Gezond water	22
4.1.2 Bodemdaling veenweide.....	33
4.1.3 Toekomstbestendig waterbeheer	35
4.1.4 Gebiedsgericht werken: integratie dynamische opgaven watersysteembeheer.....	41
<i>4.2 Reguliere taken.....</i>	<i>41</i>
4.2.1 Beheer en onderhoud watergangen	42
4.2.2 Beheer en onderhoud kunstwerken	43
4.2.3 Peilbesluiten en planvorming.....	43
5 Waterveilige leef- en werkomgeving	46
<i>5.1 Dynamische opgave.....</i>	<i>46</i>
5.1.1 Sterke Lekdijk	46
<i>5.2 Reguliere taken.....</i>	<i>48</i>
5.2.1 Primaire keringen	48
5.2.2 Regionale keringen.....	48
5.2.3 Muskusrattenbeheer in eigen gebied	50
5.2.4 Crisisbeheersing	50
PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISATIE.....	52
6 Bestuur en Organisatie	53

6.1	<i>Dynamische opgave</i>	53
6.1.1	Waterbewust leven	53
6.2	<i>Reguliere taken</i>	55
6.2.1	Vaarwegbeheer	55
6.2.2	Monitoring zwemwater	56
7	Bestuur, middelen en maatschappij	57
7.1	<i>Dynamische opgave</i>	57
7.1.1	Duurzaamheid	57
7.1.2	Biodiversiteit	60
7.1.3	Digitale transformatie	60
7.1.4	Toekomstbestendig begroten	61
7.2	<i>Reguliere taken</i>	62
7.2.1	Omgevingswet	62
7.2.2	Dierenwelzijn	62
7.2.3	Communicatie en educatie	62
7.2.4	Internationale kennisuitwisseling	63
7.2.5	Toekomstbestendige organisatie	64
7.2.6	Rekenkamer	69
7.2.7	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving	69
8.	2023 in cijfers	71
8.1	<i>Exploitatieresultaat 2023</i>	71
8.2	<i>Investerings</i>	73
8.3	<i>Belastingen</i>	82
8.4	<i>De paragrafen</i>	84
8.4.1	Overzicht van aangenomen moties in 2023	85
8.4.2	Incidentele baten en lasten	87
8.4.3	Reserves en voorzieningen	87
8.4.4	Weerstandvermogen	87
8.4.5	Financiering	91
8.4.6	Verbonden Partijen	94
8.5	<i>Bedrijfsvoering</i>	106
8.6	<i>EMU saldo</i>	108
8.7	<i>Top Inkomens 2022</i>	109
8.8	<i>Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid</i>	110

Bijlage 1: Kosten en opbrengsten per programma.....	113
Bijlage 2: Realisatie en prognose investeringsprojecten	119
Bijlage 3: Muskusrattenbeheer	122

Voorwoord

Voor u ligt het concept-Bestuursverslag voor het jaar 2023. Dit vertelt hoe HDSR het afgelopen jaar gewerkt heeft aan zijn opgaven. We rapporteren hierover onder andere aan de hand van de effectindicatoren. Deze laten het daadwerkelijke effect van beleid en uitgevoerde werkzaamheden op de doelen van het waterschap zien. We lichten per effectindicator toe wat de voortgang is en wel als volgt:

- *op koers (groen)*: de geplande werkzaamheden die voor 2023 waren voorzien zijn gerealiseerd en daarmee blijft het behalen van de doelen, die (mogelijk) later in de tijd liggen, op koers.
- *vereist aandacht (geel)*: hier moeten we op letten. Op dit moment is het op koers, maar in de nabije toekomst voorzien we ontwikkelingen en/of wijzigingen waardoor bijsturen nodig kan zijn om de resultaten te behalen.
- *niet op koers (oranje)*: het doel is niet behaald en met de huidige vastgestelde plannen en middelen zal dit ook niet gaan gebeuren.

Verkiezingsjaar 2023: in vertrouwen kan veel

Op 15 maart 2023 ging Nederland naar de stembus voor de waterschaps- en provinciale verkiezingen. De uitslag voor HDSR betekende dat we, naast veel nieuwe AB leden, drie nieuwe fracties in het algemeen bestuur mochten verwelkomen. Ook is een nieuw breed college aan de slag gegaan met een ambitieus coalitieakkoord 'Waterverbinding: In vertrouwen kan veel'.

De basis voor het coalitieakkoord zijn de plannen die al eerder zijn vastgesteld, zoals het Waterbeheerprogramma, de Zuiveringsvisie en de visie Duurzaamheid. Afgelopen jaar heeft het college gewerkt aan de verdere realisatie van deze visies en aan de concretisering van nieuwe ideeën.

Hoe kijken we terug?

We kijken tevreden en met trots terug, het merendeel van de inspanningen is gerealiseerd. We hebben grote stappen gezet in de uitvoering van onze plannen, waarbij ook (landelijke) successen zijn behaald. Dit is tevens in enkele innovatieve dossiers waarin we als waterschap koploper zijn. We zijn met andere woorden niet blijven steken in het maken van plannen alleen, maar hebben zaken concreet gemaakt. U kunt dit terug lezen in het verslag.

Vanuit financieel perspectief kunnen we melden dat het financiële resultaat over 2023 heel dicht bij het eerder begrote resultaat ligt. De afwijking is kleiner dan 1%.

Dit resultaat hebben wij als college, samen met het algemeen bestuur, organisatie, medeoverheden, inwoners, ondernemers en organisaties uit ons werkgebied, gedaan.

De complexiteit van de doelstellingen

Niet alles ligt op koers. We merken dat met de toenemende schaarste op vele terreinen (grondstoffen, chemicaliën, energie, ruimte, aannemers, arbeidsmarkt, geld), onze afhankelijkheid van anderen toeneemt. Ook zit er spanning in onze eigen doelstellingen. De ambitie op bijvoorbeeld het tegengaan van bodemdaling staat op gespannen voet met de wens van een robuust watersysteem. Samen met de klimaatverandering en de geopolitieke ontwikkelingen is de nabije toekomst zeer onzeker.

Tegelijkertijd krijgen de waterschappen een steeds dringendere rol in de grote opgaven op het gebied van klimaat en duurzaamheid. Samen met anderen zoeken wij ook naar plekken en kansen om die rol ook nadrukkelijk te vervullen. Het effect is dat we in het afgelopen jaar steeds vaker werden gevonden. Ook dit leverde in projecten spanningen op, omdat onze doelen niet altijd gedragen werden door inwoners en bedrijven.

Het zoeken naar effectieve vormen van participatie en samenwerking door en met inwoners en bedrijven bleef en blijft voortdurend aandacht vragen.

Keuzes

We realiseren ons steeds meer dat niet alles maakbaar is en dat niet alles overal en tegelijkertijd kan. Onze organisatie is professioneel en ambitieus, maar staat onder druk in die zin dat het absorptievermogen van de ambtelijke organisatie aan haar grenzen zit. Ook wordt, zoals hierboven aangegeven, onze afhankelijkheid van de slagkracht van samenwerkingspartners steeds groter. Niet alle ambities zijn maakbaar.

Bestuursverslag en effectindicatoren

Het concept bestuursverslag is opgedeeld in drie (bestuurlijke) programma's, met daaronder de diverse dynamische en reguliere opgaven. Ook rapporteren we aan de hand van de nieuwe effectindicatoren. Deze en de (bestuurlijke) programma's vindt u in het [Overzicht effectindicatoren](#).

Het college,

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

Zo staat het met onze doelen

Zuiveringsbeheer

Circulaire waterketen Circulaire waterketen In 2023 is het nieuwe programma Circulaire Waterketen van start gegaan om invulling te geven aan de ambities uit de Zuiveringsvisie 2050. Deze ambities zijn om al het water uit de keten nuttig in te zetten, alle waarde uit de waterketen te benutten en de infrastructuur 100 procent adaptief te maken. Dit doen we allemaal samen met andere partijen. Om te voldoen aan de bijbehorende effectindicatoren zijn veel nieuwe ontwikkelingen en innovaties nodig, zoals het terugwinnen van cellulose uit de zuiveringen en de ontwikkeling van nieuwe, circulaire bouwmethodes. De opgave is groot en in 2023 hebben we gedaan wat was afgesproken.

Bestuur en organisatie

Onder het bestuurlijke programma vallen de onderwerpen Waterbewust leven en Bestuur, middelen en maatschappij. Via het programma Digitale Transformatie bereiden we ons voor om ook in de toekomst ons werk goed te kunnen doen. Onze manier van begroten wordt aangepast wat zorgt voor betere transparantie van ons werk. We zorgen ervoor dat we duurzaamheid in al ons werk wordt meegenomen.

Waterbewust leven De regeling Blauwe Bewoners Initiatieven is vrijwel geheel ingezet voor diverse initiatieven van bewoners. Daarnaast zijn er initiatieven geweest voor het NK-tegelwippen, klimaatpleinen bij tuincentra en is er gewerkt aan een waterbewuste hengelsport via pilots loodvrij vissen. Bijzondere activiteiten in het kader van watererfgoed die op goede publieke belangstelling konden rekenen waren de jarige Oude Sluis in Nieuwegein, de renovatie van de Rijksmonumentale Beermuur in Wijk bij Duurstede en het inzetten van de zesde molen van de Hooge Boezem en de molen Bonrepas bij Vlist bij het malen van water naar het waterbergingsgebied.

Duurzaamheid Een emissieloos en circulair waterschap: het is een transitie en daar werken we aan. We streven naar een reductie van de eigen uitstoot van broeikasgassen, wekken steeds meer eigen energie op, winnen grondstoffen terug waar mogelijk en er is aandacht voor biodiversiteit.

Digitale transformatie De informatiebeveiliging en privacy zijn flink verbeterd. We zetten stappen om het informatiebeheer op orde te brengen en er is steeds meer informatie digitaal beschikbaar en waar mogelijk delen we die ook met derden. Door verbetering in ons datamanagement worden het beheer van de objecten efficiënter en effectiever.

Toekomst bestendig begroten Onze control-cyclus is verder uitgewerkt en de werkwijze van de P&C producten is beschreven. Tussentijdse bestuurs- en managementrapportages worden over een periode van vier maanden opgesteld. Het begrotingsproces wordt verdere geautomatiseerd.

Watersysteembeheer

De extremen in te veel én te weinig water worden groter. Hier moeten we ons als waterschap op voorbereiden. Dit vraagt om aanpassingen aan het watersysteem, een sterke crisisorganisatie én om nieuwe manieren van sturen, samen- en gebiedsgericht werken en innoveren op alle schaalniveaus. We nemen hierbij al onze opgaven in het gebied mee.

Gezond water We zijn gestart met de voorbereiding voor de KRW-Tussenevaluatie van 2024. Uit de monitoringsgegevens van 2022 is gebleken dat nog geen enkel KRW-waterlichaam aan de KRW-doelen voldoet. Om inzicht te geven in de monitoringsresultaten voor de KRW en overig water is het instrument 'Waterkwaliteit in Beeld' ontwikkeld. In diverse projecten onderzochten en/of implementeerden we verbetermaatregelen (ecologisch beheer, vismigratie, aanpak rivierkreeften). We werkten aan een aanpak voor 'opkomende stoffen' zoals medicijnresten en (micro)plastics en lieten we een onderzoek uitvoeren om inzicht te krijgen welke stoffen er in en uit onze rioolwaterzuiveringen stromen (non target screening). We hebben diverse projecten opgepakt in samenwerking met gemeenten. We betrokken inwoners en ondernemers bij het meten van de waterkwaliteit. Met subsidies stimuleerden we kleinschalige maatregelen door agrariërs.

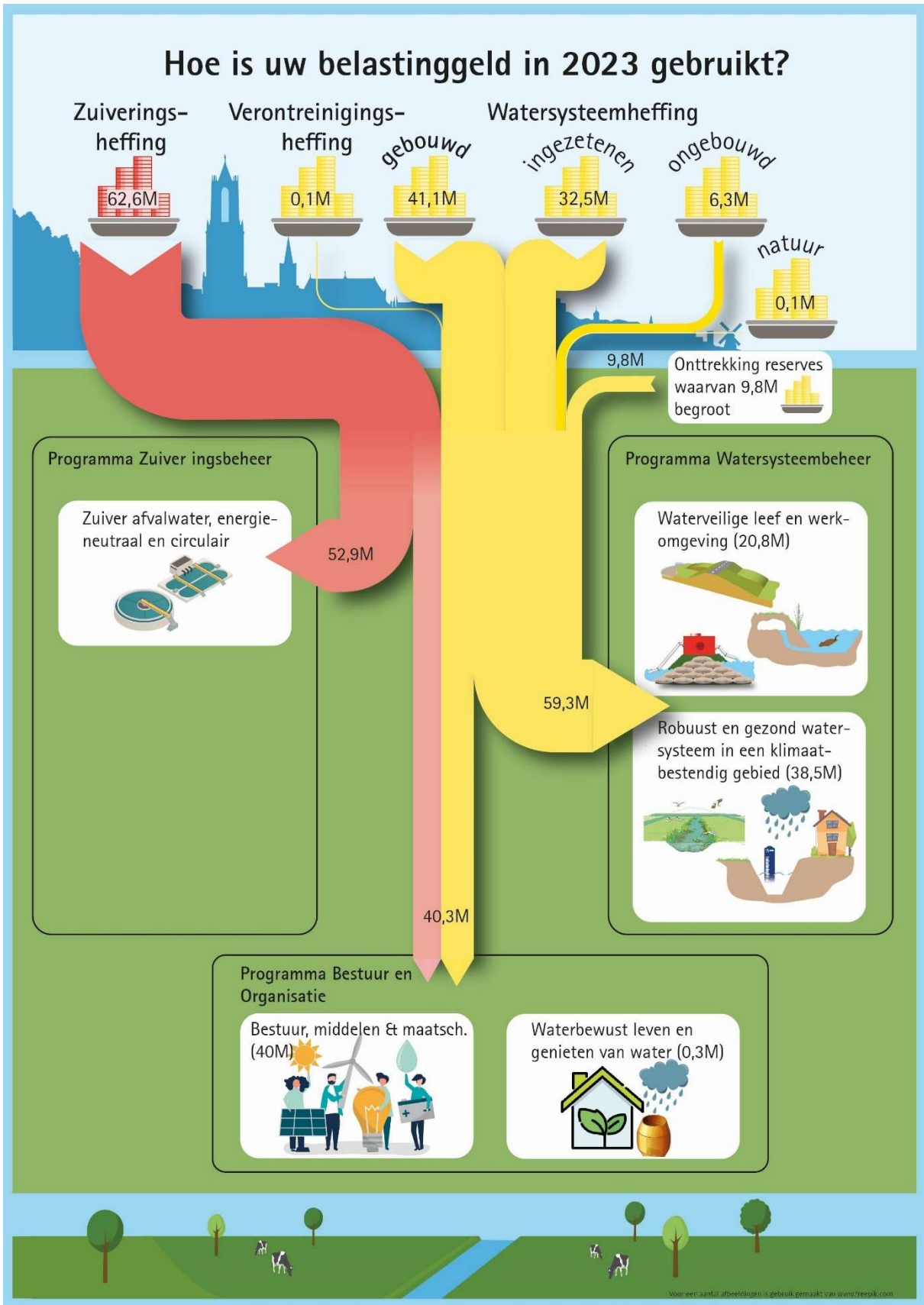
Bodemdaling veenweide In 2023 is gerekend aan de CO²-emissiereductie en een start gemaakt met de duiding van de meetresultaten. In gebiedsgerichte projecten werkten we samen om veenbodemdaling tegen te gaan. Vanwege de samenhang met andere (water)opgaven zijn we deze projecten integraler gaan benaderen, mede in het kader van het NPLG. We hebben een verkenning uitgevoerd naar de extra zoetwater vraag die het gevolg is van bodemdalingremmende maatregelen. We zijn pilots gestart om te onderzoeken hoe om te gaan met een verhoogd risico op wateroverlast.

Toekomst bestendig waterbeheer Gestart is met de toetsing van ons watersysteem op voldoende bergingscapaciteit. Ook zijn we begonnen met het testen van onze assets op gevoeligheid voor uitval bij extreem weer. Er is een begin gemaakt met het uitwerken van een inzetprotocol voor de verdringingsreeks voor de verdeling van water bij tekorten. Met betrokken partners zijn we risicodialogen aangegaan over de gevolgen van klimaatverandering en de mogelijke handelingsperspectieven om deze het hoofd te bieden.

Grondwatersysteem We zijn begonnen met het opstellen van een startnotitie om te komen tot een visie op grondwater. We houden toezicht op tijdelijke grondwateronttrekkingen en zijn gestart met het in beeld brengen van permanente grondwateronttrekkingen.

Waterveilige leef- en werkomgeving De crisisorganisatie heeft met partners grootschalig geoefend en is, o.a. tijdens de hoogwaterperiodes, in actie gekomen. Het aantal gevangen muskusratten is gestegen tot ongeveer 1 per 4 km watergang. Met de versterking van o.a. de Meijekade en de Vlistkade is nu 80% van de regionale keringen veilig. De versterking van de primaire waterkeringen langs de Nederrijn en Lek in het programma Sterke Lekdijk is nu ook buiten zichtbaar met de versterking van Salmsteke.

Financiële resultaten 2023

Figuur 1: Financiële resultaten 2023

Overzicht effectindicatoren

1. Bestuurlijk programma Zuiveringsbeheer

Zuiver afvalwater, energieneutraal en circulair

1. Samen méér waarde halen uit de waterketen.

In 2050:

- a) zetten we al het gezuiverde water nuttig in;
- b) is de waterketen circulair en klimaatpositief;
- c) is de waterketen-infrastructuur adaptief.

Effectindicator

1.1 Hoeveelheid nuttig ingezet effluent als percentage van de totale hoeveelheid effluent.

1.2 Mate van reductie van uitstoot broeikasgassen uit de waterketen, uitgedrukt in CO₂-equivalenten, en vermeden milieu-impact.

1.3 Percentage van het totaal aantal assets (rioolwaterzuiveringen) dat adaptief is.

SvZ

2. Bestuurlijk programma Watersysteembeheer

Robuust en gezond watersysteem in een klimaatbestendig gebied

Gezond Water

2. Het oppervlaktewater in ons beheergebied is leefbaar voor mens, dier en plant. Nú en in de toekomst.

2.1 Aantal KRW-waterlichamen dat voldoet aan de biologische (vissen, waterplanten en nutriënten) en chemische (prioritaire stoffen, nieuwe stoffen) KRW-doelen

2.2 Het % stedelijk oppervlaktewater dat voldoet aan het waterkwaliteitsniveau *zichtbaar* of hoger.

2.3 Het gemiddelde waterkwaliteitsniveau van het oppervlaktewater in het landelijk gebied (streefwaarde: *levendig*).

2.4 Het gemiddelde waterkwaliteitsniveau van het oppervlaktewater in natuurgebieden (streefwaarde: *levendig*).

SvZ

Veenweide

3. Bodemdaling en uitstoot broeikasgassen veenweidegebied zijn beperkt:

- a) 50% minder bodemdaling in 2030 in veenweidegebied
- b) Reductie van 0,06-0,08 Mton CO₂

3.1 PM (De daadwerkelijk verminderde bodemdaling kan in 2023 nog niet in beeld worden gebracht).

3.2 Mate waarin de te behalen opgave voor CO₂-reductie wordt gerealiseerd in % (rekenmethode Somers)

Klimaat

4. Gebieden zijn waterrobuust en klimaatbestendig

4.1 Wateroverlast: de mate waarin het watersysteem aan de provinciale wateroverlast-normen voldoet EN binnen 7 dagen kan herstellen van een extreme neerslag/wateroverlast-situatie zoals Limburg 2021.

4.2 Watervraag/-beschikbaarheid: de mate waarin het watersysteem zowel lokale als regionale (extreme) droogte- en watertekort-situaties kan opvangen.

Watersysteem

5. Het regionaal watersysteem is toekomstbestendig

5.1 Effectindicator wordt in 2024 opgesteld

Grondwater

6. Grondwaterbeheer is toekomstbestendig

6.1 Effectindicator wordt in 2024 opgesteld

Waterveiligheid

7. Voor 2050 wordt minimaal het wettelijke beschermingsniveau tegen overstromingen geboden

7.1 Percentage van de primaire waterkeringen dat voldoet aan de rijksnormen (Streefwaarde 100%)

3. Programma Bestuur en organisatie

Waterbewust leven en genieten van water

Bestuur, middelen en maatschappij

8. Bewoners en professionals hebben water en klimaat gerelateerde acties ondernomen en hebben meer inzicht in de rol van het waterschap in het verleden en toekomst.

Effectindicator

8.1 Toegenomen % in aantal respondenten en in score van de enquête Publieksmonitor Waterpeil (geen Publieksmonitor uitgevoerd)

9. Duurzaam waterschap

- a) Het waterschap is in 2050 95% emissieloos, waaronder in 2030 energieneutraal
- b) Circulaire materiaalgebruik
- c) Bevorderen van de biodiversiteit

9.1 Mate van reductie van de totale uitstoot van broeikasgassen door HDSR, uitgedrukt in CO₂-equivalenten.

9.2 Vermeden milieu-impact door minder inkoop (viring/ruwe) grondstoffen en winning grondstoffen uit eigen bronnen.

9.3 De mate van versterkte natuur door ons waterbeheer en op onze terreinen.

Legenda

Op koers: De afgesproken resultaten zijn of worden gehaald

Vereist aandacht: Er is extra aandacht nodig/er zijn ontwikkelingen die de koers beïnvloeden

Niet op koers: Er moeten extra inspanningen en middelen worden aangewend

Effectindicator kan niet worden ingevuld (zie toelichting per effectindicator)

BESTUURLIJK PROGRAMMA ZUIVERINGSBEHEER

3 Zuiver afvalwater, energieneutraal en circulair

In Beeld: Gezuiverd afvalwater

De effluentkwaliteit van de zuiveringen is op 2 zuiveringen na op orde. Met de zuivering Utrecht en Zeist werd niet altijd aan de effluentnorm voldaan in 2023. In 2023 zijn er daarnaast een drietal incidenten geweest met gevolgen voor de waterkwaliteit. Het betrof incidenten op RWZI De Bilt, RWZI De Meern en rioolgemeaal Oudewater. Inmiddels zijn er maatregelen genomen om herhaling te voorkomen. De overkoepelende en ambitieuze 'Zuiveringsvisie 2050' is in maart 2022 door het algemeen bestuur unaniem vastgesteld. Om invulling te geven aan de benodigde transitie uit de zuiveringsvisie is in 2023 een nieuw programma opgericht: 'Circulaire Waterketen'. Met het realiseren van de medicijnresten verwijderingsinstallatie op RWZI Houten in 2023 heeft het waterschap een eerste stap gezet richting het vergaand zuiveren van afvalwater. Binnenkort willen we hiermee op RWZI Woerden een tweede stap maken. Overige belangrijke mijlpalen in 2023 zijn o.a. de oprichting van een waterschapscoöperatie voor de productie van Kaumera en het terugwinnen én toepassen van cellulose uit het afvalwater van RWZI Leidsche Rijn.

Het zuiveren van afvalwater is een van de hoofdtaken van het waterschap. Dat doen we doelmatig en efficiënt. En niet onbelangrijk: ook op een steeds duurzamere manier.

Tot 2022 hoorden de onderstaande effectindicatoren bij het thema gezuiverd afvalwater:

Eff 10a: Voldoen aan de effluentnorm

Eff 10b: Voldoen aan afnameverplichting

Meerwaarde uit afvalwater

Eff 11a: Energie opwekken uit het zuiveren van afvalwater

Eff 11b: Waardevolle grondstoffen zijn optimaal benut

In 2023 zijn er, onder invloed van de [Zuiveringsvisie 2050](#) en het verduurzamen van de afvalwaterketen, nieuwe effectindicatoren geformuleerd:

- 1.1. Hoeveelheid nuttig ingezet effluent als percentage van de totale hoeveelheid effluent;
- 1.2. Mate van reductie van uitstoot broeikasgassen uit de waterketen, uitgedrukt in CO₂-equivalenten en vermeden milieu-impact;
- 1.3. Percentage van het totaal aantal assets (zuiveringstechnische werken, zoals gemalen, persleidingen en zuiveringen) dat adaptief is.

Omdat het voldoen aan de effluentnorm en de afnameverplichting een wezenlijk onderdeel blijft van resultaatsinspanningen van het waterschap, is ervoor gekozen om deze effectindicatoren ook mee te nemen in dit bestuursverslag. Dit is opgenomen onder de kop Reguliere Taken.

De doelstellingen voor Zuiver uit ons WBP en bijbehorende effectindicatoren en scores zijn als volgt:

Hoofddoel Waterschap (WBP)	Effectindicatoren	Score
1. Samen méér waarde halen uit de waterketen: In 2050: a) zetten we al het gezuiverde water nuttig in; b) is de waterketen circulair en klimaatpositief; c) is de waterketen-infrastructuur adaptief.	1.1 Hoeveelheid nuttig ingezet effluent als percentage van de totale hoeveelheid effluent.	Op koers
	1.2 Mate van reductie van uitstoot broeikasgassen uit de waterketen, uitgedrukt in CO ₂ -equivalenten, en vermeden milieu-impact.	Op koers
	1.3 Percentage van het totaal aantal assets (rioolwaterzuiveringen) dat adaptief is.	Op koers

Tabel 1: Effectindicatoren Zuiver

3.1 Dynamische opgave

3.1.1 ZUIVERe ontwikkelingen (=Circulair afvalwaterbeheer)

In maart 2022 is de [Zuiveringsvisie 2050](#) door het algemeen bestuur vastgesteld. In deze visie hebben we de belangrijkste trends en ontwikkelingen geschetst en onze visie en ambities voor het zuiveren van afvalwater in de toekomst vastgelegd. De visie luidt: 'Samen meer waarde halen uit de waterketen'. Er zijn drie transitie-sporen opgesteld in de Zuiveringsvisie:

1. De ambitie om al het water uit de keten samen nuttig in te zetten;
2. De ambitie om samen alle waarde uit de waterketen te benutten;
3. De ambitie om samen met onze omgevingspartners de infrastructuur 100% adaptief te maken.

Om concreet invulling te geven aan de Zuiveringsvisie 2050 is er in 2023 een nieuw programma binnen het waterschap gestart: 'Circulaire Waterketen'. De bovenstaande drie sporen hebben allemaal te maken met circulariteit, vandaar de naam. In het bijbehorende logo komen de sporen terug. Blauw voor het eerste spoor 'circulair water', groen voor het tweede spoor 'circulair energie en grondstoffen' en grijs voor het derde spoor 'circulair bouwen'.

Binnen het programma Circulaire Waterketen wordt invulling gegeven aan de transitieopgaven uit de Zuiveringsvisie. Vanaf nu is de Zuiveringsvisie leidend bij elke asset (rioolgemaal, persleiding of zuivering) die we renoveren of vernieuwen.

Effectindicator 1.1 Hoeveelheid nuttig ingezet effluent als percentage van de totale hoeveelheid effluent: **Op koers**

De bijbehorende transitie-sporen zijn het eerste en tweede spoor: Samen zetten we al het water uit de keten nuttig in en alle waarde uit de waterketen wordt benut.

Spoor 1: Samen zetten we al het water uit de keten nuttig in

Doel van dit eerste spoor is dat al het gezuiverd afvalwater een nuttige bestemming krijgt. We verlaten daarmee de weg van lozen en afvoeren en zoeken de meerwaarde van gezuiverd water. Dat kan voor vele toepassingen, zoals het tegengaan van verdroging, gebruik door bedrijven en landbouw, maar minimaal voor de (water)natuur. Dit betekent dat het water schoon is en bijdraagt aan een betere kwaliteit van het oppervlaktewater.

Op dit moment staat de inzet van effluent (ook op nationaal niveau) nog in de kinderschoenen en zijn we gestart met de onderstaande verkenningen en pilotprojecten. Voor wat betreft de inspanningen over 2023 liggen we op koers.

Quickscan hergebruik effluent

In 2023 is er samen met drinkwaterbedrijf Vitens een quickscan uitgevoerd naar de nuttige inzet van het effluent bij alle RWZI's van het waterschap. In deze quickscan zijn de drie meest kansrijke RWZI's geselecteerd, waarvoor een verdiepingsslag is gemaakt. Dat zijn RWZI Zeist, RWZI Nieuwegein en RWZI De Bilt. De kansen voor RWZI Zeist liggen bij infiltratie en het tegengaan van verdroging op de Utrechtse Heuvelrug, voor RWZI Nieuwegein en RWZI De Bilt bij de aanvulling van de drinkwaterwinning. In 2024 gaan we met Vitens in gesprek hoe we omgaan met de uitkomsten van de quickscan en welke vervolgstappen we kunnen nemen.

Ultieme Waterfabriek

Samen met 14 waterketenpartners (drinkwaterbedrijven, waterschappen en kennisinstututen) zijn we eind 2023 gestart met een groot demonstratieproject: de Ultieme Waterfabriek. Dit project heeft een looptijd van vier jaar, waarin we op lokaal, regionaal- en nationaal niveau laten zien dat het mogelijk is drinkwater te maken uit effluent. Naast de (zuiverings)techniek zijn ook acceptatie en regelgeving belangrijke aspecten van dit project. Samen met drinkwaterbedrijf Oasen onderzoeken we de mogelijkheid om RWZI Woerden aan te dragen als regionale pilot voor de Ultieme Waterfabriek.

Figuur 2: De weg van afvalwater naar drinkwater en de stappen daarin

Circulair Water City Nieuwegein

Samen met drinkwaterbedrijf Vitens en gemeente Nieuwegein is het waterschap bezig met de voorbereidingen om in Nieuwegein een klimaatadaptieve en waterneutrale binnenstad te creëren. Het lokaal zuiveren van het afvalwater voor ca. 2000 inwoners is een van de scenario's. Hiervoor komen we in 2024 bij het algemeen bestuur.

Nieuwe stoffen (medicijnresten, microplastics en nieuwe stoffen)

Met een nazuivering van effluent op RWZI Houten zetten we als waterschap een eerste stap om te leren hoe medicijnresten effectief en efficiënt uit effluent te verwijderen zijn. Het aanvullend verwijderen van deze stoffen bij de RWZI's is een belangrijke maatregel om de belasting van het oppervlaktewater door deze stoffen te verminderen. De nazuivering op RWZI Houten laat zeer goede zuiveringsresultaten zien met een relatief lage (ozon)dosering. Met de opening van deze nazuivering begin 2023 is HDSR één van de koplopers op dit gebied in Nederland.

Figuur 3: Medicijnrestenverwijdering op RWZI Houten

Voor RWZI Woerden zijn diverse technieken verkend voor verwijdering van medicijnresten. In verband met de nadelen van ozon (namelijk de vorming van bromaat) is in eerste instantie gekozen voor een nageschakelde dosering van actief kool, maar dit project is medio 2023 on hold gezet vanwege de goede bedrijfsresultaten van de ozoninstallatie van RWZI Houten. Daarnaast komt er vanuit Europa nieuwe wetgeving aan, die naar verwachting begin 2024 definitief zal zijn. Vanuit deze wetgeving moet een hoger percentage medicijnresten verwijderd worden op de RWZI. Voor RWZI Woerden zal daarom een heroverweging worden gemaakt van de technologie die we toepassen. We verwachten in 2024 een concreet voorstel voor RWZI Woerden aan het algemeen bestuur voor te leggen.

Voor RWZI Zeist is de technologiekeuze gemaakt in het project vernieuwing RWZI Zeist. De keuze is hier gemaakt voor een combinatietechnologie van actief kool en ozon. Na de RWZI's in Houten, Woerden en Zeist staan die van Nieuwegein, Leidsche Rijn en Utrecht nog op het programma voor de komende jaren.

Naast het verwijderen van medicijnresten op de zuiveringen zetten we ons in om medicijnresten in het rioolwater te verminderen via bronaanpak. Dit doen we samen met de Unie van Waterschappen. In 2024 willen we op basis van de Zuiveringsvisie een concreet plan opstellen voor de (bron)aanpak van medicijnresten, nieuwe stoffen en nutriënten.

Spoor 2: Samen benutten we alle waarde uit de waterketen

De waterketen is circulair en klimaatpositief. Dat is de stip op de horizon. Hierbij gaan we zoveel mogelijk energie en grondstoffen uit ons afvalwater halen. Waar mogelijk streven we naar hergebruik en vermindering van de uitstoot. Het ultieme doel is dat gezuiverd afvalwater en zuiveringsslib geen afvalstof meer zijn, maar de route daarnaartoe heeft tijd nodig.

Slibstrategie

Om gezuiverd afvalwater en zuiveringsslib geen afvalstof meer te laten zijn heeft het algemeen bestuur besloten om per 2023 aandeelhouder te worden bij Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). Als aandeelhouder kunnen wij concreet werken aan onze eigen doelen in samenwerking met de andere deelnemende waterschappen. We gaan actief aan de slag om gezamenlijk meer waarde uit de waterketen te halen.

Celluloseterugwinning

Op 12 oktober is op RWZI Leidsche Rijn de eerste installatie voor hergebruik van cellulose uit afvalwater in Nederland geopend. Door de celluloseterugwinning maken we minder reststoffen, reduceren we de CO₂-uitstoot en creëren we een 'groene' grondstof. Daarnaast zijn er minder verstoppingen op de zuivering wat prettig is voor de mensen die daar werken. Omdat we een toepassing hebben gevonden voor de teruggewonnen cellulose kan dit project financieel ook uit. Dit is een mooi voorbeeld van het sluiten van de waardeketen, wat laat zien dat de circulaire economie werkt. Een belangrijke mijlpaal voor het waterschap! Samen met onze samenwerkingspartner Recell kijken we ook naar mogelijkheden om uit de teruggewonnen cellulose oeverbeschoeiing of gevelbekleding voor onze bedrijfsgebouwen te maken.

Figuur 4: Celluloseterugwinning op RWZI Leidsche Rijn

Nanda van Zoelen: “Ik ben erg blij dat ons bestuur deze innovatie heeft gesteund en enorm trots op onze organisatie. We hebben een succesvolle eerste zuivering die cellulose uit het water haalt en maken daar ook werkelijk gebruik van.”

Kaamera

Door de Nereda-technologie op RWZI Utrecht kan worden voorgesorteerd op het terugwinnen van grondstoffen uit Nereda-korrels (Kaamera®). Kaamera is een nieuw biobased materiaal dat in veel gevallen ingezet kan worden als vervanger van petrochemische stoffen. Door Kaamera uit het gezuiverde slib te halen, hoeft 20 tot 35 procent minder slib te worden afgevoerd en vernietigd. Dit heeft een gunstig effect op het energieverbruik en de CO₂ uitstoot. Eind 2023 heeft het algemeen bestuur ingestemd met het plan om samen met zes waterschappen een waterschapscoöperatie op te richten voor de productie van Kaamera. Ook is ingestemd met het oprichten van een gezamenlijke B.V. samen met Royal HaskoningDHV voor het vermarkten van Kaamera.

Figuur 5: Kaamera grondstoffenfabriek in Zutphen

Masterplan Nieuwegein

Momenteel wordt het masterplan voor RWZI Nieuwegein opgesteld. Op deze RWZI willen we namelijk ons zuiveringsslib centraal vergisten voor de opwekking van biogasopwekking. Met deze energieteerugwinning wordt een grote stap gemaakt richting energieneutraliteit. Deze valorisatie van ons slib (biomassa uit rioolwater) biedt tal van aanknopingspunten en kansen voor grondstoffenterugwinning en de energietransitie. Om de slibvergisting te realiseren moet ook de zuivering worden uitgebreid. In het masterplan zoeken we uit hoe deze kansen elkaar beïnvloeden, wat de beste volgorde van projecten is en welke meekoppelkansen er zijn. Het masterplan wordt, na bestuurlijke instemming in 2024, de basis voor een toekomstig programma van samenhangende projecten. Die worden te zijner tijd aan het algemeen bestuur voorgelegd.

Herinrichting RWZI Utrecht

In februari 2023 heeft het algemeen bestuur ingestemd met het toekennen van het krediet voor de realisatie van een zonnepark met een ecologische inrichting op het vrijgekomen deel van RWZI Utrecht. Vervolgens is het ontwerp verder uitgewerkt tot een definitief ontwerp. Hierbij is een optimum gevonden tussen het aantal panelen en de ecologie tussen en onder de panelen. Op basis van het Definitief Ontwerp is de omgevingsvergunning aangevraagd en is er een bestek opgesteld. Ook is er eind 2023 een informatieavond voor de omwonenden gehouden. Begin 2024 wordt de omgevingsvergunning verwacht en start de aanbesteding voor de realisatie van het zonnepark.

Effectindicator 1.2 *Mate van reductie van uitstoot broeikasgassen uit de waterketen, uitgedrukt in CO₂-equivalenten, en vermeden milieu-impact: Op koers*

Broeikasgassen

In 2023 zijn er kleine besparingen op de uitstoot van broeikasgassen gerealiseerd door de opening van zonnepark Meijewetering en de inbedrijfstelling van de celluloseterugwinning op RWZI Leidsche Rijn. Daarnaast zijn er twee onderzoekstrajecten naar de uitstoot van lachgas op onze RWZI's van start gegaan. Lachgas is de voornaamste bron van broeikasgassen in het zuiveringsbeheer. Met deze onderzoekstrajecten krijgen we inzicht in de uitstoot van lachgas en handvatten om deze terug te dringen. De Radboud Universiteit heeft op RWZI Rhenen een eerste en succesvolle praktijktest gedaan met een innovatieve manier om broeikasgasemissies te meten. In 2023 is gestart met het versnellingsprogramma lachgas (gezamenlijk programma UvW) en daarmee zijn de voorbereidingen getroffen om in 2024 te kunnen versnellen op het reduceren van de lachgasemissies uit de zuiveringen

We zijn bezig met het ontwikkelen van een dashboard voor (de reductie van) onze uitstoot van broeikasgassen. Dit dashboard sluit nauw aan bij de Klimaatmonitor Waterschappen die jaarlijks wordt opgesteld door de Unie van Waterschappen. Met dit dashboard hebben we een kader om aan te geven hoe het staat met de realisatie van de bovenstaande effectindicator. We zullen dus een vinger aan pols moeten houden de komende tijd. Voor wat betreft de inspanningen over 2023 liggen we op koers.

*Effectindicator 1.3 Percentage van het totaal aantal assets (rioolwaterzuiveringen) dat adaptief is: **Op koers***

Assets zijn adaptief

Het bijbehorende transitiepad in de Zuiveringsvisie is het derde spoor: Samen maken we de infrastructuur van de waterketen adaptief. Er komt veel op de waterketen af: bevolkingsgroei, druk op de beschikbare ruimte, klimaatverandering, duurzaamheidsdoelen, doelmatigheidsopgaven, enzovoorts. Dat vraagt om proactief met de omgeving op ontwikkelingen in te spelen, maar ook om een andere manier van ontwerpen en bouwen, namelijk klimaatadaptief, modulair, duurzaam en circulair. In 2023 zijn we gestart met het opstellen van een bouwfilosofie om invulling te geven aan deze nieuwe uitdagingen. In deze filosofie geven we antwoord op de vraag wat we verstaan onder circulair, modulair en adaptief bouwen. Hiermee hebben we een kader om aan te geven wanneer we voldoen aan de bovenstaande effectindicator. Voor wat betreft de inspanningen over 2023 liggen we op koers.

Project nieuwbouw RWZI Zeist

Eind 2027 moet het effluent van RWZI Zeist voldoen aan nieuwe strenge lozingseisen om de KRW-doelstellingen voor de Zeister Grift te halen. Met de huidige RWZI is dat niet mogelijk, wat betekent dat deze moet worden aangepast. In lijn met de Zuiveringsvisie 2050 beogen we RWZI Zeist modulair, adaptief en circulair te bouwen. Dit kan met het innovatieve [Verdygo](#)-concept. Om gebruik te kunnen maken van het Verdygo-concept wordt begin 2024 een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen zes waterschappen. Daarnaast gaan we op RWZI Zeist ook cellulose terugwinnen en medicijnresten uit het afvalwater halen. Eind 2023 is een bouwteam gevormd voor het opstellen van het definitief ontwerp inclusief een kostenraming van de RWZI. Op basis hiervan wordt het voorstel voor de vernieuwing van RWZI Zeist in 2025 aan het algemeen bestuur voorgelegd.

Strategisch Zuiveringsplan

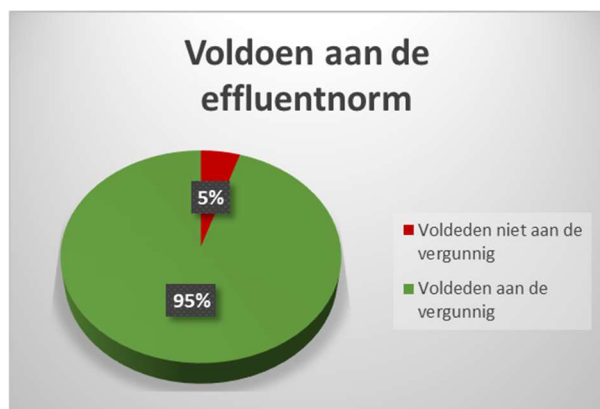
Om de bovenstaande opgaven beter en meer gestructureerd op te pakken gaan we meer inzetten op assetmanagement. In 2023 hebben we een aanzet gemaakt voor een strategisch zuiveringsplan. Medio 2024 is een eerste versie van dit plan gereed. Hierin komen de instandhouding van onze assets, de ambities uit zuiveringsvisie en de externe ontwikkelingen integraal bij elkaar, zodat we een beeld hebben van onze totale opgave (scope en investeringsbudget) uitgezet in de tijd. Hiermee creëren een beeld van de totale opgave voor de realisatie van de Zuiveringsvisie binnen het programma Circulaire Waterketen.

3.2 Reguliere taken

HDSR zuivert ongeveer 220 miljoen liter afvalwater in 16 rioolwaterzuiveringen, waar het afvalwater via 54 gemalen naartoe gepompt wordt. Deze zuiveringen en gemalen worden door de organisatie onderhouden en gemonitord. In het proces wordt waar nodig bijgestuurd en geoptimaliseerd, met als doel bijvoorbeeld energiebesparing of het realiseren van een nog schoner effluent.

Voldoen aan de effluentnorm

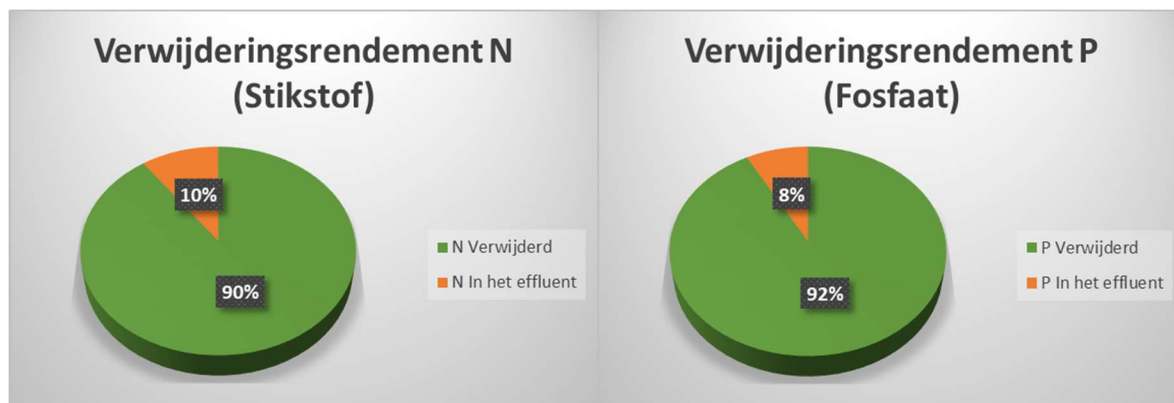
Eén van de belangrijkste doelstellingen is om voor 100% te voldoen aan de effluentnorm. Het afgelopen jaar voldeed 95% van de genomen monsters aan de norm. Deze norm, bestaande uit meerdere parameters zoals stikstof, fosfaat, droge stof en zuurstofbindende stoffen, kan per zuiveringslocatie verschillen. Dat is namelijk afhankelijk van het oppervlaktewater waarop het effluent wordt geloosd.

Figuur 6: Taartdiagram percentage wat voldoet aan de effluentnorm

Met het aflopen van de gedoog beslissing voor RWZI Utrecht voldeden we op een aantal momenten in 2023 niet aan de norm. Dit wil zeggen dat het voortschrijdende gemiddelde voor stikstof en fosfaat niet altijd onder de vergunningseis lag. Wel zien we nog steeds een dalende trend en zijn we nog steeds in staat om aanpassingen en verbeteringen op de RWZI door te voeren. Samen met waterschap Amstel, Gooi en Vecht (waterkwaliteitsbeheerder van de Vecht, het oppervlaktewater waarop het effluent van RWZI Utrecht geloosd wordt) en de gemeente Utrecht onderzoeken we welke verbetermogelijkheden er nog zijn en welke eventuele mitigerende maatregelen we kunnen treffen om ervoor te zorgen dat RWZI Utrecht structureel aan de vergunningseis gaat voldoen.

RWZI Zeist heeft al langer moeite om aan de effluentnorm te voldoen, met als gevolg dat de norm voor stikstof in 2023 is overschreden. Om dit probleem structureel op te lossen zijn we in 2023 gestart met de voorbereidingen voor de bouw van een volledig nieuwe zuivering.

Figuur 7: Taartdiagram verwijderingsrendement, links percentage stikstof, rechts percentage fosfaat

Voldoen aan de afnameverplichting

Naast een goede effluentkwaliteit is het waterschap ook verantwoordelijk voor het afnemen van voldoende afvalwater dat gemeenten aanleveren via de riolering. Daarvoor hebben we met alle gemeenten in ons gebied een afvalwaterakkoord. In 2023 hebben we niet altijd met al onze rioolgemalen aan de afnameverplichting voldaan. Dit heeft in 2023 niet voor grote structurele problemen gezorgd. De mate waarin we niet voldeden is op basis van de huidige afspraken en metingen lastig te bepalen. In 2024 gaan we ervoor zorgen dat het helder is hoe we deze afspraken interpreteren en stellen we een eenduidig meetprotocol op. Hiermee kunnen we op basis van risico rioolgemalen aanpassen die niet voldoen.

3.2.1 Versterken beheerorganisatie op gebied van procesautomatisering

Dit is opgenomen onder [Digitale Transformatie](#).

BESTUURLIJK PROGRAMMA WATERSYSTEEMBEHEER

4 Robuust en gezond water in een klimaatbestendig gebied

In beeld: Bestuurlijk programma Waterbeheer

De extremen in te veel én te weinig water worden extremer. Hier moeten we ons als waterschap op voorbereiden. Dit vraagt om aanpassingen aan het watersysteem, een sterke crisisorganisatie én om nieuwe manieren van sturen, samenwerken en innoveren op alle schaalniveaus. We werken samen met onze partners om te zorgen voor waterhuishouding die past bij het huidige én toekomstige klimaat. Ook denken we samen met hen na over aanpassingen op regionaal en nationaal niveau. Hierbij nemen we ook onze andere opgaven in het gebied mee, namelijk waterkwaliteit, bodemdaling en waterbeschikbaarheid. Zo zorgen we voor een gebiedsgerichte, regionale en geïntegreerde opgave, waarin niets vergeten wordt.

4.1 Dynamische opgave

4.1.1. Gezond water

Terugblik Gezond water 2023:

Het jaar 2023 kenmerkte zich door heel veel aandacht voor waterkwaliteit. Zowel in de media, maatschappij, maar ook in de politiek. En ondanks dat deze aandacht niet altijd positief was, betekent dit wel dat de urgentie van dit thema breed lijkt door te dringen. En die urgentie is nodig want Nederland, inclusief wij als waterschap, hebben nog vele stappen te zetten richting doelbereik in een (te) korte tijd. Dus de aandacht helpt. Zo zien we dat het Rijk inmiddels in actie komt met een eigen 'bestuurlijk overleg KRW', en het ministerie van LNV heeft de nutriënt-verontreinigde gebieden aangewezen. Ook de maatschappij komt in actie. De eerste WOO-verzoeken over de KRW richting waterschappen en provincies zijn ingediend. En de Brabantse Waterschappen en Hollands Noorderkwartier hebben een juridische scan laten uitvoeren die inzicht geeft in welke wijzigingen we nog moeten doorvoeren om waterkwaliteit en ecologie als volwaardige kerntaak goed te verankeren in de wettelijke instrumenten die we als waterschap tot onze beschikking hebben.

Zoals gezegd zet al deze 'ophef' het belang van het thema waterkwaliteit op de kaart. Het maakt onszelf bewust en spoort ook onze partners aan. Maar het leidt toch ook af van 'waar we het uiteindelijk allemaal voor doen': namelijk schoon en gezond oppervlaktewater met veel biodiversiteit. Daarom in dit hoofdstuk ook een terugblik op de projecten die we daadwerkelijk buiten in onze watergangen hebben uitgevoerd. Want de verbetering van het oppervlaktewater realiseren we niet op papier, maar buiten in onze watergangen en oevers.

Het programma Gezond water staat en gaat voor 'Leefbaar water voor mens, plant en dier, nú en in de toekomst'. Met de maatregelen in het programma werken we aan het verbeteren en beschermen van de kwaliteit en ecologie in ons oppervlaktewater. Het streven is om zowel de doelen voor de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) als de doelen voor het overig water te bereiken. Ook geven we met de maatregelen in het programma Gezond Water invulling aan het aquatische deel van het thema biodiversiteit. De inzet van het waterschap richt zich op de vier hieronder genoemde effectindicatoren. De effectindicatoren voor het thema 7.1.2 **Biodiversiteit** staat in hoofdstuk 7.

Gijs Stigter: "We zetten ons in om samen met onze partners de doelen op het gebied van waterkwaliteit te bereiken, en spannen ons maximaal in om te voldoen aan de KRW-normen."

Hoofddoel Waterschap (WBP)	Effectindicatoren	Percentage	Scores
Het oppervlaktewater in ons beheergebied is leefbaar voor mens, dier en plant. Nú en in de toekomst.	2.1 Aantal KRW-waterlichamen dat voldoet aan de biologische (vissen, waterplanten en nutriënten) en chemische (prioritaire stoffen) KRW-doelen	0	Vereist aandacht
	2.2 Het % stedelijk oppervlaktewater dat voldoet aan het waterkwaliteitsniveau zichtbaar of hoger.	Zichtbaar: 69%	Op koers
	2.3 Het gemiddelde waterkwaliteitsniveau van het oppervlaktewater in het landelijk gebied (streefwaarde: levendig).	Levendig: 21%	Op koers
	2.4 Het gemiddelde waterkwaliteitsniveau van het oppervlaktewater in natuurgebieden (streefwaarde: levendig).	Levendig: 44%	Op koers

Tabel 2: Effectindicatoren Gezond Water

Effectindicator 2.1 Aantal KRW-waterlichamen dat voldoet aan de biologische (vissen, waterplanten en nutriënten) en chemische (prioritaire stoffen) KRW-doelen: Vereist aandacht

Met het 'one out-all out principe' voldoet momenteel nog geen enkel KRW-waterlichaam aan de KRW-doelen. Dit maakt dat 'aandacht vereist' is. Uitsplitsing naar onderliggende maatlaten chemie, waterplanten, vissen en nutriënten geeft een beter inzicht in de stand van zaken.

KRW-maatlat	Aantal watergangen voldoet (totaal aantal = 30)	
	Aantal	Percentage
Chemie, prioritaire stoffen	13	43%
Waterplanten	5	17%
Vissen	19	63%
Nutriënten, stikstof	29	97%
Nutriënten, fosfor	18	60%

Tabel 3: Percentage en aantal watergangen dat voldoet aan KRW-doelen

NB: de KRW-toetsing van het jaar 2023 is uitgevoerd op basis van de monitoringsgegevens van het jaar 2022. Voor de KRW-toetsing worden immers de monitoringsgegevens over het volledige voorgaande kalenderjaar gebruikt. Het verzamelen van deze data en het uitvoeren van de toetsing kosten tijd. Daarom is de KRW-toetsing pas gereed in de zomer van het jaar volgend op het betreffende monitoringsjaar.

Activiteit uitgelicht: ontwikkeling storyboard Waterkwaliteit in Beeld

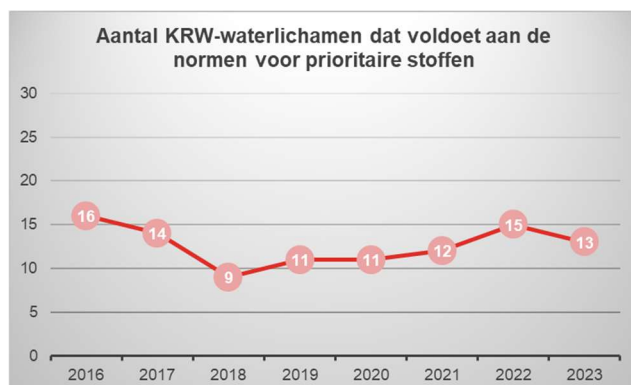
In 2023 is het storyboard 'Waterkwaliteit in Beeld' ontwikkeld. Hierin wordt de monitoringsdata van waterkwaliteit en ecologie overzichtelijk en begrijpelijk ontsloten. Het storyboard geeft hiermee inzicht in de toets resultaten voor de KRW en het overig water door de jaren heen. Jaarlijks wordt de data aangevuld met een nieuw monitoringsjaar. Tijdens de AB-thema-avond op 17 januari 2024 is 'Waterkwaliteit in Beeld' aan het algemeen bestuur gepresenteerd.

Activiteit uitgelicht: Voorbereidingen Tussenevaluatie 2024

In 2024 wordt in opdracht van het ministerie van I&W de landelijke KRW-Tussenevaluatie uitgevoerd. Deze tussenevaluatie moet een nieuwe landelijke prognose geven voor het KRW-doelbereik in 2027, het 'doelgat' en mogelijke maatregelen om dit gat te dichten. HDSR werkt uiteraard mee aan deze landelijke tussenevaluatie. Daarnaast vinden wij het belangrijk dat wij niet alleen een nieuwe landelijke prognose hebben, maar zelf ook gevoel krijgen bij hoe we ervoor staan. Hiervoor gaan we onze eigen watersysteemanalyses updaten en houden we de aannames en inschattingen die we in 2019 hebben gemaakt tegen het licht. Hiervoor hebben we in 2023 de eerste voorbereidingen getroffen door de eerste trendanalyses uit te voeren.

Indicator chemie - prioritaire stoffen

In de KRW-waterlichamen meten we of de concentraties chemische stoffen voldoen aan de normen voor prioritaire stoffen. Prioritaire stoffen zijn stoffen die in heel Europa de grootste risico's vormen voor mens en dier, zoals kwik, cadmium en PCB's. Tot 2014 was dit in onze wateren altijd 100% op orde. Daarna zijn de normen aangescherpt waardoor het aantal KRW-waterlichamen dat voldoet aan de normen is afgenomen. De toetsing van 2023 laat zien dat in ons beheergebied minder dan de helft van de KRW-waterlichamen (13 van de 30) voldoet aan de eisen voor prioritaire stoffen.

Figuur 8: Grafiek met aantal KRW-waterlichamen dat voldoet aan de normen voor prioritaire stoffen

Bij de KRW-waterlichamen die niet voldoen aan de eisen ligt de oorzaak, net als in voorgaande jaren, bij normoverschrijding van de stof fluorantheen. Het aantal KRW-waterlichamen dat voldoet aan de normen, fluctueert al jaren net onder de 50%. Ten opzichte van vorig jaar is het aantal iets afgenomen. De belasting van het oppervlaktewater met fluorantheen is afkomstig van verontreiniging uit de lucht (atmosferische depositie) en via de riolering (RWZI's en riooloverstortingen). In 2023 is met de partners in samenwerkingsverband Rijnwest een studie uitgevoerd naar het handelingsperspectief op stoffen. Daar waar wij als waterschap handelingsperspectief hebben, werken wij deze in 2024 uit tot concrete acties. Daar waar wij geen handelingsperspectief hebben, zetten we in op het aanspreken van de partijen die dit wel hebben. Dit wordt mede aangejaagd door een landelijke studie, geïnitieerd door het Rijk, die op dit moment uitgevoerd wordt.

Maatregel uitgelicht: Nieuwe stoffen (medicijnresten, (micro)plastics en industriële stoffen)

Naast het terugdringen van prioritaire stoffen, werken we aan de aanpak voor 'opkomende' stoffen zoals medicijnresten en (micro)plastics. Dit zijn stoffen waarvan de concentraties en de schadelijkheid voor het milieu nog niet precies bekend zijn en waarvoor er ook nog geen normen of streefwaarden zijn vastgesteld.

Onderzoek 'Non target screening' effluent zuiveringen

In 2023 hebben we een non-target screening onderzoek laten uitvoeren om zicht te krijgen op welke stoffen er via de rioolwaterzuiveringen geloosd worden. Non target screening is een methodiek waarbij je van tevoren niet vaststelt welke stoffen je wil gaan meten. Je gaat dus niet doelgericht zoeken, maar kijkt als het ware wat je tegenkomt. Met deze screening methode wordt met chromatografie techniek bepaald welke stoffen er voorkomen in het influent en effluent. Dit laat zich dan zien als 'piekjes'. Een aantal van deze piekjes zijn te identificeren als bekende en identificeerbare stoffen en andere piekjes zijn niet te identificeren (onbekende stoffen). Dit onderzoek is uitgevoerd samen met de provincie Utrecht en de andere Utrechtse waterschappen. Uit de resultaten blijkt dat slechts een beperkt deel van de stoffen in het influent en effluent bekend is. Een groot deel is niet identificeerbaar. Vervolgonderzoek in 2024 is nodig naar de bron van de bekende stoffen en de identificatie van aangetroffen onbekende soorten met grote pieken.

Microplastics

Begin 2023 hebben we de resultaten van de metingen ontvangen die door Aquon zijn gedaan bij de RWZI's de Bilt en Zeist. De resultaten lieten zien dat in het effluent significant minder microplastic deeltjes zijn aangetroffen dan in het influent. Het berekende verwijderingsrendement lag boven de 99%. Dit betreft echter wel de grotere deeltjes (>50 um) en er is gemeten door middel van microscopie. Deze manier van meten was nieuw voor Aquon en zij hebben hierna besloten niet verder op deze methode in te zetten. Aquon is nu bezig met het opstellen van een nieuw plan voor het meten van microplastics. HDSR blijft hierbij betrokken.

Maatregel uitgelicht: Opgave RWZI's in beeld

Voor een aantal rioolwaterzuiveringen zijn er, vanuit de KRW, extra eisen aan de kwaliteit van het effluent voor stikstof en fosfaat. In 2023 is nogmaals tegen het licht gehouden welke maatregelen nodig zijn om deze aangescherpte eisen te kunnen realiseren. De maatregelen worden vanaf 2024 opgenomen in de onderhoudsplanning van de zuiveringen en voor 2027 uitgevoerd. Ook worden de aangescherpte kwaliteitseisen verankerd in de effluentnormen voor de zuiveringen.

Maatregel uitgelicht: Optimaliseren wet- en regelgeving

In 2023 is bij afdeling Vergunningverlening en handhaving een adviseur waterkwaliteit gestart. Beschikbare capaciteit met kennis van waterkwaliteit én onze regelgeving is immers nodig om stappen te zetten in het 'KRW-proof' maken van onze eigen wettelijke instrumenten. Daarnaast is eerste inzicht verkregen in wat op welke manier verbeterd kan en moet worden doordat een aantal waterschappen een juridische scan hebben laten uitvoeren door de Universiteit Utrecht. Op basis van deze resultaten hebben wij voor onszelf al een lijst met verbeterpunten opgesteld. In 2024 wordt ook bij ons een scan uitgevoerd en gaan we aan de slag met de verbeterpunten. Met de komende actualisatieslagen van de Waterschapsverordening zal stapsgewijs waterkwaliteit en ecologie steeds beter verankerd worden.

Indicator Waterplanten

Uit de toetsing van 2023 blijkt dat 5 waterlichamen voldoen aan het KRW-doel voor de maatlat waterplanten. Dit is één waterlichaam meer dan vorig jaar. Dit betreft het waterlichaam Kromme Rijn. Deze is van score 'matig' naar score 'goed' gegaan. Dit waterlichaam ging vorig jaar juist van goed naar matig en schommelt rond de klassegrens. Dit betekent dat de situatie in de Kromme Rijn nog niet stabiel en robuust genoeg is voor waterplanten.

Maatregel uitgelicht: Ecologisch beheer en onderhoud

Met de maatregel 'Ecologisch Waterbeheer' werken we aan het (beter) afstemmen van het dagelijks beheer en onderhoud (maai- en baggeronderhoud, inlaat- en peilbeheer) in watergangen en oevers op de ecologie en het optimaliseren van en kroos- en exotenbeheer om achteruitgang te voorkomen. In 2023 is in Utrecht en Lopik onderzoek uitgevoerd naar (ondergrondse) verwijdering van invasieve exotische waterplanten om inzicht te geven in de effectiviteit van deze methode. In Zegveld zijn biodiversiteitsmetingen uitgevoerd om uit te zoeken wat de effecten zijn van verschillende maaieregimes op de aquatische ecologie. Daarnaast zijn er HDSR breed (onder)waterbeelden gemaakt door fotograaf Arthur de Bruin om een kijkje te geven in de onderwaterwereld. Deze beelden kunnen we inzetten als communicatiemiddel naar directe collega's, aannemers of extern betrokkenen.

Figuur 9: Grafiek met KRW-waterlichamen dat voldoet aan het doel voor de maatlat waterplanten

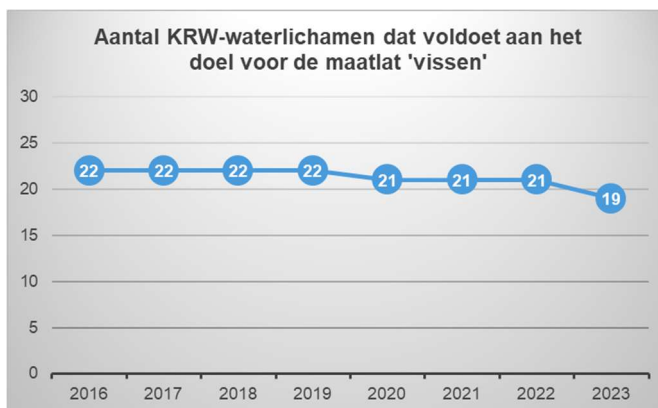
Figuur 10: Foto waterviolier in kwelsloot langs de Lek, Arthur de Bruin 2023

Maatregel uitgelicht: Rivierkreeftenonderzoek en wegvangpilot

In 2022 is een populatieonderzoek uitgevoerd naar rivierkreeften in boerensloten in polder Zegveld. Hier zijn in 2023 de resultaten van bekend geworden. In alle sloten kwamen in grote hoeveelheden rivierkreeften voor (dichtheden van 2,4 – 70 kreeften/m²). Rivierkreeften zijn in deze sloten dan ook een van de (hoofd)oorzaken voor het achteruit gaan van de populatie krabben-scheer. In aanvulling op dit onderzoek voeren we een kreeften wegvangpilot uit in de hoofdwatergang De Slimmenwetering. In 2023 is zo'n 3.100 kilo rivierkreeften weggevangen. Op basis van de verzamelde gegevens wordt er begin 2024 een rapport gepubliceerd over de bevindingen en ervaringen van het wegvangen. Duidelijk is al wel dat in de zomer en in het najaar een piek is qua vangsten. Naast de wegvangpilot nemen we in 2024 deel aan een landelijk onderzoek waarin we het effect van robuuste natuurvriendelijke inrichting van watergangen op de schade door rivierkreeften onderzoeken. Wij blijven op het standpunt dat het ministerie van LNV aan de lat staat voor een grootschalige kreeftenaanpak. Conform de visie van de Unie van Waterschappen zijn, en voelen, wij ons wel verantwoordelijk voor het herstel van het watersysteem. Dit moet samen opgaan met de kreeftenaanpak, zodat we het verstoorde ecosysteem kunnen herstellen. Via de wegvangpilot en het onderzoek doen we kennis op en bereiden we ons voor op een grootschalige aanpak. Zo staan we klaar als het ministerie van LNV in actie komt.

Indicator Vissen

Uit de toetsing van 2023 blijkt dat 19 van de 30 waterlichamen aan de KRW-maatlat voor vissen voldoen. Dit betekent dat in twee waterlichamen de score achteruit is gegaan. Dit zijn waterlichamen Maartensdijk en Oud Kamerik.

Figuur 11: Grafiek met KRW-waterlichamen dat voldoet aan het doel voor de maatlat vissen

Maatregel uitgelicht: opheffen knelpunten voor vismigratie

Afgelopen jaar hebben we voornamelijk ingezet op de optimalisatie van onze sluis-vispassages. De eerste resultaten (Haarrijn) zijn positief. Voor 2024 staan er weer een flink aantal nieuwe vispassages op de planning zodat we weer extra mogelijkheden bieden voor vismigratie in ons beheergebied. Het vispasseerbaar maken van gemaal Galecop, waarbij we meeliften op de renovatie van het gemaal, wordt zelfs een verbinding met rijkswater (Amsterdam-Rijnkanaal). Hierin werken we samen met Rijkswaterstaat.

Maatregel uitgelicht: onderzoek vismigratie Rijksregio overgangen

In 2023 is er een zogenoemde 'visaanbodstudie' bij de Zuidersluis uitgevoerd in samenwerking met Rijkswaterstaat. Hierbij kijken we of er genoeg vissen zijn die via de Zuidersluis vanuit het Amsterdam-Rijnkanaal richting het Merwedekanaal zouden willen migreren, als dit zou kunnen. Het blijkt dat dit aanbod er is. Als vervolg hierop onderzoeken we in 2024 of het ook technisch haalbaar is om een vismigratievoorziening op deze locatie te realiseren.

Indicator nutriënten - stikstof en fosfor

Wanneer we de gemeten nutriëntenconcentraties toetsen aan de landelijke streefwaarden voor stikstof, dan is de situatie in onze KRW-waterlichamen beter dan het landelijk gemiddelde. Nutriënten zijn medebepalend of de goede ecologische toestand in een watersysteem haalbaar is. Alle KRW-waterlichamen uitgezonderd waterlichaam Biltse Grift (oordeel matig) voldoen aan de ecologische streefwaarde voor stikstof. Om de streefwaarden van stikstof in de Biltse Grift te behalen is het reduceren van de emissies uit de RWZI Zeist nodig. Hier wordt in de nieuwbouw van deze zuivering invulling aan gegeven. Voor fosfor is het beeld in de KRW-waterlichamen minder rooskleurig. In 2023 voldoen 12 waterlichamen niet en 18 wél aan de streefwaarden.

Effectindicator 2.2 Het % stedelijk oppervlaktewater dat voldoet aan het waterkwaliteitsniveau zichtbaar of hoger: Op Koers

Schoon en gezond water in de stad draagt bij aan een prettiger leefmilieu en kan de waarde van de wijk vergroten. In het stedelijk gebied streven we naar schoon gezond water in de stad met minimaal waterkwaliteitsniveau 'zichtbaar'. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeenten en waterschap. Hiervoor moet niet alleen het waterbeheer, maar ook het rioolbeheer op orde zijn.

De kwaliteit van het oppervlaktewater in het stedelijk gebied meten we één keer in de drie jaar. Dan voeren we samen met de gemeenten en het netwerk Water&Klimaat de stadswaterecans uit. Dit hebben we in 2021 gedaan. Uit de scans van 2021 blijkt 69% van de stadswateren in de categorie zichtbaar of hoger vallen. De volgende ronde stadswaterecans staat gepland voor het jaar 2024.

Figuur 12: Illustratie waterkwaliteitsniveau 'levendig'

Maatregel uitgelicht: Samenwerkingsprogramma gemeenten

In samenwerking met de gemeente Utrecht is een plan opgesteld met maatregelen om de waterkwaliteit van het overige water van de stad Utrecht te verbeteren tot de gezamenlijk opgestelde doelen. Dit plan omvat meer dan 100 maatregelen. Voor de uitvoering van deze maatregelen zetten we, samen met de gemeente Utrecht een gezamenlijke projectorganisatie op. Dit is een eerste pilot voor het gebiedsgericht werken. De samenwerking met de gemeente Utrecht is constructief en de ambities zijn hoog.

Naast Utrecht zijn we ook met een andere gemeenten in ons gebied in gesprek over mogelijke maatregelen en lange termijn doelen. Voor Nieuwegein is een gezamenlijk actieplan opgesteld. Met de gemeenten Woerden, Stichtse Vecht, Houten en Lopik zijn we hier ook mee bezig. Deze plannen zullen de basis vormen voor de aanvragen voor de Impulsregeling Water in de Leefomgeving voor de komende jaren. In 2024 zullen ook gezamenlijke actieplannen met de overige gemeenten worden opgesteld. De financiering voor deze actieplannen komt ook uit de Impulsregeling.

Maatregel uitgelicht: Impulsregeling Water in de Leefomgeving - waterkwaliteitsmaatregelen

Vanuit Gezond Water dragen we bij aan de Impulsregeling Water in de Leefomgeving met als doel om waterkwaliteitsmaatregelen door gemeenten te stimuleren. Voorbeeld van een waterkwaliteitsproject dat in 2023 is uitgevoerd is de aanleg van een natuurvriendelijke oever aangelegd in Lopik. De bestaande beschoeiing wordt vervangen door onderwaterbeschoeiing met plasberm, flauwe en/of verlaagde oever. Deze maatregel zorgt voor een verbetering van de waterkwaliteit en ecologie en moet leiden tot het behalen van het doel 'zichtbaar water'. Het is een project waarbij werk-met-werk voor bewoners duidelijk zichtbaar is gemaakt. In het kader van de ecoscans die in 2024 weer uitgevoerd gaan worden, gaat het waterschap daar ook een monitoringspunt plaatsen.

Maatregel uitgelicht: Samen meten met inwoners (citizen science)

Om waterbewustzijn bij burgers te vergroten is een aantal jaar geleden gestart met het project 'citizen science'. Hierin vragen we burgers om ons te helpen bij het meten van de waterkwaliteit. We hebben een aanpak voor het stedelijk gebied (Meet je Waterkwaliteit) en agrariërs (Bloeiende Boerensloot).

Meet je waterkwaliteit: Inwoners

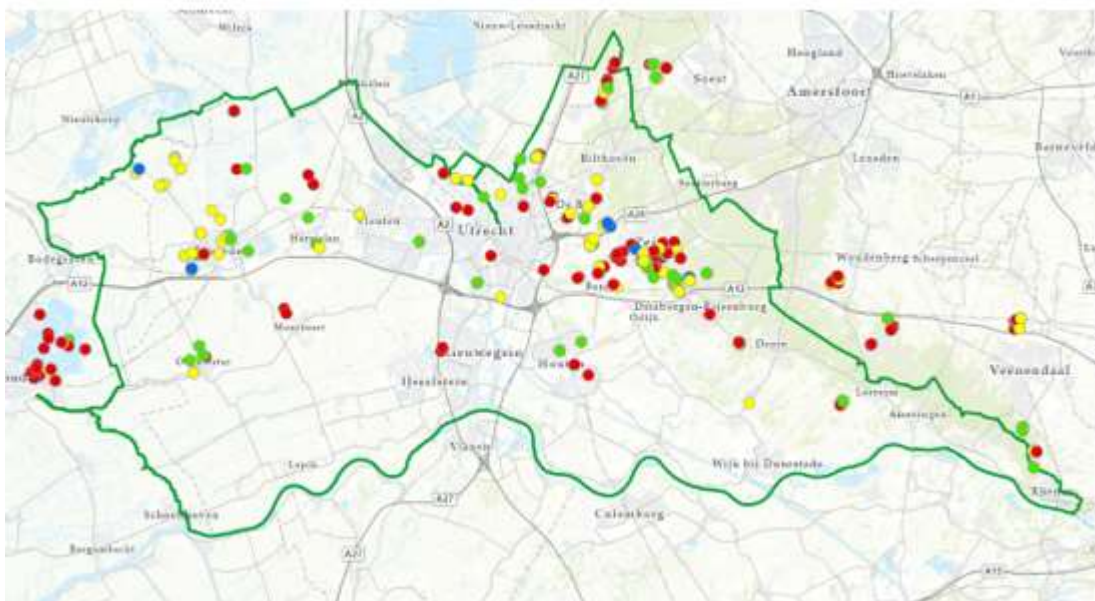
In de eerste jaren van Meet je waterkwaliteit hebben we vooral ingezet op het werven van deelnemers via gemeenten. Vorig jaar zijn we gestart om via middelbare scholen leerlingen te laten meten. In 2023 hebben we ons vooral gericht op studenten van de Universiteit Utrecht. Ook de gemeente Woerden was afgelopen jaar actief. Dit zien we terug in het aantal metingen. In 2023 zijn er 86 metingen gedaan. De meeste metingen zijn gedaan in de gemeente Woerden (n=51; zie Tabel 4). Daarnaast heeft de Universiteit van Utrecht de app gebruikt om de waterkwaliteit van landeigenaren op de Utrechtse Heuvelrug in beeld te brengen.

Gemeente	Aantal metingen
Woerden	51
Utrecht	10
Oudewater	7
Zeist	5
De Bilt	3
Houten	3
Nieuwegein	2
Utrechtse Heuvelrug	1
<i>Totaal</i>	<i>86</i>

Tabel 4: Het aantal uitgevoerde metingen per gemeente via meetjewaterkwaliteit.nl

Effectindicator 2.3 Het gemiddelde waterkwaliteitsniveau van het oppervlaktewater in het landelijk gebied (streefwaarde: levendig): Op Koers

Het gemiddelde waterkwaliteitsniveau in 2023 is 'zichtbaar'. Toch is ook 20% van de sloten al in het streefwaarde levendig. Het gemiddelde waterkwaliteitsniveau in het landelijk gebied is in 2023 'zichtbaar'. Uit de monitoringscijfers van de afvoergebieden in het landelijk gebied zien we dat 79% in de waterkwaliteitsniveaus laag en zichtbaar scoort. 21% voldoet wel aan het doel een heeft waterkwaliteitsniveau 'levendig'.

Figuur 13: Kaart met alle meetlocaties en ecologische scores (rood = laag, geel = zichtbaar, groen = levendig en blauw = natuurlijk)

Waterkwaliteitsniveau	Aantal gebieden	Percentage
laag	7	5%
zichtbaar	33	74%
levendig	6	21%
<i>totaal</i>	<i>46</i>	<i>100%</i>

Tabel 5: Het aantal monitoringslocaties in relatie tot de waterkwaliteitsniveaus in het landelijk gebied

Ontwikkeling uitgelicht: gebiedsprocessen met agrariërs

In 2023 zijn we binnen lopende gebiedsprocessen (o.a. Spengen en Waarder) gestart met het actief in beeld brengen van wat er binnen dat gebied nodig en mogelijk is voor waterkwaliteit en biodiversiteit. Realisatie van groenblauwe dooradering en verhogen van deelname aan ecologisch beheer en onderhoud komt hieruit als grote kans. Hiervoor lijkt ook vanuit de agrariërs animo te zijn. In 2024 willen we hier concrete afspraken over maken en dit zoveel als mogelijk koppelen aan het UPLG voor financiering.

Maatregel uitgelicht: Groenblauwe diensten

2023 was het eerste jaar in de nieuwe GLB-periode. Vooraf is er veel te doen geweest over verplichte bufferstroken langs watergangen. Ondanks die lastige start zijn er meer sloten op een ecologische manier beheerd dan in 2022. Steeds meer collectieven proberen dat beheer ook vast te leggen in slootplannen. Hiermee kan een optimalisatie slag worden geslagen in bedrijfsvoering van de agrariër en de optimale ecologie in de sloot. Begin dit jaar hebben we via een bericht op Nature Today onze monitoring van de afgelopen jaren gepresenteerd. Zie [Nature Today | Samen toewerken naar een levendige boerensloot](#). De resultaten laten zien dat er vooral veel oeverplanten zijn gevonden, waaronder ook aantal zeldzame soorten. Waterplanten blijven daarentegen wat achter. We werken op een goede manier samen met de agrarische collectieven en de provincies.

Figuur 14: Foto dotterbloem en krabbenscheer in sloot Zegveld, Arthur de Bruin 2023

Maatregel uitgelicht: Regionaal partnerschap voor bodem en water, onderdeel waterkwaliteit

Met de subsidieregeling Regionaal partnerschap voor water en bodem stimuleren we kleinschalige, fysieke investeringen waarmee een agrariër de waterkwaliteit kan verbeteren. In 2023 hebben 54 agrariërs subsidie gekregen. Dat is vergelijkbaar met vorig jaar. Ongeveer de helft van die agrariërs heeft nog niet eerder subsidie aangevraagd. Sinds de openstelling van de regeling in 2018 hebben 262 agrariërs één of meerdere subsidieaanvragen ingediend, dat is ruim een kwart van alle agrariërs in ons beheergebied. De meeste subsidieaanvragen zijn aanvragen voor drinkbakken voor vee, erfveegmachines en de aanleg van fertigatie, een waterdruppelsysteem, op fruitteeltpercelen.

Meet je waterkwaliteit: agrariërs

In 2023 hebben we niet actief ingezet op het verkrijgen van waterkwaliteitsmetingen vanuit agrariërs. Toch hebben we 15 metingen ontvangen, vooral in het gebied van collectief Rijn Vecht en Venen. We hebben wel actief ingezet op enthousiasmeren van agrariërs voor deelname aan 'slotenplannen'. Dit zijn beheerplannen voor de boerensloten die agrariërs samen met een adviseur gaan opstellen. Deze wordt dan gekoppeld aan de beheervergoeding vanuit het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer en de schouw. Het doen van metingen met de 'bloeiende boerensloot app' zien wij als onderdeel van deze slotenplannen. Om te komen tot de slotenplannen, en voor de ontwikkeling van een landbouwportaal, is een subsidie aangevraagd vanuit het landelijke Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). We gaan hiermee in 2024 actief aan de slag en koppelen dit aan het UPLG.

Effectindicator 2.4 Het gemiddelde waterkwaliteitsniveau van het oppervlaktewater in natuurgebieden (streefwaarde: levendig): Op Koers

Het gemiddelde waterkwaliteitsniveau in natuurgebieden is in 2023 'zichtbaar'. Uit de monitoringscijfers van meetpunten in natuurgebieden zien we dat 56% in de waterkwaliteitsniveaus laag en zichtbaar scoort. 44% voldoet wel aan het doel en heeft waterkwaliteitsniveau 'levendig' of hoger.

Waterkwaliteitsniveau	Aantal monitoringslocaties	Percentage
laag	4	12%
zichtbaar	15	44%
levendig	9	26%
levendig plus	6	18%
<i>totaal</i>	<i>34</i>	<i>100%</i>

Tabel 6: Het aantal monitoringslocaties in relatie tot de waterkwaliteit in natuurgebieden

Een belangrijke kanttekening is dat veel wateren in natuurgebieden belangrijke vogelrustgebieden zijn met daardoor relatief veel vogelpoep in het water. Een tweede kanttekening is dat een aantal sloten in een schaduwrijk bosgebied liggen met veel bladval in de watergangen. Beide zijn een bron van organische belasting in het water. Deze wateren hebben zeker meerwaarde voor macrofauna en vissoorten als de grote modderkruiper, maar zullen waarschijnlijk nooit levendig scoren op de waterkwaliteitsniveaus zoals wij deze hebben opgesteld.

Maatregel uitgelicht: Natuurwater vol leven

Afgelopen jaar is de ecologische waterkwaliteit bij natuurgebied Willeskop uitgebreid gemonitord. Informatie hieruit is ook gekoppeld aan de mogelijke effecten van de inzet van het gebied als waterberging. Daarnaast is er onderzocht of het aanvoerwater in een deelgebied kan worden gewijzigd ten behoeve van verbetering van de waterkwaliteit. Dat wordt komend jaar ook verder onderzocht. Bij natuurgebied Oostbroek zijn we direct betrokken geweest bij de opzet van het beheerplan en hebben hier vanuit monitoring ook een zinvolle bijdrage aan kunnen leveren. Daarnaast is monitoring ingepland voor het Broek- en Blokland. Er ligt een samenwerkingsovereenkomst klaar om getekend te worden. Dit is een eerstvolgende stap na ook het realiseren van maatregelen, iets wat nu nog achterblijft. Wel wordt bij de Schraallanden langs de Meije nu gewerkt aan een verbinding met de Nieuwkoopse plassen waar we vanuit dit project ook een bijdrage hebben geleverd o.a. in argumentatie, nut en noodzaak.

4.1.2 Bodemdaling veenweide

HDSR telt circa 19.000 ha bodemdalingsgevoelige veengronden. Sinds 2017 werkt HDSR actief samen met grondeigenaren en boeren om veenbodemdaling tegen te gaan. Dit doen we ‘bottom-up’, op polderniveau en met een gebiedsgerichte aanpak. Ook kennisontwikkeling is een belangrijk onderdeel van de uitwerking. Onze ambitie om veenbodemdaling te reduceren is hoog (50% reductie in 2030) en gaat gelijk op met de landelijke opgave voor CO₂-reductie (0,06 – 0,08 Mton CO₂ in 2030¹).

De doelstellingen in ons WBP en bijbehorende effectindicatoren zijn als volgt:

Hoofddoel Waterschap (WBP)	Effectindicatoren	Score
3. Bodemdaling en uitstoot broeikasgassen veenweidegebied zijn beperkt: a) 50% minder bodemdaling in 2030 in veenweidegebied b) Reductie van 0,06-0,08 Mton CO ₂	3.1 PM (De daadwerkelijk verminderde bodemdaling kan in 2023 nog niet in beeld worden gebracht).	Nog niet in beeld
	3.2 Mate waarin de te behalen opgave voor CO ₂ -reductie wordt gerealiseerd in % (rekenmethode Somers)	Vereist aandacht

Tabel 7: Effectindicatoren Bodemdaling

Het nemen van bodemdaling remmende maatregelen (infiltratiesystemen voor het verhogen van het grondwaterpeil en/of verhogen van oppervlaktewaterpeilen) vraagt veel van ons watersysteem én het waterbeheer. Het leidt namelijk tot een toename van het risico op wateroverlast en het vergroten van de watervraag. De uitwerking van bodemdaling vindt dan ook in samenhang met de programma's Gezond water en Toekomstbestendig waterbeheer plaats. Ook landelijk is de uitwerking van deze dynamische opgave een zoektocht en sterk in ontwikkeling. De Deltabeslissing (verwacht 2026) zal invloed hebben op de uitwerking en de mate van doelbereik van diverse opgaven. Pas dan zal duidelijk worden of er aanvullend beleid nodig is

Effectindicator 3.1 Verminderde bodemdaling: De daadwerkelijke verminderde bodemdaling kan in 2023 nog niet in beeld worden gebracht

Veen kent een jaarlijkse natuurlijke krimp en zwel van de bodem. Om de (definitieve) bodemdaling als gevolg van oxidatie te kwantificeren zijn meerdere meetjaren (circa 10 jaar) nodig zodat de bodembeweging als gevolg van het proces van krimp en zwel eruit gehaald kan worden. Deze effectindicator kan daarom in 2023 nog niet in beeld worden gebracht.

Effectindicator 3.2 Mate waarin de te behalen opgave voor CO₂-reductie wordt gerealiseerd in % (rekenmethode Somers): Vereist aandacht

Ons college heeft 7 maart 2023 er bewust voor gekozen om de wateropgaven en de opgaven uit het NPLG in samenhang met de opgave bodemdaling aan te pakken. De versnelling die eigenlijk nodig was om de sectorale ambitie op bodemdaling veenweide in te vullen heeft HDSR niet ingezet. Hierdoor liggen we niet op koers en vereist dit onze aandacht. Meer informatie hierover kunt u teruglezen in de paragraaf over Gebiedsgericht werken.

¹ Opgave is nu minder groot - Landelijk is de opgave gedaald van 5,6 Mton naar 4,4 Mton (12,8% voor PU – 23,2% PZH)

Met het rekenprogramma SOMERS 2.0 is dit jaar voor het eerst de landelijke emissiereductie doorgerekend. De reductie is bepaald door de situatie in 2017 te vergelijken met de situatie in 2022. Voor HDSR is een geringe toename van emissie berekend. Dit komt doordat SOMERS 2.0 in beide jaren met hetzelfde bodemhoogte bestand rekent. Hierdoor lijkt het alsof de bodem in 5 jaar niet is gedaald. Peilverlagingen die zijn doorgevoerd om een bepaalde drooglegging te handhaven/ de bodemdaling te volgen (dit noemen we peilindexatie) komen hierdoor als een emissietoename uit het model. Het model is nog in ontwikkeling en HDSR is met de ontwikkelaar van het model in gesprek over de duiding van de resultaten.

(Integrale) gebiedsprocessen

Binnen HDSR zijn op 1200 ha gebiedsgerichte projecten. Dit zijn de gebiedsgerichte projecten polders bij Vlist, Lange Weide, Meijepolder laag, Kortrijk Portengen en de Bedrijvenproef Spengen. Daarnaast lopen er verkenning bij Oudewater/Hekendorp, Polsbroek. Onze betrokkenheid varieert van procesbegeleiding om tot uitvoering te komen, monitoring of advies in de verkenning-/uitvoeringsfase. Op [onze website](#) leest u meer over deze projecten.

Het project [Klimaatlim boeren op Veen](#) (KsBoV) focust op klimaat en biodiversiteit en zit in de afrondingsfase. KsBoV - aangestuurd door de agrarische collectieven - heeft laten zien hoe een pilotproject kan uitgroeien tot een polderbeweging; door de kracht van onderop, al doende te leren en kennis te delen. HDSR is kassier en penvoerder van dit project (2019-2024) en van het project De Boer aan het Roer op veen. Beide projecten gaan verder dan ons eigen beheergebied.

In het project [De Boer aan het Roer op veen](#) (BahR) werken agrariërs aan een toekomstplan van hun polder, samen met het waterschap, agrarisch collectief en andere gebiedspartijen. Met als uitgangspunt dat boeren en hun eventuele opvolger een goede boterham kunnen blijven verdienen. En dat óók duurzaamheidsdoelen voor klimaat, natuur en omgeving worden gerealiseerd.

We bewegen ons steeds meer toe naar een meer integrale uitwerking van opgaven in gebiedsprocessen, opgaven die passen in de context van de opgestelde Programma's Landelijk Gebied (PPLG's). Meer hierover kunt u lezen in de paragraaf over [Gebiedsgericht werken](#). Een voorbeeld hiervan is de pilot UPLG [Parel Spengen](#).

Kennisontwikkeling en participatie in landelijke onderzoekstrajecten.

HDSR heeft een eigen kennis/onderzoeksprogramma om de consequenties van bodemdaling remmende maatregelen voor een toekomstbestendig watersysteem in beeld te brengen.

Daarnaast zijn we partner in het [Nationale Onderzoek Broeikasgassen Veenweiden \(NOBV\)](#), de [Regiodeal Bodemdaling Groene Hart](#) en het nationale [Veenweide Innovatie Programma \(VIP-NL\)](#). VIP_NL werkt aan onderzoeken als boeren op hoog water, Klei in veen, natte teelten en veenmos, greppelinfiltratie en veenweidesloot van de toekomst.

Watervraagstukken (watervraag en -overlast) landelijk en regionaal op de kaart.

Samen met de programma's Gezond Water en Klimaatadaptatie is een verkenning uitgevoerd naar de extra zoetwatervraag t.g.v. bodemdaling remmende maatregelen. Indicatieve oplossingsrichtingen geven aan wat dit vraagt van het hoofdwatersysteem en dat er veel 'ruimte' nodig is met grote maatschappelijk impact. Samenwerking en besluitvorming bij andere overheden met Ruimtelijke Ordening verantwoordelijkheden is in gang gezet, door o.a.:

- De extra zoetwater vraag bij Landelijke onderzoeksprogramma's – o.a. Deltaprogramma Zoet Water te agenderen.
- HDSR heeft de wateropgaven goed geadresseerd in de Provinciale Programma's Landelijk Gebied (PPLG's)
- De watergeschiktheidskaart samen met de Utrechtse Waterpartners te actualiseren.

- Actief te zoeken naar *Waterbergingsgebieden* voor perioden van overlast.
- De pilot wateroverlast in het gebiedsproces Oud-Kamerik. Samen met de boeren onderzoeken we hoe we (als overheid en gebied samen) kunnen omgaan met het risico van extra wateroverlast en welke afspraken hiervoor nodig zijn. De resultaten verwachten we in 2025.

4.1.3 Toekomstbestendig waterbeheer

Klimaatverandering merken ook bij ons waterbeheer. Daarom is de visie Toekomstig Watersysteem opgesteld, in combinatie met een handelingsperspectief. Samen met de Regionale Adaptiestrategie van het Netwerk Water en Klimaat (NWK) geeft dit ons en onze partners richting om te zorgen voor een klimaatbestendig en robuust watersysteem, ook in veranderende tijden.

De doelstellingen in ons WBP en bijbehorende effectindicatoren zijn als volgt:

Hoofddoel Waterschap (WBP)	Effectindicatoren	Score
4. Gebieden zijn waterrobuust en klimaatbestendig	4.1 Wateroverlast: de mate waarin het watersysteem aan de provinciale wateroverlast-normen voldoet EN binnen 7 dagen kan herstellen van een extreme neerslag/wateroverlast-situatie zoals Limburg 2021.	Op koers
	4.2 Watervraag/-beschikbaarheid: de mate waarin het watersysteem zowel lokale als regionale (extreme) droogte- en watertekort-situaties kan opvangen.	Op koers
5. Het regionaal watersysteem is toekomstbestendig	5.1 Effectindicator wordt in 2024 opgesteld	
6. Grondwaterbeheer is toekomstbestendig	6.1 Effectindicator wordt in 2024 opgesteld	

Tabel 8: Effectindicatoren Toekomstbestendig Waterbeheer

Effectindicator 4.1 Wateroverlast: de mate waarin het watersysteem aan de provinciale wateroverlast-normen voldoet EN binnen 7 dagen kan herstellen van een extreme neerslag/wateroverlast-situatie zoals Limburg 2021:
Op koers

Hertoetsing watersysteem

De nieuwe klimaatscenario's van het KNMI geven aan dat onze opgave complexer gaat worden en we ons systeem en onze regio robuuster en veerkrachtiger moeten inrichten. We zijn gestart met de voorbereidingen om ons watersysteem met de nieuwe klimaatscenario's te toetsen aan de provinciale normen wateroverlast. Deze hertoetsing gaat naar verwachting uitwijzen dat er knelpunten ontstaan in het watersysteem. Naast klimaatscenario's wordt ook de impact van bodemdalingremmende maatregelen (vernatting) in het westen van ons gebied duidelijk. Er worden hiervoor diverse oplossingsscenario's doorgerekend, zoals de aanleg van waterbergings/vasthoudlocaties. Met de provincies zijn voorbereidende gesprekken gestart over mogelijke herziening van de huidige normen voor waterafvoer.

Hydraulisch functioneren

We werken aan een onderzoek om in beeld te brengen of ons watersysteem voldoende capaciteit heeft om de gestelde normen voor waterafvoer te verwerken. Er wordt beoordeeld hoe de werkelijke afmetingen zich verhouden tot de minimaal benodigde afmetingen voor een goede afvoercapaciteit.

Vitaal en kwetsbare infrastructuur

Het onderzoek naar herstelvermogen van het watersysteem bij een zeer extreme neerslagsituatie, zoals in 2021 in Limburg, is gestart. Per afvoergebied wordt bekeken hoeveel tijd het kost om al het water dat dan op het maaiveld staat weer af te voeren. Daarnaast doen we een inventarisatie van de kwetsbaarheid van onze meest kritieke gebouwde assets (gemalen, RWZI's en stuwen). Er wordt onderzocht of deze assets gevoelig zijn voor uitval door extreme regenval en/of extreme hitte en wat zijn dan de gevolgen en schade? Deze assets zijn cruciaal om het gebied weer watervrij te maken.

Effectindicator 4.2 *Watervraag/-beschikbaarheid: de mate waarin het watersysteem zowel lokale als regionale (extreme) droogte- en watertekort-situaties kan opvangen: Op koers*

Verdringingsreeks droogte

Er kunnen geen garanties worden gegeven dat er overal en altijd voldoende zoet water beschikbaar is. Bij ernstige watertekorten hanteren we de verdringingsreeks voor de verdeling van het beschikbare zoetwater. De verdringingsreeks voor droogte is dit jaar uitgewerkt tot een voorlopig inzetprotocol. Daarbij is de volgorde van onttrekkingsverboden inzichtelijk gemaakt volgens al eerder vastgelegde afspraken. Bij het opstellen van dit inzetprotocol is duidelijk geworden dat sommige onderdelen verder uitgewerkt moeten worden. Hiermee gaan we aan de slag.

Het is belangrijk om met watergebruikers een risicodialog te voeren, zodat zij bewust worden welk risico zij lopen en om informatie uit te wisselen over wanneer een watergebruiker een kritische hoeveelheid water nodig heeft. In 2023 hebben we geoefend met zo'n risicodialog. Inmiddels is er iemand aangesteld om de risicodialogen te voeren en verder vorm te gaan geven.

Effectindicator 5.1: *Het regionaal watersysteem is toekomstbestendig: effectindicator wordt in 2024 opgesteld*
Zoetwatervoorziening West-Nederland

In 2026 wordt een nieuwe deltabeslissing genomen. In aanloop daar naartoe wordt duidelijk wat de impact is van herverdeling van de landelijke zoetwatervoorziening op ons regionale watersysteem. Ons belang brengen wij in via de verschillende deltaprogramma's.

Effectindicator 6.1 *Grondwaterbeheer is toekomstbestendig: effectindicator wordt in 2024 opgesteld*

Visie grondwater

In het waterbeheerprogramma stelde het bestuur ambities voor grondwaterkwantiteit en -kwaliteit en stelde tot doel deze uit te werken in een bestuurlijke visie op grondwater. In 2023 startte het college met de voorbereiding om deze visie en een uitvoeringsstrategie in 2024 met het bestuur verder uit te werken.

De regels voor grondwateronttrekkingen zijn eind 2022 aangepast en in 2023 van kracht geworden. Daarmee valt een deel van de onttrekkingen niet meer onder vergunningplicht, maar onder meldplicht. Daarnaast is toezicht uitgevoerd op tijdelijke grondwateronttrekkingen. Permanente grondwateronttrekkingen moeten beter in beeld worden gebracht. In 2023 is vanuit toezicht een start gemaakt, onder andere door hierover een uitvraag te doen aan onttrekkers. Meer details kunt u lezen in het jaarverslag van VTH die in de loop van 2024 uitkomt.

Nadere toelichting toekomstig waterbeheer

We werken op drie verschillende manieren aan ons toekomstig waterbeheer. Dat zijn:

1. Toekomstbestendig watersysteem
2. Klimaatadaptieve stad
3. Initiëren en uitvoering fysieke projecten

Ad 1) Toekomstbestendig Watersysteem

Ons watersysteem is niet voorbereid op het toekomstig klimaat. Aanpassingen zijn nodig, zoals meer water vasthouden, bergen en infiltreren. Dit kan een grote invloed op het landgebruik hebben, maar ook op de manier waarop we bouwen. Dit werkt door naar diverse gebiedsprocessen, programma's en projecten. We zoeken hierbij nadrukkelijk, zowel intern als extern, de samenwerking op. Want klimaatadaptief worden is een opgave voor iedereen. Zo werken we binnen het [Netwerk Water & Klimaat](#) (NWK) samen aan een klimaatbestendige en waterrobuuste regio Utrecht Zuidwest. De eerste samenwerkingsovereenkomst van NWK liep in 2023 af. Op 14 december 2023 is de tweede samenwerkingsovereenkomst (2024-2027) feestelijk ondertekend door de bestuurlijke Water & Klimaattafel. HDSR is als gastheer van het managementteam actief betrokken bij NWK.

Figuur 15: Foto ondertekenaars samenwerkingsovereenkomst NWK 2024-2027

Samenwerken aan een toekomstbestendig watersysteem

We participeren volop in diverse deltaprogramma's zoals:

- Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). In 2050 moet Nederland klimaatbestendig en waterrobuust zijn ingericht.
- Deltaplan zoet water (DPZW). Richt zich op maatregelen voor zoetwaterbeschikbaarheid. Wij hebben onder andere geagendeerd dat de extra watervraag voor de aanpak van bodemdaling moet worden meegenomen.
- Toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal/ Noordzeekanaal (TB ARK/NZK). Het regionale programma [TB ARK/NZK](#) onderzoekt knelpunten en oplossingsrichtingen op het gebied van wateroverlast en -tekort, verzilting en ruimtelijke doorwerking voor Centraal Holland richting 2100. Daarbij wordt afgestemd met andere programma's, zoals het Kennisprogramma Zeespiegelstijging.

Els Otterman: "We hebben na de verkiezingen in 2023 een brede coalitie weten te smeden met Water Natuurlijk, BBB, Partij voor de Dieren, Natuur en Landbouw en Partij van de Arbeid. Zo hopen we de verbinding te maken tussen natuur en landbouw, wat we hard nodig hebben voor de uitdagingen rondom waterbeheer in het landelijk gebied."

De Blauwe Agenda

Binnen de Blauwe Agenda werken we o.a. met overheden, terreinbeheerders en Vitens samen om het watersysteem op en langs de Utrechtse Heuvelrug duurzaam en robuust te maken. Binnen het samenwerkingsverband lopen een aantal uitvoeringsprojecten voor concrete maatregelen. Een aantal van deze projecten zijn in 2023 afgerond:

- Infiltratiegeulen in Amerongen.
- Sprengherstel in de Zeisterbossen.
- Onderzoek naar hergebruik van effluent (zie ook ZUIVERE ontwikkelingen)

In het door partijen opgestelde uitvoeringsplan zijn onderzoeken en maatregelen opgenomen, o.a.:

- Met de Provincie Utrecht wordt onderzoek gedaan naar het watersysteem Langbroekerwetering. Een gevoeligheidsanalyse naar het functioneren van het watersysteem en de effecten van b.v. verondiepen en dempen van sloten en peilopzet.
- Samen met Waterschap Vallei en Veluwe en het Nationaal Park is gestart met de Heuvelrugmonitor. Een online tool met alle relevante data van de Heuvelrug. HDSR levert hiervoor onder meer grondwaterdata aan. Onderzocht wordt hoe bodemvochtdata (uit satellietdata) hieraan toegevoegd kan worden.
- Samen met het Netwerk Water en Klimaat (life IP-subsidie) werken we aan een plan voor het afkoppelen van regenwater in Zeist en het vasthouden van water in sprengen in Driebergen.
- HDSR is begonnen met het opzetten van een hydrologisch onderzoek van het watersysteem op ca. 15 landgoederen rondom Leersum (project de Blauwe Ader)
- Er is opdracht gegeven om de verdrogingsmaatregelen uit het watergebiedsplan op 15 landgoederen in de Langbroekerwetering te evalueren. Dit doen we samen met de provincie.

De laatste twee projecten gaan in 2024 van start.

De Blauwe Agenda is in 2023 gestart met het maken van een communicatiestrategie. Doelstelling is 'aanhaken van stakeholders om opgedane kennis te verspreiden onder de achterban en uitleggen wat zij kunnen doen om bij te dragen aan de Blauwe Agenda'. Met het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug is een samenwerkingsovereenkomst aangegaan. We financieren de komende vijf jaar mee aan projecten op het gebied van bewustwording, communicatie, onderzoek en monitoring.

NPLG en aanpak bodemdaling

In 2023 is besloten om verder te gaan met bodemdalingremmende maatregelen. Hierbij is aangegeven en gekwantificeerd dat dit leidt tot een grotere kans op wateroverlast en op een toename van de watervraag. De NPLG-gebiedsprocessen krijgen als opgave mee om de wateroverlast in het eigen gebied op te lossen, dan wel te accepteren. De opgave vanuit de watervraag is om deze zo min mogelijk te laten toenemen en zoveel mogelijk water vast te houden in natte tijden. We werken aan kaders voor vernatting en gebiedsprocessen.

Ad 2) Klimaatadaptieve stad

Klimaatadaptief bouwen: Via het Netwerk Water en Klimaat (NWK) hebben we, samen met de provincie Utrecht, de gemeenten hebben ondersteund bij implementatie van klimaatadaptief bouwen. Nu moeten de gemeenten het klimaatadaptief bouwen verankeren in hun beleid en regelgeving en er daadwerkelijk mee aan de slag in hun ruimtelijke plannen.

Figuur 16: Foto werking infiltratiegeul wordt toegelicht

- *Klimaatadaptief bestaande bouw:* Samen met NWK-partners zoeken we naar een gezamenlijke aanpak van bedrijventerreinen. In de Gemeente Utrecht nemen we daarvoor deel aan een [Green deal samenwerking](#) om bedrijventerrein Lage Weide klimaat robuuster in te richten. Met de Gemeente Nieuwegein wordt gezamenlijk ingezoomd op de gevolgen en effecten van de Limburg neerslaggebeurtenis op de openbare ruimte en watersysteem. Gekeken wordt wat er gedaan kan worden om schade en gevolgen te beperken.
- *Hoe bouwen we klimaatadaptief:* Onze RO-adviseurs zijn betrokken bij de samenwerkingsverbanden voor klimaatadaptief bouwen in Zuid-Holland en Utrecht/MRA. Hierin worden afspraken gemaakt over de invulling hoe we klimaatadaptief bouwen. Deze 'bouwconvenanten' zijn een middel om samen met overheden en marktpartijen een concrete invulling te geven aan klimaatadaptieve nieuwbouw.
- *Waar bouwen we' klimaatadaptief:* Samen met de Utrechtse Waterpartners hebben we hiervoor een [watergeschiktheidskaart](#) opgesteld met daarin een onderbouwing welke locaties/gebieden vanuit het oogpunt van klimaatadaptatie meer of minder geschikt zijn voor (grootschalige) woningbouw. De waterpraat- en geschiktheidskaart geeft ons de onderlegger voor een stevige 'stroomopwaartse' lobby bij provincies en gemeenten.
- *Beperken hittestress:* In 2023 is gewerkt aan beperken van de gevolgen van hittestress. Voor een aantal gemeenten zijn lokale hitteplannen opgesteld en een handleiding voor inrichting van voldoende koelteplekken in stedelijk gebied.
- *Handreiking gevolgbeperking overstroming:* De handreiking voor gevolgbeperking overstroming is in 2023 afgerond. De eerder gezamenlijk bepaalde ambities voor bescherming van vitale en kwetsbare functies zijn daarin opgenomen.
- *Ervaring opdoen met behulp van demonstratieprojecten:* Met demonstratieprojecten, gefinancierd vanuit de [Europese Life IP-gelden](#), willen we laten zien wat mogelijkheden zijn, doen we ervaringen op en zorgen we voor overdracht van kennis en ervaring. In Nieuwegein werken we met bewoners samen en in Utrecht met de ondernemingsorganisatie op bedrijventerrein Lage Weide. In Zeist en Woerden met woningcorporaties en op de Utrechtse Heuvelrug gaan we aan de slag met afkoppelen en infiltreren van hemelwater in sprengen en beken.
- *Klimaatadaptatie in waterschapverordening:* Samen met een aantal andere waterschappen en Provincies is HDSR bezig met het opstellen van een modelverordening voor het opnemen van klimaatadaptatie in de Waterschapverordening.
- *Subsidie voor klimaatadaptatiemaatregelen tot 2027:* In 2023 is de laatste aanvraag vanuit de Landelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie gedaan. Daarmee heeft de regio totaal 7,45 miljoen euro rijksgeld binnengehaald om klimaatadaptatiemaatregelen te nemen voor de periode tot en met 2027.

Impulsregeling Water in de Leefomgeving

Via de Impulsregeling Water in de Leefomgeving werkt het waterschap samen met gemeenten aan verbetering van de leefomgeving in het stedelijk gebied. Het doel van de regeling is om de waterkwaliteit en ecologie in het stedelijk gebied te verbeteren (*Gezond water*), om samen de gevolgen van extreme regen, langdurige droogte en hitte te verminderen (*Toekomstbestendig waterbeheer*) en om het afkoppelen van regenwater te stimuleren (*ZUIVERE ontwikkelingen*). De maatregelen leiden tot een versterking van de bewustwording over water bij bewoners. In het coalitieakkoord is opgenomen dat we naast de impulsregeling ook meerjarige samenwerkingsprogramma's gaan ontwikkelen met gemeenten. De voorbereidingen hiervoor zijn opgestart. Voor 2023 is de financiële bijdrage in totaal € 1.475.000, -. Twaalf gemeenten voerden in totaal 28 projecten uit, waarvan enkele wat vertraging hebben opgelopen en de uitvoering in 2024 doorloopt. Door onze financiële impuls aan gemeenten ontstaat een totale investering in stedelijk water van ruim € 4.500.000, -. Meer informatie is te vinden op de website www.hdsr.nl/impuls.

(Burger) Participatie en acties

Het waterschap stimuleert bewoners om actief aan de slag te gaan met klimaatadaptatie. Deze bewonersparticipatie organiseren we vooral samen met partners via het NWK. We hebben bijgedragen aan het Nederlands Kampioenschap Tegelwippen, de klimaatvriendelijke tuincampagnes en hebben klimaatpleinen bij tuincentra gerealiseerd. HDSR heeft in de zomer een regentonnen actie opgezet met een prijsvraag “Wat zou jij doen met een ton”. In december is een ‘Climathon’ gehouden met een grote groep middelbare scholieren om het klimaatbewustzijn te vergroten. Binnen het netwerk Water en Klimaat heeft HDSR zich vooral gericht op kennisontwikkeling en -delen. HDSR wil graag dat de bewoners actief worden in hun buurt. Daar gebruiken we ook onze subsidieregeling *Blauwe bewoners initiatieven* voor.

Om ondernemers handelingsperspectief te bieden om klimaatadaptief te worden is een folder opgesteld met mogelijke maatregelen die zij kunnen nemen op hun terrein.

Ad3) Uitvoering fysieke projecten

Klimaatbestendige Wateraanvoer (KWA)

De Klimaatbestendige Wateraanvoer (KWA) zorgt in tijden van droogte voor extra aanvoer van zoetwater naar West-Nederland via het regionale watersysteem van HDSR. Met het project KWA+ breiden we de capaciteit van het systeem uit van 7 naar 15 m³/s om het watersysteem toekomstbestendig te maken. Van de tien deelprojecten zijn er tot nu toe 9 afgerond. Afgelopen jaar zijn de deelprojecten opstelplaats Caspergauw en maatregelen Doorslagsluis afgerond. De doorstroming bij de Doorslagsluis is nu vergroot van 4.000 liter per seconde naar 10.000 liter per seconde. Het laatste deelproject Lopikerwaard is afgelopen jaar succesvol aanbesteed en inmiddels buiten in uitvoering gekomen.

Figuur 18: Foto vernieuwde doorslagsluis

Figuur 18: Foto opstelplaats Caspergauw

Inlaatwerk Kromme Rijn, Verbeterde Rivier Aanvoer Maatregel (VRAM)

De VRAM is bedoeld voor een duurzaam en klimaatbestendige aanvoer van zoetwater naar de Kromme Rijn. Afgelopen jaar is het projectteam begonnen met de verkenningsfase. Het streven is om volgend jaar het Voorkeuralternatief af te ronden en te starten met de planuitwerkingsfase.

Onderzoek extra uitlaat Lek

Via het programma TB ARK/NZK hebben we in 2023 onderzocht waar een mogelijke geschikte locatie zou zijn voor een uitlaatpunt van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel naar de Lek. Hiermee zou het Amsterdam-Rijnkanaal minder belast hoeven worden. Twee mogelijke locaties zijn bekeken: een uitlaatpunt bij Klaphek via de Kromme IJssel en een uitlaatpunt bij de Koninginnesluis, in Vreeswijk.

Resultaten wijzen uit dat de route via Klaphek kansrijker is. Als vervolgstudie heeft HDSR laten onderzoeken of deze uitlaat gecombineerd kan worden met een inlaat. Conclusie is dat dit te combineren is. Ook is onderzocht of extra bovenstrooms een inlaatpunt bij Fort Honswijk mogelijk is. Deze route is echter complex en kostbaar. In 2024 zal onderzocht worden wat inbreng is van de oude sluis in Vreeswijk en of het inzetten van de Koninginnesluis zinvol is.

Waterberging

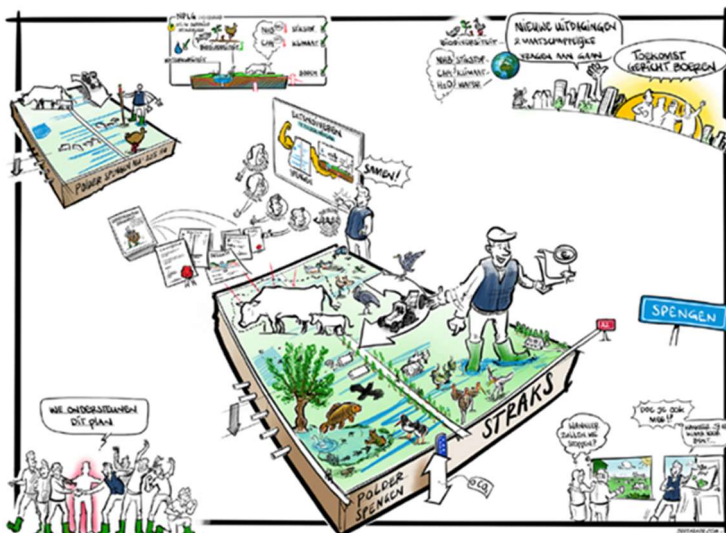
Waterbergingen kunnen bij extreme regenval een deel van de piek opvangen. In 2023 is de Put van Broekhoven aangekocht. De nadere planuitwerking om de Put functioneel als waterberging in te zetten is opgestart. De voorbereidingen om in 2024 te starten met de aanleg van waterberging Willeskop liggen op schema.

4.1.4 Gebiedsgericht werken: integratie dynamische opgaven watersysteembeheer

We werken toe naar een meer integrale uitwerking van opgaven in gebiedsprocessen. Opgaven die passen in de context van de opgestelde Programma's Landelijk Gebied (PPLG's) en (soms) verder gaan dan de eigen watersysteembeheer-opgaven.

Leerpilot UPLG Parel Spengen

In Spengen doet HDSR actief mee met de ontwikkeling van een integraal polderplan dat fungeert als pilot voor het Utrecht Programma Landelijk Gebied. Voorafgaand aan deze stap hebben boeren, overheden (provincie, gemeente en waterschap) en andere partijen samen nagedacht over de vraag "Hoe kunnen we toekomstgericht blijven boeren in de polder Spengen en tegelijk aan belangrijke maatschappelijke vragen voldoen?" De Toekomstvisie was de eerste stap naar een daadwerkelijk bredere gebiedsontwikkeling die nu volop loopt als leerpilot. Deze pilot is in volle gang. Op de internetpagina '[De boeren aan het roer op veen](#)' is hierover meer te lezen. Op deze pagina is ook de hiernaast weergegeven plaat te bekijken.

Figuur 19: Praatplaat Boeren aan het Roer op Veen

Intentieverklaring 'Samenwerken aan de toekomst van het landelijk gebied Utrechtse Waarden'

De gemeenten (Lopik, Montfoort, IJsselstein, Oudewater en Woerden), de provincie en het ons waterschap hebben 15 december '23 de intentieovereenkomst Utrechtse Waarden ondertekend. Deze overheden willen samen met de gebiedspartners invulling en uitvoering geven aan de uitdagingen die er zijn op het gebied van natuur, water, klimaat en landbouw.

4.2 Reguliere taken

De reguliere beheer- en onderhoudstaken aan het watersysteem (m.n. maaien watergangen, baggeren, onderhoud oevers en exotenbestrijding) vormen een belangrijk onderdeel van het waterschapswerk.

In 2023 is verder invulling gegeven aan de principes van assetmanagement, dit op basis van het Strategisch assetmanagementplan dat in 2022 is afgerond. De implementatie van assetmanagement helpt ons om beter inzicht te krijgen in de conditie en de prestaties van onze assets binnen het watersysteem. Hierdoor kunnen we een robuust watersysteem beter waarborgen. Concreet zijn er in 2023 goede vorderingen gemaakt met de implementatie van ons onderhoudsbeheersysteem. Dit systeem ondersteund ons in het uitvoeren van het tweedelijns onderhoud. Verder hebben we een goede verbetering gemaakt in de kwaliteit van onze programmering van de instandhouding van onze assets, zodat we ook op lange termijn werken aan een robuust watersysteem.

4.2.1 Beheer en onderhoud watergangen

Oevers

Met de gemeente Utrecht is in 2021 een 'Wijzigingsovereenkomst beheersituatie oeverconstructies' afgesloten. Hierin is afgesproken dat de beheersituatie van de oeverconstructies in de stad Utrecht overgaan naar de gemeente Utrecht. Om deze overdracht mogelijk te kunnen maken is afgesproken dat wij de helft van de oevers opknappen. Het herstel van deze oevers voeren we gefaseerd uit binnen een periode van 10 jaar. In 2023 is een behoorlijke slag gemaakt met deze overdrachtsopgave.

Voor de overige oevers binnen ons eigen watersysteem lag de focus dit jaar op het in beeld brengen en houden van de conditie (met name harde oevers) en ecologische ontwikkeling (natuurvriendelijke oevers). Voor de harde oevers is in 2023 een pilot oeverinspectie in uitvoering gebracht waarin we onderzoeken op welke wijze wij op een efficiënte en kwalitatieve manier oeverdata kunnen verkrijgen, managen en beheren. Voor de natuurvriendelijke oevers is een monitoringstool ontwikkeld waarmee we de ecologische ontwikkeling beter kunnen volgen en, indien nodig, sneller kunnen bijsturen met beheer en onderhoudsmaatregelen.

De maaibestekken voor het onderhoud van de watergangen zijn in 2023 opnieuw aanbesteed, samen met het onderhoud van de natuurvriendelijke oevers. Inzet op duurzaamheid en biodiversiteit zijn daarbij belangrijke gunningsfactoren geweest.

Baggeren

Voor de opgave van het baggeren is in de afgelopen jaren het IPM-team baggeren daadkrachtig te werk gegaan. Geplande opgaven zijn voor het overgrote deel gerealiseerd of in uitvoering gebracht. We zien dat de hoge inflatie en het inzetten van duurzaam materieel kostenverhogend doorwerkt in de eenheidsprijzen. Daarnaast zorgen beperkte afzetmogelijkheden van bagger voor prijsstijgingen. Wat voor de nabije toekomst druk legt op de programmering van de baggeropgave. Vanuit kosten efficiëntie is daarom gekeken naar samenloop en koppelkansen. Waar mogelijk hebben we de samenwerking opgezocht met onze omgevingspartners zoals gemeenten, terrein behorende instanties en (rijks)overheden.

We hebben weer een verbeterslag gemaakt in het toestandsafhankelijk baggeren. We blijven breed kijken naar onze opgave. We kijken hier niet alleen vanuit naar de kwantitatieve opgave maar ook vanuit de kwalitatieve opgave (waterkwaliteit) en ecologische verbetering.

Omdat voor baggeren de kostenontwikkeling behoorlijk onvoorspelbaar is in het najaar van 2023, bij het bestuurlijk vaststellen van de begroting, besloten het GOP baggeren per 1 januari 2024 om te zetten naar een bestemmingsreserve. Een bestemmingsreserve geeft ons meer flexibiliteit ten aanzien van het beschikbaar hebben van financiële middelen kalenderjaar overschrijdend.

Bij de uitvoering van de baggerwerkzaamheden zien we dat de omgeving steeds kritischer wordt op de uitvoering van de baggerwerkzaamheden. Problematiek in het kader van afkalvende oevers ligt hier vaak ten grondslag aan.

Exotenbestrijding

De grote waternavel hebben we sinds een aantal jaren goed onder controle als gevolg van data gestuurd werken, goede afspraken (zowel intern als met externen) en een effectieve opsporings- en verwijderingsmethode. Het aantal groeihaarden houden we hiermee structureel laag en de omvang van de aangetroffen groeihaarden blijft doorgaans beperkt.

Begin 2022 heeft een aanbesteding voor het verwijderen van ondergedoken invasieve exotische waterplanten (met name ongelijkbladig vederkruid en waterwaaier) plaatsgevonden. Het resultaat van de door de opdrachtnemer toegepaste verwijderingsmethode was echter niet bevredigend. In overleg met de opdrachtnemer is de samenwerking daarom eind 2023 beëindigd. Voor 2024 is besloten om het verwijderen van invasieve exoten onder te brengen bij aannemers die zijn gecontracteerd voor het maaionderhoud van de watergangen. In de tussentijd denken we na over een effectieve verwijderingsmethode en beraden we ons over een eventuele nieuwe aanbesteding voor het verwijderen van ondergedoken invasieve exoten.

4.2.2 Beheer en onderhoud kunstwerken

Voor het waarborgen van de conditie van kunstwerken, anticiperen we o.a. op de toekomstige ontwikkelingen. Zo is er in 2023 een areaalscan uitgevoerd vanuit het perspectief op klimaatverandering. Hieruit is naar voren gekomen dat de kunstwerken (voornamelijk) kwetsbaar kunnen worden bij hitte en neerslag (de kunstwerken zijn in veel mindere mate kwetsbaar bij overstroming en droogte). Met deze inzichten gaan we in 2024 verder aan de slag om ook voor de toekomst een robuust systeem te kunnen waarborgen.

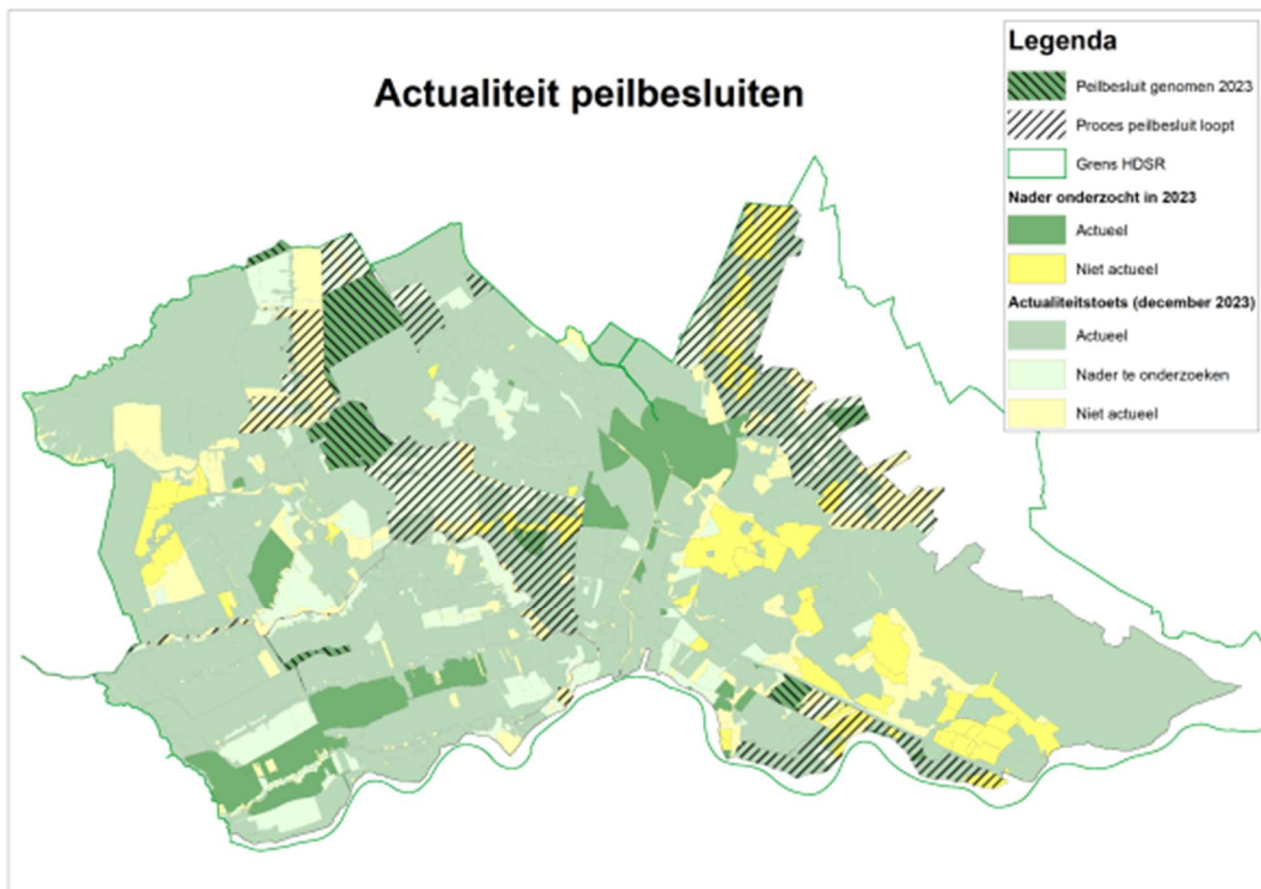
Een robuust watersysteem wordt niet enkel gewaarborgd door de fysieke assets. In 2023 is daarom geïnvesteerd in de professionalisering en robuust houden van de procesautomatisering. Dit is enerzijds noodzakelijk om te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving (zoals de BIO en CSIR) en anderzijds om het reguliere onderhoud van de hardware en software goed te kunnen organiseren. Op deze manier kunnen de kunstwerken goed functioneren, treffen we maatregelen als het gaat om (cyber)security en zorgen we voor een goed functionerend watersysteem.

4.2.3 Peilbesluiten en planvorming

Peilbesluiten

Bij het vaststellen van peilbesluiten wegen we, conform de beleidsnota peilbeheer 2019, af wat het meest passende oppervlaktewaterpeil is bij de functies in het gebied. Hierbij houden we rekening met de verwevenheid van functies en met de maatschappelijke opgaven. Tijdens dit proces gaan we met belanghebbenden in gesprek over de hoogte van het peil, knelpunten en eventuele kansen in het gebied. In 2023 zijn we gestart met de voorbereiding van de evaluatie van de beleidsnota peilbeheer 2019.

Vanaf 2022 is niet meer de frequentie (eens in de 10 jaar) maar de actualiteit van het peilbesluit bepalend of deze moet worden herzien. Afgelopen jaar is het tweede jaar dat gewerkt is met dit principe. Het resultaat van de toetsing 2023 staat in onderstaand figuur.

Figuur 20: Overzichtskaart actualiteit peilbesluiten 2023

Op basis van vier criteria vindt een (semiautomatische) toetsing plaats. Voor de toetsing 2023 zijn dezelfde randvoorwaarden als in 2022 gebruikt. De achtergrond berekeningen verder verbeterd. Hierdoor zijn enkele gebieden veranderd qua actualiteit. Waar nodig zijn nadere analyse uitgevoerd. De resultaten van al deze analyse zijn verwerkt op de kaart.

Een belangrijk criterium van de toetsing is de drooglegging: het verschil tussen waterpeil en maaiveldniveau. Dat laatste wordt bepaald met het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). De AHN wordt eens in de circa drie jaar ingemeten.

Voor de donkergroen gearceerde gebieden (Oudendam, Marckenburgerwetering, Willeskop, Breeveld-Haanwijk, Kockengen) is in 2023 een peilbesluit genomen en deze zijn daarmee actueel. Er is een uitspraak gedaan door de rechtbank Midden-Nederland voor peilbesluit Langbroekerwetering. Doordat er geen hoger beroep is ingesteld, is dit peilbesluit onherroepelijk geworden.

Bert de Groot: “Ik ben trots op de organisatie die in roerige tijden ontzettend goed haar werk kan blijven doen, zowel buiten als binnen.”

Planvorming

Als onderdeel van het raamwaterplan de Tol is dit jaar in beeld gebracht waar het nodig is om het watersysteem te optimaliseren (afvoer, kunstwerken e.d.). Een aantal boeren in dit gebied willen graag een kavels ruilen en zien zij ook kansen om te werken aan opgaven van het waterschap en die van de provincie (NPLG). Het waterschap en de provincie omarmen dit gebiedsinitiatief en faciliteren een verkennend proces. Er vinden verkennende keukentafel gesprekken plaats in alle polders van het bemalingsgebied van de Tol (Portengen, Kortrijk, Laag-Nieuwkoop, Gieltjesdorp en Otterspoorbroek). De resultaten van deze verkenning vormen een beeld van de (on)mogelijkheden voor een vervolg en de nadere invulling van de laatste maatregelen van het Raamwaterplan voor De Tol.

Binnen raamwaterplan Eiland van Schalkwijk is afgelopen jaar hard gewerkt aan een actualisatie van de (hydrologische) knelpunten. Voor het deelgebied Wijk bij Duurstede zijn de voorkeursalternatieven uitgewerkt en is gestart met de voorbereidingen voor een inloopavond. Binnen het deelgebied Pothoek is gewerkt aan het formuleren van alternatieven voor een aantal knelpunten.

5 Waterveilige leef- en werkomgeving

Onze derde kerntaak is waterveiligheid voor onze inwoners. We zijn verantwoordelijk voor de Lekdijk en de regionale keringen langs ons boezemsysteem, die we toetsen aan de normen voor sterkte en hoogte. Wanneer nodig versterken we deze, maar voeren ook regulier beheer en onderhoud uit.

Daarnaast zorgen we voor een sterke en professionele crisisorganisatie voor mocht het toch komen tot een crisis. Ook voeren we muskusrattenbeheer uit om het aantal dieren en de bijbehorende graafschade aan de keringen te minimaliseren. 2023 sloot af met een hoogwatergolf. Eerder dat jaar hadden we kleinere hoogwatergolven. In het najaar moest een deel de versterkte dijk bij Salmsteke vanwege de verhoogde waterstand worden ‘ingepakt’. Dit leverde gelukkig geen groot risico op. De kans op een overstroming was het afgelopen jaar weer klein.

5.1 Dynamische opgave

5.1.1 Sterke Lekdijk

Onze primaire waterkering moet uiterlijk in 2050 voldoen aan de veiligheidsnormen uit de Waterwet van 2017. Ons waterschap is in 2017 gestart met de versterking van deze Nederrijn- en Lekdijk in het project Sterke Lekdijk. Met dit project bieden we het hoofd aan de gevolgen van klimaatverandering en de maatschappelijke opgaven op het gebied van de energietransitie, biodiversiteit en de behoefte aan een goede leefomgeving. Het project bestaat uit zeven² deelprojecten tussen Amerongen en Schoonhoven. In totaal is de dijk 55 kilometer lang en ons doel is om rond 2030 klaar te zijn.

Naast waterveiligheid streven we met het project Sterke Lekdijk onder andere naar invulling van de duurzaamheidsambities van HDSR, tevredenheid van alle betrokkenen, het realiseren van ruimtelijke kwaliteit en het toepassen van innovaties. Voor duurzaamheid zetten we stevig in op emissiereductie. Dit doen we door nieuwe rekentechnieken te gebruiken, waardoor de omvang van het werk kleiner kan worden. Daarnaast gebruiken we circulair materiaal en ontwikkelen we productinnovaties. Bij Salmsteke is een innovatie succesvol ontwikkeld, gemaakt van gerecyclede kunststof kozijnen, die de dijk sterker maakt, minder ruimte kost, CO₂-uitstoot beperkt en ook nog eens goedkoper is. In totaal is er in dit deeltraject 40% minder uitstoot gerealiseerd. Ook is het project Sterke Lekdijk één van de koplopers voor schoon en emissieloos bouwen. Via een groeipad moet het laatste project 100% emissieloos uitgevoerd worden. Ook biodiversiteit is onderdeel van de duurzaamheidsdoelstellingen. Hiervoor leggen we bloemrijke dijken aan en ontwikkelen we samen met gebiedspartners nieuwe natuur.

Vanuit het WBP hebben we het volgende doel en bijbehorende effectindicator:

Hoofddoel Waterschap (WBP)	Effectindicatoren	Score
7. Voor 2050 wordt minimaal het wettelijke beschermingsniveau tegen overstromingen geboden	7.1 Percentage van de primaire waterkeringen dat voldoet aan de rijksnormen	Op koers

Tabel 9: Effectindicator Waterveiligheid

Effectindicator 7.1: percentage van primaire waterkering dat voldoet aan de rijksnormen (streefwaarde 100%): Op koers

² In voorgaande jaren waren er zes deelprojecten. Om praktische redenen zijn deze opgedeeld in zeven deelprojecten.

Wat heeft 2023 allemaal gebracht?

- In de verkenningen en planstudies is veel onderzoek en rekenwerk uitgevoerd. Hiermee is uitgerekend dat 14,4 kilometer van de dijk veilig is en voldoet aan de wettelijke normen. Van de totale lengte van 55 kilometer voldoet nu dus 26% van de primaire waterkering aan de norm;
- Bij Salmsteke (STE) is een groot deel van de dijkversterking gereed. In 2024 willen we dit werk afronden. De uiterwaard van Salmsteke is opnieuw ingericht met natuur, een zwemplas en andere voorzieningen. Dit deel van het project is in juni 2023 opgeleverd. Samen met onze partners hebben we waterveiligheid gecombineerd met prachtige natuur en recreatieve voorzieningen;
- Het algemeen bestuur heeft het projectplan voor het deelproject tussen Wijk bij Duurstede en Amerongen (WAM) vastgesteld. Hiermee kan de volgende stap naar de uitvoering gezet worden;
- Voor het deelproject tussen Irenesluizen – Culemborgse Veer (ICU) heeft het algemeen bestuur het voorkeursalternatief vastgesteld. Dit betekent dat de laatste verkenningfase is afgesloten: een mijlpaal voor het project Sterke Lekdijk;
- Er is hard gewerkt aan de planuitwerkingsfase van de deelprojecten Culemborgse Veer – Beatrixsluis (CUB), Jaarsveld – Klaphek (JAK), Nieuwegein (NIE) en Salmsteke – Schoonhoven (SAS).

Een groot project kent ook uitdagingen: bijvoorbeeld de gevolgen van de stikstofcrisis en de grote prijsstijgingen. De prijsstijgingen hebben wel gevolgen gehad voor de kostenramingen. Over deze gevolgen gaat het bestuur van ons waterschap in 2024 een besluit nemen. Ook is er onrust in de omgeving over grondverwerving en mogelijke schade aan huizen bij de realisatie van de dijkversterking. Daarom is in 2023 op verschillende wijzen extra toelichting gegeven over het grondverwervingsbeleid. Ook is een schaderegeling van kracht geworden welke de omgeving meer faciliteert dan gebruikelijk.

Participatie van omwonenden en belangstellenden vindt bij het project Sterke Lekdijk voor het grootste deel plaats in de verkennings- en planuitwerkingsfase. Tijdens bewonersbijeenkomsten en zogeheten thematafels en werkateliers halen we wensen en ideeën van bewoners op. Daarmee wordt in de uitwerking van de plannen zoveel mogelijk rekening gehouden. Via een nota van antwoord koppelen we terug wat er met de wensen en ideeën is gedaan. Daarnaast vindt formele inspraak plaats via ter inzagelegging van de plannen waarop bewoners zienswijzen kunnen indienen en uiteindelijk bezwaar kunnen aantekenen. Ook daarvan krijgen bewoners terugkoppeling.

Figuur 21: Foto oplevering uiterwaarde-project Salmsteke juni 2023, Roel Dijkstra

Figuur 22: Schematische weergave stand van zaken versterkingsopgave primaire waterkeringen

5.2 Reguliere taken

5.2.1 Primaire keringen

Het reguliere beheer en onderhoud van de Lekdijk vraagt blijvend om een grote inspanning (naast de forse inzet die vanuit de beheerafdeling nodig is voor het project Sterke Lekdijk). De uitvoering van het Groot Onderhoudsprogramma primaire waterkeringen lift mee op de uitvoering van het project Sterke Lekdijk. Het betreft een grote beheeropgave die niet onder het Hoogwaterbeschermingsprogramma valt.

In de buurt van Lopik is in het voorjaar van 2023 het eerste beverhol in een primaire waterkering ontdekt. Volgens het beverprotocol is de dijk op deze locatie gerepareerd. In het project Sterke Lekdijk wordt afgewogen op welke locaties beverwerende maatregelen kunnen worden genomen. Bij het beheer en onderhoud hebben we ook aandacht voor het realiseren van bloemrijke dijken. Voor een uitgebreide beschrijving van de in 2023 uitgevoerde activiteiten uit de (wettelijke) zorgplicht waterkeringen verwijzen we naar de [waterveiligheidsrapportage 2023](#).

5.2.2 Regionale keringen

De verbeteringsmaatregelen van de regionale keringen die volgen uit de toetsronden worden opgenomen in Groot OnderhoudsPlannen (GOP) voor de regionale waterkeringen (incl. onderhoudsmaatregelen). De verbeteropgave uit de eerste toetsronde moet volgens afspraken met de provincies uiterlijk in 2024 zijn afgerond.

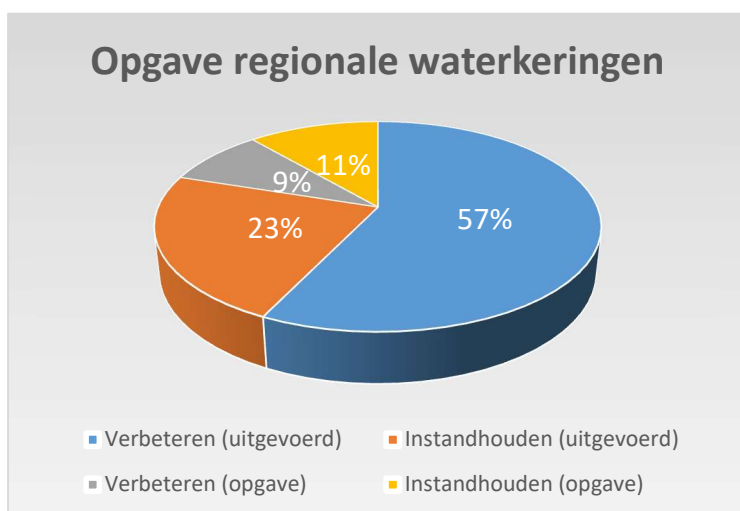
Na aanvang van het programma in 2011 is gestart met de meest urgente opgaven in het landelijk gebied. Inmiddels ligt het zwaartepunt bij de minder urgente projecten met een complexe inpassingsopgave (ook in stedelijke kernen). Er is in 2023 hard gewerkt aan deze opgave. In totaal is 12,6 kilometer verbeterd en 4,7 kilometer hersteld. Voorbeelden zijn de projecten Meijkade en de Vlistkade. Binnen het project Meijkade zijn in nadrukkelijke samenwerking met de gemeente Woerden de weginrichting en waterkering integraal verbeterd. De waterkering is versterkt met behulp van een combinatie van grondoplossingen en een stalen damwand. Deze damwand is ontworpen met een 'doorgroeibare deksloof'. Dat wil zeggen dat de damwand met name in de zomer volledig opgaat in de omgeving en aan het zicht onttrokken wordt. Ook zijn langs diverse plekken langs de Meije natuurvriendelijke oevers aangelegd. Met de voltooiing van dit project heeft ons waterschap de verbeteropgave binnen de provincie Zuid-Holland voltooid. Een mooie mijlpaal!

Volgens planning zal de realisatie van de resterende opgave in 2024 van start gaan. Deze planning laat geen ruimte voor tegenvallers. Dit is daarom iets wat om extra aandacht vraagt. Van de 330 kilometer regionale waterkeringen voldoet ongeveer 306 kilometer (93%) aan de norm.

Elke twaalf jaar worden de regionale keringen getoetst op veiligheid. Het plan van aanpak van de tweede toetsronde van de regionale keringen is in 2019 vastgesteld en loopt tot en met 2024. De toetsing verliep in 2023 volgens plan. Inmiddels is de toetsing inhoudelijke nagenoeg afgerond. Het jaar 2024 staat vooral in het teken van de bestuurlijke verantwoording. Het HDSR-bestuur rapporteert de uitkomsten van de toetsing aan de Gedeputeerde Staten van de provincies Zuid-Holland en Utrecht. Uit deze toetsronde volgt een nieuwe verbeteropgave voor de regionale waterkeringen.

Per 1 januari 2020 is de status van de kering aan de noordzijde van de Gekanaliseerde Hollandsche IJssel gewijzigd van een primaire naar een regionale kering. Om deze voormalige C-kering aan de eisen voor een regionale kering te laten voldoen moet een kleine 11 kilometer waterkering en 47 kunstwerken verbeterd worden. In 2023 is de verkenningsfase afgerond en is gestart met de planuitwerkingsfase. Dit project komt deels in aanmerking voor subsidie vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Net als voor de primaire waterkeringen vraagt het beheer en onderhoud van de regionale waterkeringen blijvend om een grote inspanning. In de [waterveiligheidsrapportage](#) van 2023 is ook hierover uitgebreide achtergrondinformatie te vinden.

Figuur 23: Taartdiagram stand van zaken opgave regionale waterkeringen per 1 januari 2024 (incl opgave Gekanaliseerde Hollandsche IJssel)

Figuur 25: Foto uitvoering verbeteren Meijekade

Figuur 25: Foto verbeterde Vlistkade

5.2.3 Muskusrattenbeheer in eigen gebied

Voorkomen van schade aan waterkeringen en kades door muskusrattenbeheer

De organisatie 'Muskusrattenbeheer West- en Midden-Nederland' is ondergebracht bij HDSR. In dit samenwerkingsverband van zes westelijke waterschappen bestrijden we de muskusratten in het hele gebied van West- en Midden-Nederland. De muskusratten worden bestreden om graafschade aan waterkeringen te voorkomen.

Aantal vangsten hoger dan vorig jaar

In 2023 zijn er in het werkgebied van HDSR 2806 muskusratten gevangen. Dit is een stijging vergeleken 2022 (2530 dieren). De meeste muskusratten zijn gevangen in het westelijk en noordwestelijk deel van het beheergebied. Het aantal gevangen muskusratten kwam in 2023 uit op ongeveer 1 per 4 km watergang. Hiermee blijft het veiligheidsniveau voor HDSR hoog en op koers.

Terugdringen van de muskusrat tot de landsgrens; de landelijke strategie

Sinds 2019 is de bestrijdingsstrategie voor muskusratten gericht op het 'terugdringen tot de landsgrens'. In een periode van 10 tot 15 jaar moet dit doel worden bereikt. Aan de landsgrens wordt hiervoor een defensielijn in stand gehouden. Dat vraagt van de grenswaterschappen extra inzet van uren. Voor deze extra inzet heeft de ledenvergadering van de Unie van Waterschappen in 2022 een solidariteitsfinanciering tussen de waterschappen ingesteld. Deze solidariteitsheffing wordt in stappen ingevoerd met 25% stijging per stap. In 2023 vond de eerste stijging plaats, de volgende staat gepland in 2027.

5.2.4 Crisisbeheersing

Als waterschap bereiden we ons zo optimaal mogelijk voor op verschillende soorten crises. We doen dat onder andere door het opleiden, trainen en oefenen van onze mensen in de crisisorganisatie. Alle crisisfunctionarissen worden jaarlijks getraind in hun rol en worden regelmatig beoefend. In 2023 lag de focus op wateroverlast en cybercrises. In gezamenlijkheid met onze netwerkpartners hebben we met deze twee risico's grootschalig en multidisciplinair geoefend.

De evaluatiepunten van deze oefeningen vormen onder andere input voor de ontwikkelopgave: Crisisorganisatie XL. Met de ontwikkelopgave crisisorganisatie XL bereidt het waterschap zich voor op een grote crisis. Dit houdt in dat we bij een langdurige crisis voldoende mensen, materiaal en middelen van voldoende (goede) kwaliteit beschikbaar hebben en houden. Niet alleen van de crisisorganisatie van ons waterschap en hulporganisaties, maar er wordt ook nagedacht over de inzet van de reguliere organisatie bij een grootschalige crises.

Figuur 27: Foto 'inpakken' van net versterkte dijk bij Salmsteke om de grasmatt in ontwikkeling te beschermen

Figuur 27: Foto hoogwater Tull en Het Waal december 2023

In 2023 is de crisisorganisatie regelmatig opgeschaald geweest o.a. in verband met waterkwaliteitszaken door problemen op Rioolwaterzuiveringen. Gedurende 2023 (en een deel van januari 2024) zijn we langdurig opgeschaald geweest door hoge waterstand op de Neder-Rijn en Lek. In november 2023 is in dit kader de net versterkte dijk bij Salmsteke 'ingepakt'. Dit om te voorkomen dat, op de plekken waar de grasmatt nog onvoldoende tot bloei is gekomen, de nieuwe toplaag wegspoelt. Bij de hoogwatergolf in december is een hoger deel van de dijk 'ingepakt' om ook hogere hoogwatergolven aan te kunnen.

PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISATIE

Jeroen Haan: "In de tijd dat de (water)opgaven groot zijn en de maatschappelijke relevantie toeneemt, kijk ik terug op een enorme inzet voor, met en na de waterschapsverkiezingen van de bestuurlijk en ambtelijke collega's, waardoor we een goede start hebben van deze nieuwe bestuursperiode."

6 Bestuur en Organisatie

In beeld: programma Bestuur en Organisatie

Waterbewust leven en genieten loopt als een rode draad door al onze beleidsprogramma's, samenwerkingsverbanden en projecten heen. We beheren onze vaarwegen en hebben nautische regels en randvoorwaarden hiervoor vastgelegd. De waterkwaliteit in zeven officiële zwemwaterlocaties in ons beheergebied houden we nauwlettend in de gaten. We werken aan een emissieloos en circulaire waterschap en streven naar een reductie van de eigen uitstoot van broeikassen. Voor de otter leggen wij passages aan zodat deze veilig kan foerageren. Via het programma Digitale Transformatie bereiden we ons voor om ook in de toekomst ons werk goed te kunnen doen. Onze manier van begroten wordt aangepast wat zorgt voor betere transparantie van ons werk. Het aantal medewerkers bij HDSR is in 2023 toegenomen.

6.1 Dynamische opgave

6.1.1 Waterbewust leven

We leven in een delta met een veranderend klimaat met een steeds groter aantal bewoners. Dit vraagt om het vergroten van het bewustzijn en betrokkenheid van bewoners en andere partijen bij het waterbeheer. We blijven daarom ons verhaal over waterbewust leven naar buiten brengen en ontplooiën (educatie-)activiteiten uitvoeren. Doel hiervan is om bewoners en andere partijen zelf ook te laten bijdragen aan duurzaam waterbeheer, klimaatadaptatie, waterkwaliteit en ecologie in en rondom de eigen omgeving.

De doelstellingen gebaseerd op ons WBP en bijbehorende effectindicatoren zijn als volgt:

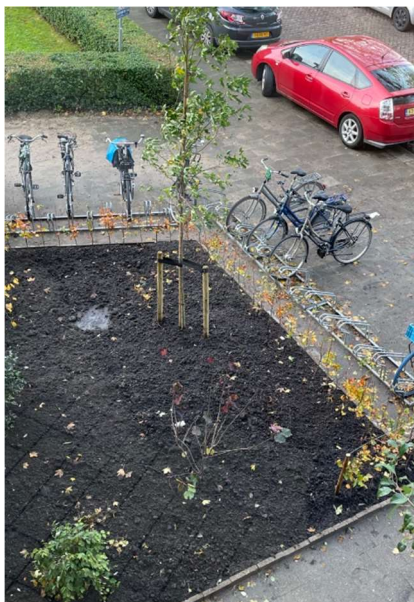
Hoofddoel Waterschap (WBP)	Effectindicatoren	Score
8. Bewoners en professionals hebben water- en klimaat gerelateerde acties ondernomen, en hebben meer inzicht in de rol van het waterschap in het verleden en toekomst.	8.1 Toegenomen % in aantal respondenten en in score van enquête Publieksmonitor Waterpeil	N.v.t. (Er is geen Publieksmonitor uitgevoerd in 2023.)

Tabel 10: Effectindicator Waterbewust Leven

Effectindicator 8.1 Toegenomen % in aantal respondenten en in score van enquête Publieksmonitor Waterpeil: Er is in 2023 geen publieksmonitor uitgevoerd

Betrokken bewoners en partners

Binnen verschillende programma's en projecten werken we aan het vergroten van het waterbewustzijn en het geven van handelingsperspectief aan bewoners. Dit doen we vooral via de beleidsprogramma's Gezond water en Klimaatadaptatie. Met de subsidieregeling Blauwe bewoners initiatieven stimuleren we (buurt) initiatieven en met de Impulsregeling Water in de Leefomgeving initiatieven vanuit de gemeentes. Via verschillende citizen science projecten vergroten we het waterbewustzijn bij burgers.

Figuur 28: Foto groene waterbufferende tuin (voorheen was deze volledig betegeld)

Blauwe bewoners initiatieven

Via de subsidieregeling Blauwe Bewoners Initiatieven hebben we in 2023 gewerkt aan het vergroten van het waterbewustzijn en het geven van handelingsperspectief aan bewoners. Er was in 2023 in totaal € 177.496,00 subsidie beschikbaar. Met de subsidieregeling Blauwe Bewoners Initiatieven (BBI) stimuleert het waterschap particuliere (buurt)initiatieven op het gebied van duurzaam waterbeheer, die een zwaarwegend collectief, maatschappelijk element hebben. We faciliteren deze initiatieven met een financiële bijdrage en vragen daarvoor om een communicatieactiviteit uit te voeren. Op verzoek van het college wordt deze regeling jaarlijks geëvalueerd.

Voortbouwen op 900 jaar waterbeheer

Na het vieren van 900 jaar waterbeheer in 2022 is een aantal activiteiten uit dat jaar in 2023 succesvol herhaald. De regenton actie 'wat zou jij doen met een ton' is voortgezet, en er zijn opnieuw climathons gehouden met middelbare scholieren. Waterbewust leven was dit jaar ook gekoppeld aan de open dag voor de waterschapsverkiezingen. Ook is er vanuit het programma input geleverd voor bekende activiteiten zoals het NK-tegelwippen en de klimaatpleinen bij een aantal tuincentra. In het laatste kwartaal hebben de activiteiten stilgelegen vanwege de wisseling van de adviseur waterbewustzijn.

Waterbewuste hengelsport

Het waterschap werkt binnen de Visstand Beheer Commissie (VBC) intensief samen met de hengelsportverenigingen. De Algemene Utrechtse Hegelaars Vereniging (AUHV) heeft een pilot loodvrij vissen opgezet. Dit betekent dat ook in 2023 alle wedstrijden en evenementen zonder lood zijn georganiseerd. Ook heeft op diverse locaties visstandmonitoring plaatsgevonden.

Watererfgoed behouden en beleefbaar maken

Met hulp van onze cultuurhistorische schatten het waterverhaal van heden en toekomst vertellen: die strategie kreeg in 2023 steeds meer vorm. Het waterverhaal van UNESCO-werelderfgoed de Hollandse waterlinies kreeg aandacht in een [documentaireserie op RTV Utrecht](#). In deze serie werden ons waterbergingsgebied Blokhoven en de inundatiesluis Wijk bij Duurstede belicht. Ook droegen we inhoudelijk en financieel bij aan een speciaal nummer van het magazine [De Kromme Rijn vertelt](#) over de Hollandse waterlinies. Dit nummer verschijnt begin 2024. Achtergrondinformatie is ook te vinden in de serie [Watererfgoedverhalen](#) op onze eigen HDSR-site, die uitgebreid werd met 'Lurken uit de Lek'.

Ook voor het historische verhaal van molens en boezems in het westen van ons gebied was er aandacht. Tijdens de calamiteitenoefening in november 2023 zijn de historische zesde molen van de Hooge Boezem achter Haastrecht en molen Bonrepas aan de Vlist ingezet om water op te malen naar het waterbergingsgebied.

Renovatie beermuur: In 2023 is het eerste deel van de rijks monumentale beermuur in Wijk bij Duurstede gerenoveerd

Sluis Nieuwegein: Er was extra aandacht voor onze [jarige Oude Sluis in Nieuwegein](#). Deze sluis zorgt al 650 jaar voor de aanvoer van vers water naar Utrecht. We gaven er extra aandacht aan op onze socials en sponsorden de pieremachocheltocht voor jonge inwoners van Nieuwegein.

Onderlegger voor erfgoed: Binnen het project Sterke Lekdijk heeft de onderlegger voor erfgoed voor de hele dijk invulling gekregen. De netwerkkaart waar cultuurhistorie onderdeel van vormt wordt begin 2024 afgerond.

Beleid cultuurhistorische assets: Het ontwikkelen van beleid over het behouden, beheren en inzetten van onze cultuurhistorische assets wordt verder vormgegeven in 2024.

6.2 Reguliere taken

6.2.1 Vaarwegbeheer

Vaarwegbeleid

In het voorjaar van 2023 is gestart met een traject om te komen tot nieuw vaarwegbeleid. Deze zal de Nota Vaarwaterbeleid uit 2015 vervangen. De nieuwe beleidsnota beschrijft de visie van HDSR ten aanzien van de nautische beheertaken en geeft richting voor tactisch beleid, handhaving en vergunningverlening. In de tweede helft van 2023 is een informele consultatieronde gehouden met gebiedspartners en belanghebbenden in de vorm van focusgroepen. De beleidsnota is begin 2024 ter inzage gelegd zal in voorjaar/zomer 2024 aan het algemeen bestuur worden voorgelegd.

Verkeersbesluiten

Verkeersbesluiten welke in de periode 2022/2023 zijn vastgesteld en gepubliceerd zijn:

- Verkeersbesluiten voor verkeersmaatregelen bij werkzaamheden op de Gekanaliseerde Hollandsche IJssel;
- Verkeersbesluit om vergunningplicht voor gemotoriseerd varen op de Kromme Rijn op te heffen.
- Verkeersbesluit voor de niet-aangewezen vaarwegen.
- Verkeersbesluit ligplaats innemen op aangewezen vaarwegen.
- Verkeersbesluit voor de Enkele Wiericke.

Het conceptverkeersbesluit om op de Kromme Rijn de brandstofmotoren te verbieden is in 2023 verder uitgewerkt. De definitieve besluitvorming is voorzien in de eerste helft van 2024.

Operationeel

Verkeersborden langs Gekanaliseerde Hollandsche IJssel (GHJ): In 2023 is gestart met het op orde krijgen van de borden langs de vaarwegen. De borden langs de Gekanaliseerde Hollandsche IJssel zijn op orde gebracht.

Verkeershinder: Er zijn diverse werkzaamheden op de GHJ. Geprobeerd is om de hinder voor de scheepvaart zoveel mogelijk te beperken. Stremmingen en verkeershinder hebben we gecommuniceerd via de hiertoe geëigende kanalen.

Inventarisatie ligplaatsen GHJ: Bestaande ligplaatsen op de GHJ zijn geïnventariseerd en er is gestart met het uitgeven van huurovereenkomsten voor deze ligplaatsen.

Naleving verkeersbesluiten: Er heeft intensiever toezicht op de 3 x 24 uren ligplaatsen plaatsgevonden. Hierdoor zijn meerdere boten afgevoerd, met als resultaat dat er nagenoeg geen permanente ligplaats meer wordt genomen op tijdelijke aanlegplaatsen.

6.2.2 Monitoring zwemwater

Onze inzet op het thema zwemwater betreft hoofdzakelijk het monitoren van de waterkwaliteit in de 7 officiële zwemwaterlocaties in ons beheergebied. Op basis van de waterkwaliteit van de laatste vier jaar (2019 t/m 2022) vallen vijf locaties onder de kwaliteitsklasse uitstekend. Er is 1 locatie die van score uitstekend naar goed is gegaan. Dit komt door een overschrijding van *Escherichia coli*. Deze eenmalige piek is helaas niet te verklaren door neerslag of iets anders. Helaas is er 1 locatie die slecht scoort. In juli 2022 zijn er maatregelen uitgevoerd om te voorkomen dat er extern water deze zwemvijver instroomt. Ondanks de verbeter maatregelen zijn er in 2023 helaas toch overschrijdingen voorgekomen.

7 Bestuur, middelen en maatschappij

Om ook in de toekomst ons werk goed te kunnen doen en gebruik te maken van de middelen die ontwikkeld worden hebben we een apart programma Digitale Transformatie opgezet. Ook veranderen we de manier waarop we begroten, zodat deze toekomstbestendig en transparant is. Tot slot dragen we ons eigen steentje bij via het programma Duurzaamheid, wat in al ons werk wordt meegenomen. Denk bijvoorbeeld aan de innovaties rondom het project Sterke Lekdijk om te proberen klimaatneutraal te werken, en het ecologisch beheer van onze zuiveringsterreinen.

7.1 Dynamische opgave

7.1.1 Duurzaamheid

Binnen HDSR verduurzamen we op allerlei manieren: van energiebesparing tot materiaalkeuze bij projecten en van duurzaam aanbesteden tot het beheer en onderhoud van de watergangen. Het is een dynamische opgave, en komt daarom terug in de drie overkoepelende bestuurlijke programma's (Zuiveringsbeheer, Watersysteembeheer en Bestuur en Organisatie).

In 2023 vervolgden we de ingeslagen weg naar een emissieloos en circulair waterschap onder het motto 'Doe Denk Duurzaam!' We werken aan het reduceren van onze eigen uitstoot van broeikasgassen, het opwekken van onze eigen energie, het terugwinnen van grondstoffen waar mogelijk en een verhoogde aandacht voor biodiversiteit. Onze eigen organisatie en eigen medewerkers staan hierin centraal. Zij zijn zich bewust van hun eigen duurzame handelen en weten hoe ze hun eigen werk kunnen verduurzamen. Het duurzaam werken aan watersysteembeheer en zuiveringsbeheer alsook aan de bedrijfsvoering zal nieuwe oplossingen vragen en opleveren in exploitatie en investeringen.

De doelstellingen in ons WBP en bijbehorende effectindicatoren zijn als volgt:

Hoofddoel Waterschap voor Duurzaamheid (WBP)	Effectindicatoren	Score
9a) Het waterschap is in 2050 95% emissieloos waaronder in 2030 energieneutraal	9.1 Mate van reductie van de totale uitstoot van broeikasgassen, uitgedrukt in CO ₂ -equivalenten	Vereist aandacht
9b) Circulair materiaalgebruik	9.2 Vermeden milieu-impact door minder inkoop (virgin/ruwe) grondstoffen en winning grondstoffen uit eigen bronnen	Vereist aandacht
9c) Bevorderen van de biodiversiteit	9.3 De mate van versterkte natuur door ons waterbeheer en op onze terreinen	Op koers

Tabel 11: Effectindicatoren Duurzaamheid

Afgelopen jaar is hard gewerkt om bij te dragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen. Met hele specifieke projecten, zoals bijvoorbeeld de opening en in bedrijfstelling van zonnepark Meijewetering, waar met de inzet van eigen middelen direct wordt bijgedragen aan het energieneutraal maken van de organisatie (en waarbij tegelijkertijd is bijgedragen aan de biodiversiteit). Maar ook met veel meer 'reguliere' projecten die door een duurzame werkwijze (duurzaam opdrachtgeverschap) bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen.

Effectindicator 9.1 *Mate van reductie van de totale uitstoot van broeikasgassen door HDSR, uitgedrukt in CO₂-equivalenten³ : Vereist aandacht*

Deze effectindicator draagt bij aan de doelstelling in 2050 95% minder CO₂-uitstoot te hebben dan in 1990.

Emissieloos

Afgelopen jaar hebben er veel ontwikkelingen plaatsgevonden op de thema's emissies en energieneutraliteit. Er is meer zicht gekomen op het realiseren van de doelstelling energieneutraliteit in 2030. Afgelopen jaar was de organisatie voor ruim 22% energieneutraal; dat wil zeggen dat van ons energieverbruik we zelf 22% duurzaam opwekken. Daarnaast is geconstateerd dat door nieuwe ontwikkelingen, zoals medicijnrestenverwijdering, het energie-/elektriciteitsverbruik zal stijgen.

2023 was ook het jaar van netcongestie en hoewel dat nog niet tot concrete problemen en/of uitdagingen voor de organisatie heeft geleid, moeten we hier voor de toekomst wel rekening mee houden. Zowel op het verzwaren van bestaande als op het verkrijgen van nieuwe aansluitingen staat een halt (hoewel dat per locatie kan verschillen). De netbeheerders werken tegelijkertijd aan uitbreiding van de bestaande netten, als aan nieuwe vormen van elektriciteit delen (bijvoorbeeld met energie-hubs op bedrijventerreinen). Dit soort ontwikkelingen vraagt om innovatief en flexibel handelen van de organisatie. Op diverse niveaus wordt hier invulling aan gegeven.

Om de CO₂-uitstoot verder te reduceren zijn in 2023 onderstaande resultaten behaald:

- Het zonnepanelenpark Meijewetering (naast RWZI Leidsche Rijn) is opgeleverd. Hierdoor wordt jaarlijks 161 MWh aan groene elektriciteit geproduceerd. Dit leidt tot een reductie van 73 ton CO₂.
- Er is modulaire biogascompressie-installatie geplaatst, waardoor jaarlijks 200.000 m³ biogas nuttig wordt ingezet i.p.v. afgefakkeld. Dit levert een besparing op van 393 ton.
- In het nieuw afgesloten contract voor het transport van nat slib is afgesproken dat de fossiele brandstof (diesel) standaard wordt vervangen door een duurzame brandstof (HVO100). Dit leidt tot een emissiereductie van 90%.
- We zijn gecertificeerd voor de CO₂-prestatieladder (trede 3). Daarvoor hebben we een CO₂-managementsysteem opgezet waarbij we een CO₂-reductieplan voor de komende vier jaar hebben vastgesteld. Het plan is gericht op het reduceren van de zogenaamde scope 1 en 2 emissies (afkomstig van de directe bedrijfsvoering). Uitbested werk en procesemissies maken (nog) geen onderdeel uit van de voetprint en het plan.
- In het kader van mogelijke samenwerking(en) met (een) energiecoöperatie(s) om samen te investeren in een zonnepark heeft onderzoek plaatsgevonden naar de juridische mogelijkheden van een dergelijke samenwerking. Het resultaat is dat dit type samenwerking is toegestaan, mits de opgewekte stroom aan de markt wordt verkocht. Daarmee is de slagingskans voor een dergelijke samenwerking een stap dichterbij.
- We zijn gestart met het vervangen van de laatste benzineauto's van ons wagenpark door elektrische of hernieuwbare diesel varianten.

³ Jaarlijks wordt voor alle waterschappen – vanuit de Unie van Waterschappen - de Klimaatmonitor opgesteld. Daarin wordt voor alle waterschappen aangegeven wat de stand van zaken is voor de uitstoot van emissies. Het opstellen van de monitor vindt plaats in februari en kijkt dan – evenals dit verslag – een jaar terug. De Klimaatmonitor van 2023 is er nog niet en verschijnt in september 2024. Tegelijkertijd vinden we die van 2022 niet meer actueel. Mede om die reden komen de resultaten van dit verslag niet overeen met de resultaten van de Klimaatmonitor.

Naast activiteiten die bijdragen aan onze eigen duurzaamheidsdoelstellingen, gaan we ook door met het bijdragen aan maatschappelijke projecten zoals het stimuleren en aanjagen van aquathermieprojecten. Het volgende is in 2023 bereikt:

- Eneco heeft de TEA-installatie gebouwd op de RWZI Utrecht;
- De verkenning naar thermische energiebronnen op het terrein van RWZI IJsselstein (Het Klaphek) is gestart, samen met de gemeenten Nieuwegein en IJsselstein;
- We nemen actief deel aan de verdere uitwerking van de TEA-projecten in Driebergen en De Bilt;
- We nemen deel aan de warmtetafel van de RES U16 om aquathermie te promoten;
- Onze eigen [aquathermieviewer](#) is gepubliceerd om aan iedereen inzicht te geven in het warmtepotentieel van oppervlaktewater en van onze RWZI's;
- We adviseren gemeenten over de mogelijkheden van aquathermie o.a. voor hun warmtetransitievisie en het verduurzamen van bedrijventerreinen;
- Een haalbaarheidsonderzoek wordt uitgevoerd voor de toepassing van aquathermie bij het poldergemeal Galecop Nieuwegein;

Effectindicator 9.2: Vermeden milieu-impact door minder inkoop (virgin/ruwe) grondstoffen en winning grondstoffen uit eigen bronnen. Vereist aandacht

Deze effectindicator draagt bij aan bij de doelstelling in 2050 circulair te zijn.

Circulair

Ook op het gebied van circulariteit is er aan veel zaken gewerkt. We zijn echter nog niet zo ver als bij de emissies en energie. We weten dat we (kwalitatief) aan de goede dingen werken die op termijn leiden tot een kwantitatieve bijdrage aan het circulair worden van de organisatie en de circulaire economie in het algemeen.

Zo is afgelopen jaar – in lijn met de Zuiveringsvisie uit 2022 – het programma Circulaire Waterketen gestart. Het doel van dit programma is invulling te geven aan de Zuiveringsvisie⁴. Meer hierover kunt u lezen in het hoofdstuk [ZUIVERE ontwikkelingen](#).

Daarnaast hebben we de afgelopen jaren - samen met andere waterschappen - onderzoek gedaan naar de inzet van het materialenpaspoort. Een materialenpaspoort is een digitaal document waarin is vastgelegd uit welke materialen een gebouw of infra-werk bestaat. Het gaat daarbij niet alleen om het vastleggen van hoeveelheden, materiaaltypen en gebruikte producten, maar ook wie eigenaar is van het gebouw of infrawerk. Met dat inzicht kunnen de juiste materialen op een efficiënte manier worden hergebruikt. Afgelopen jaar zijn we gestart om dit toe te passen bij de nieuwbouw van RWZI Zeist.

Tot slot hebben we de damwandplanken van de Gekanaliseerde Hollandsche IJssel opnieuw ingezet (hergebruik) als beschoeiing langs watergangen, fundatie onder kunstwerken en als gevelbekleding op een bedrijfsgebouw.

⁴ Zie ook het onderdeel in het bestuursverslag dat gaat over de circulaire waterketen – gezuiverd afvalwater.

7.1.2 Biodiversiteit

Effectindicator 9.3: De mate van versterkte natuur (door ons waterbeheer en) op onze terreinen. Op koers.

Deze effectindicator draagt bij aan de doelstelling in 2050 biodiversiteit in stand te houden en versterken waar mogelijk.

Afgelopen jaar is de inzet op het behouden en versterken van de biodiversiteit gecontinueerd. Hieronder de resultaten die behaald zijn voor biodiversiteit op het land⁵:

- Oplevering van de otterpassage(s) bij Kockengen, waardoor de otter niet meer over een drukke weg hoeft te lopen maar veilig aan de andere kant van een terrein kan komen.
- Het areaal regionale keringen dat ecologisch wordt beheerd is, is gestegen naar 23% (t.o.v. 7% in 2020). Het gaat in totaal om ca. 40 ha ecologisch beheerde regionale keringen.
- Nabij Oudewater aan de Hollandsche IJssel is de [eerste grote fauna-uittredeplaats](#) gerealiseerd, waardoor grote zoogdieren zoals reeën het water in- en uit kunnen. Door de hoge kades was dit zonder fauna uittredeplaats niet mogelijk.
- Op de zuiveringsterreinen is het ecologisch beheer gecontinueerd. Dat heeft o.a. geleid tot een visuele toename van een aantal dier- en plantensoorten zoals de ijsvogel, een scholeksternest met jongen, watersnippen, wondklaver, groene specht, sleutelbloemen, pinksterbloemen en brede orchis.

Figuur 29: Foto's biodiversiteit op terreinen HDSR

7.1.3 Digitale transformatie

Digitale Transformatie is als één van de strategische lijnen benoemd in de Bestuurlijke Agenda van HDSR voor 2022 – 2027. Deze visie is door het algemeen bestuur vastgesteld in maart 2022. In 2023 is de organisatiebrede architectuurprincipes en het informatiebeveiligingsbeleid vastgesteld waar alle ontwikkeling aan dienen te voldoen. In 2023 zijn 6 thema's uit de visie geprioriteerde. Deze thema's zijn:

1. Betrouwbare & schaalbare infrastructuur
2. Beheerst & betrouwbaar applicatielandschap
3. Informatiebeveiliging en privacy op orde
4. Data gedreven & asset georiënteerd werken
5. Duurzame & toegankelijke informatie
6. Digitale dienstverlening

Voor alle zes geprioriteerde thema's zijn programmacanvassen opgesteld waarin de doelen en de ontwikkelopgave voor deze bestuursperiode zijn uitgewerkt.

⁵ Voor biodiversiteit op in het water wordt verwezen naar de dynamische opgave Gezond Water.

Informatieveiligheid op orde: In 2023 is de informatiebeveiliging en privacy flink verbeterd. De audit die in november 2023 heeft plaatsgevonden laat een stevige groei zien in volwassenheid. HDSR koerst naar ten minste de afgesproken ondergrens van BIO volwassenheidsniveau 3 zoals afgesproken in het coalitieakkoord.

Informatiebeheer op orde: In het kader wettelijke vereisten rondom duurzame & toegankelijke informatie wordt HDSR jaarlijks getoetst. In 2023 zijn een aantal aandachtspunten op het gebied van Informatiehuishouding uit de toetsingsrapportage over 2022 opgelost, waaronder de actualisering van de Archiefverordening. In 2024 werken we vol vertrouwen verder aan een steeds duurzamere & toegankelijker Informatiehuishouding binnen HDSR. De overgang naar een nieuw documentmanagementsysteem is opgeschort. Gezien de snelle digitale ontwikkelingen bij het waterschap sinds coronatijd, zoals digitaal samenwerken, gaan we de gemaakte keuzes in 2024 tegen het licht houden.

Data gedreven & asset geïënteerd werken: Assetmanagement richt zich sterk op data. Goed datamanagement is een vereiste om het presteren van onze objecten efficiënt en effectief te kunnen beheren. Zo hebben we modellen ontwikkeld en ingevoerd, waarmee we de data eenduidig en duurzaam kunnen genereren, gebruiken en opslaan. We doen investeringen die noodzakelijk zijn (wet- en regelgeving vereisen) en voldoen aan alle technologische behoeften van de wereld om ons heen. We doen dit ook uit de eigen behoeften om kwalitatief betere producten te kunnen leveren. Hiervoor is in 2023 bij HDSR een dataregisseur aangesteld.

Digitale Dienstverlening: Er zijn verschillende stappen gezet met de invoering van een aantal wetten en verordeningen. Daarbij volgen we het ambitieniveau dat samen met de Unie van Waterschappen op het gebied van digitalisering is bepaald. Het Digitaal Stelsel Omgevingswet werd ingevoerd in nauwe samenwerking met medeoverheden in ons verzorgingsgebied, ook de wet digitale overheid en wet elektronische publicaties werden geïmplementeerd. In het kader van een transparante overheid is HDSR in 2023 gestart met de invoering van de wet open overheid en de wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer. In 2024 werken wij verder aan digitale dienstverlening, met als uitgangspunten een persoonlijke benadering, gebruiksvriendelijk, benaderbaar en vakmanschap.

7.1.4 Toekomstbestendig begroten

Sturingsproces en financieel beleid

In 2023 zijn de opzet van de planning en control-cyclus (P&C- cyclus) verder uitgewerkt en is de werkwijze van de P&C producten beschreven en vastgelegd met behulp van een interactief softwarepakket. Hierin worden directe links gelegd naar de geldende financiële regelgeving en is in een taken- en verantwoordelijkheden-matrix de rolverdeling vastgelegd.

Viermaandelijke rapportage

In 2023 hebben we voor het eerst gewerkt met tussentijdse bestuurs- en managementrapportages over een periode van vier maanden, in plaats van drie maanden. In het 2024 zal deze methode worden geëvalueerd.

In 2023 is gewerkt aan de verdere automatisering van het begrotingsproces. Hiervoor was een budget beschikbaar van € 0,1 miljoen. Door de druk op de capaciteit van de afdeling I&A vanwege de ontwikkelingen op het gebied van de digitale transformatie in het afgelopen jaar, is een deel van de ontwikkelingen in het begrotingsproces naar 2024 doorgeschoven. In de bestemmingsreserve transitiebudget zijn de middelen beschikbaar voor dekking van deze kosten.

7.2 Reguliere taken

7.2.1 Omgevingswet

Ontwikkelingen vanuit de Omgevingswet

Ook in 2023 is er hard gewerkt om de komst van de Omgevingswet per 1-1-2024 goed voor te bereiden. Door de hoeveelheid en complexiteit van de regelgeving in de Keur was het (digitaal) modelleren van de beleidsarme omzetting naar de Waterschapsverordening een enorme opgave. De werkprocessen Projectbesluit en 'Omgevingsvergunning eigen dienst' zijn opgesteld. De bestaande regelingen zijn omgezet naar de Omgevingswet. Het college en algemeen bestuur zijn in Thema-avonden 'meegenomen' in de Waterschapsverordening, Participatie en (regionale) samenwerking. Op 30 december 2023 stond HDSR klaar voor de Omgevingswet. We zijn na de inwerkingtreding echter nog niet 'klaar' met de Omgevingswet. Er komen ongetwijfeld verbeterpunten boven water om met elkaar van te leren en de Omgevingswet te laten werken zoals deze is bedoeld.

7.2.2 Dierenwelzijn

In 2023 is Dierenwelzijn in het coalitieakkoord als nieuw thema geïntroduceerd. Daar is nog geen effectindicator aan verbonden. Wel is gestart met een inventarisatie van de activiteiten van het waterschap waar dit thema aan raakt. Eind 2023 is ervoor gekozen de jacht op de wildsoorten, wilde eend, haas, konijn, fazant en houtduif, niet meer toegestaan op de terreinen van HDSR. De vorm die hiervoor gekozen is, staat beheer en schadebestrijding niet in de weg.

Willem van der Steeg: "In ons werk komen we regelmatig dieren tegen. Laten we zorgen dat we hier zo goed mogelijk mee omgaan en het goede werk wat we al doen ook borgen in de organisatie."

7.2.3 Communicatie en educatie

Communicatie

De toenemende complexiteit van de opgave en omgeving van HDSR maken dat we als organisatie steeds strategischer moeten handelen. Ook op het gebied van communicatie. Om nu en in de toekomst effectief bij te dragen aan onze organisatiedoelstellingen, is in 2023 een nieuwe visie op communicatie ontwikkeld: integrale, strategische communicatiedienstverlening.

Om deze visie te realiseren is een nieuwe organisatiestructuur binnen team Communicatie ontworpen en geïmplementeerd. En met de nieuwe visie en organisatiestructuur is in 2023 een start gemaakt met een drietal professionaliseringsslagen:

- Het professionaliseren van de strategische advisering en woordvoering.
- Het professionaliseren van de integrale (externe en interne) communicatiedienstverlening aan de gehele opgave van het waterschap.
- Het professionaliseren van de redactie en operationeel fundament.

Deze professionaliseringsslagen, waar ook in 2024 aan doorgewerkt wordt, stellen team Communicatie in staat om vanuit strategische communicatiekaders en integrale inhoudelijke samenhang optimaal bij te dragen aan bewustzijn, interactie, draagvlak en vertrouwen tussen ons waterschap en de maatschappij.

Educatie

Aanbodgerichte educatie: Onze opzet om in 2023 een groter bereik onder scholen te realiseren met aanbodgerichte educatie, is geslaagd. Een pilot voor het basisonderwijs, in samenwerking met een van onze regionale educatiepartners, heeft geleid tot meer dan een verdubbeling van het aantal bereikte leerlingen. Deze positieve ervaring biedt grond om in 2024 de aanbodgerichte educatie catalogus verder te ontwikkelen en te investeren in ons educatie netwerk. De nieuwe educatievisie met onder andere een doorgaande leerlijn water voor de schoolgaande jonge inwoners, heeft in 2023 zijn contouren gekregen en zal in 2024 verder uitgewerkt worden.

Gastlessen: De pool van collega's die gastlessen geven, is in 2023 uitgebreid door actieve werving.

Jeugdijkgraaf: Het is gelukt om een nieuwe jeugdijkgraaf te vinden en ons duo jeugdbestuurders te completeren. Begin december ontvingen zij het landelijk Jeugdwaterschapsbestuur in ons werkgebied en verdiepten zij zich gezamenlijk in de uitdagingen van het waterbeheer in het Utrechtse Heuvelrug gebied.

GeoFort: Momenteel wordt onderzocht of en indien ja, op welke wijze we dit project kunnen opstarten.

7.2.4 Internationale kennisuitwisseling

Tijdens de thema-avond op 11 januari 2023 van het vorig algemeen bestuur bleek veel steun voor de internationale samenwerking van ons waterschap. Meerdere medewerkers zijn in 2023 op werkbezoek naar Blue Deal-projecten in Colombia, Zuid-Afrika, Kenia en Ethiopië geweest. Wat hebben HDSR-medewerkers in 2023 gedaan?

- *Kenia:* We hebben geholpen bij het verbeteren van een hydrologisch model en het opstellen van een monitoringsplan en een pilot uitgevoerd voor het meten van waterstanden met een mobiele app. Er zijn dertig stuks monitoringsapparatuur overhandigd die door HDSR waren uit gefaseerd, maar in Kenia nog goed van pas komen.
- *Colombia:* Kennisuitwisseling op het gebied van crisisbeheersing (o.a. voor het versterken van de Colombiaanse dijkbewakingsorganisatie en crisiscommunicatie), waterkwaliteitsmonitoring en databeheer. Voor de monitoring is onder andere gebruik gemaakt van participatieve monitoring.
- *Ethiopië:* Deze samenwerking is nieuw voor ons waterschap. Een projectleider van ons waterschap is gestart voor kennisuitwisseling op het gebied van databeheer.
- *Europa:* We doen mee aan twee kennisuitwisselingsprojecten. Kennis halen en brengen op het gebied van crisisbeheersing (meerjarige samenwerking) en muskusrattenbeheer (gestopt in 2023).
- Er loopt een projectaanvraag voor Midden-Amerika om voor zes landen stroomgebiedsplannen op te stellen. Op korte termijn moet duidelijk worden of dit project kan starten.
- Het NWB Fonds is verdergegaan met de tweede ronde van het Klimaat- en Innovatieprogramma Waterschappen Internationaal (KIWI). Dit betreft een leer- en werkplek die in 2024 afloopt. Voor HDSR is een medewerker gekoppeld aan het Blue Deal-project in Zuid-Afrika. In dit kader is een zogenaamde klimaatscan afgerond.

Figuur 31: Veldbezoek Zuid-Afrika feb 2023

Figuur 31: Werkbezoek met samenwerking school Colombia nov 2023

Cis Apeldoorn: “Als ik terugkijk naar het afgelopen jaar denk ik allereerst aan de collega die is overleden. Veel te jong en nog vol plannen in zijn leven. Het heeft veel impact in onze organisatie gegeven en dat doet het nog steeds. Verder heb ik veel betrokkenheid en liefde voor het vak bij veel collega’s van ons waterschap gezien. Dat blijkt ook uit het medewerkersonderzoek. Medewerkers geven goede cijfers op: de inhoud van het werk (8.0), sociale veiligheid (7.8), betrokkenheid (7.2) en bevlogenheid (7.2). Daar ben ik oprecht trots op. Er zit echter ook een keerzijde aan die sterke bevlogenheid. Medewerkers vragen veel van zichzelf; voor sommige is dat uitdagend en sommige leggen de lat (te) hoog. Naast de hoge ambities, kan dit een scheve balans veroorzaken in het welbevinden van onze mensen. Blijvende aandacht hiervoor van het management en bestuur is noodzakelijk.”

Wat heeft het HDSR opgeleverd?

De ervaring die HDSR-medewerkers hebben opgedaan heeft bijgedragen aan hun persoonlijke ontwikkeling. Het draagt ook bij aan hun enthousiasme en motivatie om voor ons waterschap te werken. Daarnaast worden ideeën opgedaan voor onderwerpen waar we in Nederland meer over kunnen leren, bijvoorbeeld op het gebied van burgerparticipatie, crisiscommunicatie en zelfredzaamheid. Hoe en wanneer we deze ideeën kunnen uitwerken, moet verder bij ons waterschap en landelijk worden uitgewerkt.

7.2.5 Toekomstbestendige organisatie

Een toekomstbestendige organisatie betekent voor ons: een organisatie die een optimale personeelsbezetting heeft in zowel kwalitatieve (prestatie, willen, kennen en kunnen) als kwantitatieve zin (aantallen). We zijn daarbij een aantrekkelijke werkgever en een continue lerende organisatie die snel kan meebewegen met (nieuwe) ontwikkelingen, zoals veranderingen in onze omgeving en het hybride werken. In dit kader is het van belang dat een nieuw functiehuis is vastgesteld. Dit functiehuis biedt de basis voor waardering van taken en verantwoordelijkheden en wordt in 2024 verder uitgewerkt om ontwikkelkansen en loopbaanmogelijkheden beter in beeld te brengen. Ook staat het doorlopen van een SPP-cyclus om tot een actueel strategisch personeelsplan (SPP) te komen op de agenda.

Leren en ontwikkelen

In 2023 is het gehele management, onder begeleiding van een externe deskundige bureau, aan de slag gegaan met zijn/haar (persoonlijk) leiderschap. Een belangrijk doel hiervan is dat leidinggevendenden leren reflecteren op hoe zij invulling geven aan de sturingsfilosofie: werken met ziel & zakelijkheid. Er is aandacht besteed aan persoonlijke drijfveren en is getraind in communiceren. Daarnaast is bij iedereen de effectiviteit de leiderschapsstijl tegen het licht gehouden. We zijn bezig met de ontwikkeling van een eenduidige taal wat de effectiviteit in de organisatie te goede komt. Aan het eind van 2023 is ook een begin gemaakt met het verbreden van een dergelijk programma naar alle medewerkers van HDSR.

Belangrijke ondersteunend instrument voor Leren en Ontwikkelen is het gelanceerde LeerManagementSysteem (LMS). In dit systeem kunnen bepaalde trainingen voor iedereen toegankelijk worden gemaakt. Het systeem is het afgelopen jaar in gebruik genomen voor de verplichte opleidingen (zoals BHV). Dit zal zich de komende jaar en verder ontwikkelen, met als doel dat iedereen daarin zijn eigen portfolio kwijt kan.

Werkdruk en bevlogenheid

Midden 2023 heeft PreventNed binnen het waterschap het Preventief Medisch Onderzoek (PMO) uitgevoerd. De hoge verzuimcijfers en geluiden over werkdruk maakten dat het MT heeft gekozen voor een uitgebreid onderzoek, waarbij ook het kantoorpersoneel een fysiek onderzoek mocht laten uitvoeren. Het bureau heeft op HDSR-niveau en, binnen de mogelijkheden van anonimiteit, per afdeling of zelfs per team, rapportages verstrekt. Dit geeft ons inzicht in waar extra aandacht benodigd is.

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat 20% van onze medewerkers een verhoogd risico lopen als gevolg van psychische overbelasting. Deze uitkomsten werden bevestigd door de uitslagen van het werkdrukonderzoek dat de OR heeft geïnitieerd en het sectoronderzoek (zie ook *Medezeggenschap*). Werkdrukbeleving en bevlogenheid zijn daarom als focuspunten benoemd. Via sessies per afdeling wordt in beeld gebracht op welke manier we deze punten positief kunnen beïnvloeden. Dit loopt door in 2024.

Ruimte voor hybride werken

De inrichting van ons kantoorpand is gewijzigd, waardoor hybride werken nog meer gefaciliteerd wordt. Bijvoorbeeld door de komst van meer kleine werkruimtes voor digitale overleggen, maar ook met meer samenwerkings- en verbindingruimtes waar mensen elkaar kunnen ontmoeten.

Aantrekkelijk werkgeverschap

Door het succesvolle recruitmentteam is er een nieuwe arbeidsmarktcampagne “Wat-er.....” en [WerkenbijHDSR.nl](https://werkenbijhdsr.nl) website gelanceerd. De kernboodschap is opgebouwd uit drie aansprekende elementen: nabijheid, expertise en urgentie. Hiermee spelen we in op het zijn van een aantrekkelijke werkgever in de krappe arbeidsmarkt, waar het kunnen bijdragen aan maatschappelijk relevante taken voor veel mensen een wens is. Onze mooie scores in het sector brede medewerkersonderzoek van oktober 2023 bevestigen dat we dit goed doen en in onze eigen medewerkers uitstekende ambassadeurs hebben.

Diversiteit, inclusie & gelijkwaardigheid

Op 15 november 2023 is in het algemeen bestuur een motie over diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid aangenomen. In deze motie wordt verzocht om ook in 2024 aandacht te blijven schenken aan dit thema en er serieus werk van te (blijven) maken. Dit met het doel te komen tot een personeelsbestand dat meer dan nu een afspiegeling vormt van de samenleving en waarbij iedereen meedoet. In het daaropvolgend MT-overleg van HDSR is dit voornemen benadrukt. Het zal verder vorm krijgen gegeven in een programmatische aanpak.

Sociaal Werkgeverschap is een van de manieren om invulling te geven aan diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid. In de participatiewet is afgesproken dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt meer kans krijgen op een baan. Dat doen wij op meerdere manieren. Door samenwerking met werkgeversservicepunten en met de gemeenten uit ons beheersgebied, helpen we arbeidsparticipanten aan het werk.

Bij aanbestedingen boven 100k euro stellen we de voorwaarde dat de opdrachtnemer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt betreft bij de opdracht: Social Return on Investment (SROI). Daarmee zijn we één van de voorlopers binnen de waterschappen. In 2023 is een totaalbedrag van iets meer dan € 1,1 miljoen gerealiseerd. In dit bedrag is nog niet het aandeel van het innovatiepartnerschap (IPS) partners van de Sterke Lekdijk realisatiefase meegenomen. De realisatie van € 1,1 miljoen in 2023 bestond onder andere uit het in dienst nemen van een kandidaat uit de WW, een Wajong-er en een WSW kandidaat. Het via een omscholingstraject een zij-instromer voorbereiden en aannemen op een functie in onze ICT. Stageplaatsen voor BBL (beroepsbegeleidende leerweg). Het geven van gastcolleges. Bijdragen aan een jongerenproject van het Leger des Heils, waar wij twee tiny houses van zonnepanelen hebben voorzien. Al met al mooie resultaat waar we trots op mogen zijn en graag een vervolg aan geven.

Veiligheid

We hebben als werkgever de zorgplicht dat veilig wordt gewerkt. Dit is een belangrijk aandachtspunt. Focus op bewustwording door het organiseren van veiligheidsactiviteiten en het steeds meer zichtbaar worden van het KAM team zijn belangrijke ontwikkelingen. Ook leren we bewust van de incidentmeldingen. In 2023 waren er 40 meldingen op het gebied van gevaarlijke situaties, bijna ongevallen, ongevallen en publieksagressie. In 2022 waren dat 36 meldingen. De stijging van het aantal meldingen wil niet zeggen dat het werk onveiliger is geworden. Dit kan te maken hebben met het feit dat het bewustzijn voor veilig werken groeit en meer wordt gemeld. De meeste meldingen hadden betrekken op het thema publieksagressie en vallen.

Medezeggenschap

De Ondernemingsraad (OR) van HDSR bestond dit jaar uit 9 medewerkers. In maart 2024 zijn er opnieuw OR-verkiezingen en breiden we uit naar 13 leden vanwege de groei van het aantal medewerkers de afgelopen jaren. De OR behartigt de belangen van de medewerkers met oog voor de organisatiebelangen. De speerpunten die daarbij als uitgangspunt worden gehanteerd zijn in onderstaande figuur weergegeven.

De OR:

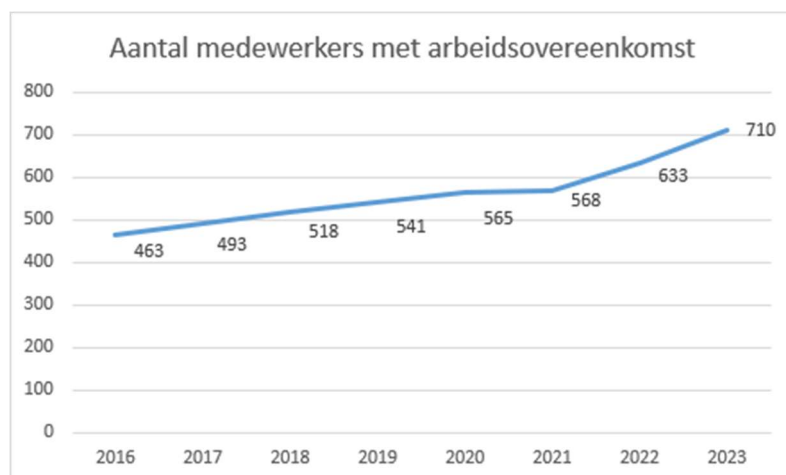
1. draagt bij aan een veilige werkomgeving;
2. is zichtbaar voor de medewerkers en behartigt het belang van de medewerkers;
3. draagt zorg voor transparantie;
4. streeft naar gelijkwaardigheid en daarmee gelijke behandeling voor iedereen.

In 2023 heeft de OR, door de hogeschool van Arnhem en Nijmegen een onderzoek laten verrichten naar de werkdruk onder HDSR- medewerkers. Dit heeft waardevolle informatie en inzichten opgeleverd. Op basis van de onderzoeksresultaten heeft de OR belangrijke aandachtspunten meegegeven aan de directeur-bestuurder om onder andere de kans op uitval van medewerkers te verlagen. De nauwe samenwerking met team HR is daarbij heel waardevol gebleken omdat daarmee interessante verbanden zijn gelegd wat de effectiviteit van de aanpak en acties heeft versterkt.

De OR heeft ook meegedacht en/of adviezen gegeven op uiteenlopende onderwerpen, zoals het nieuwe generieke functiehuis, ontwikkelingen binnen de teams Zuiver en Communicatie én de verschuiving van de teams Projectbeheersing en Omgevingsmanagement naar het Ingenieursbureau.

Omvang van de organisatie

Opnieuw is onze organisatie gegroeid. Op 31 december 2023 waren er 710 medewerkers in dienst. Een groei van 77 personen ten opzichte van een jaar eerder (2022, 633). In fte's was de bezetting aan het einde van het jaar 669,4 fte, een toename van 69,7 fte. Deze toename ontstaat enerzijds door vacaturevervulling en anderzijds door het omzetten van inhuur- en inleenovereenkomsten naar arbeidsovereenkomsten. Eind 2023 waren 106 personen via een inhuurconstructie aan HDSR verbonden. Een afname van 26 ten opzichte van een jaar eerder (2022, 128). De groei van de organisatie hangt ook samen met de ambities die HDSR heeft en het opstuwend effect dat een groeiende organisatie heeft op allerlei ondersteunende processen en diensten.

Figuur 32: Grafiek met groei aantal medewerkers (exclusief inhuur)

Personeel in beweging

In 2023 zijn er in totaal 128 nieuwe medewerkers op basis van een arbeidsovereenkomst ingestroomd bij HDSR. Opnieuw een toename ten opzichte van 2022 (113). De totale instroom van vast en inhuur in 2023 bedraagt zelfs 208 nieuwe collega's.

Binnen HDSR vindt veel interne mobiliteit plaats. Er zijn 102 medewerkers doorgestroomd. Denk daarbij aan interne sollicitaties, ontwikkelplekken, maar ook demotie of herplaatsing in het kader van ziekte. In 2023 hebben 51 medewerkers HDSR verlaten, inclusief het overlijden van één medewerker. In aantallen vergelijkbaar met 2022. Door de groei van de organisatie is het uitstroombestand met 7,18% echter opnieuw lager dan eerdere jaren. Zie het meerjarig overzicht hieronder.

	Instroom	Uitstroom	Doorstroom
2023	128	51	102
2022	113	50	62
2021	48	45	59
2020	62	41	38
2019	68	40	22
2018	52	29	25

Tabel 12: Instroom, uitstroom en doorstroom medewerkers over de afgelopen 5 jaar

In 2023 was de uitstroom onder 35-minners groter dan het jaar daarvoor en hoger dan men op basis van hun aandeel in het personeelsbestand zou verwachten. Deze ontwikkeling gaan we verder analyseren om hier passende maatregelen op te kunnen voeren.

Vacatures

Ondanks de overspannen arbeidsmarkt is HR het afgelopen jaar succesvol geweest met het contracteren van vaste collega's (128 in 2023 t.o.v. 113 in 2022). In totaal zijn er in 2023 234 campagnes geweest (hetzelfde aantal als in 2022) waarvan 59 voor inhuur en 175 voor vaste werving. Dat betekent een toename van het aantal vaste uitvragen en minder inhuur-uitvragen. De ureninzet die nodig is voor het vervullen van een vaste vacature is groter dan die voor een inhuur-aanvraag. Hetzelfde geldt voor de doorlooptijd. Het vervullen van een vaste vacature duurt langer.

Gemiddelde leeftijd

Ook in 2023 zijn we blijven inzetten op het aantrekken van jonge professionals. Dat is gelukt! Eind 2023 waren er 157 medewerkers jonger dan 35 jaar in dienst die inmiddels 20% van ons personeelsbestand vormen. Een jaar eerder waren dat er 117. De gemiddelde leeftijd in de organisatie laat in 2022, mede daardoor een flinke daling zien t.o.v. het voorgaande jaar naar 45,95 jaar (2022, 46,8).

Ziekteverzuim

Het totale verzuimpercentage in 2022 was 5,44. Daarmee is de stijgende lijn van het afgelopen jaar omgebogen. (2022: 5,97%, 2021: 5,27%). Hetzelfde geldt voor de gemiddelde verzuimduur van 20,27 (was 21,47) dagen en de meldingsfrequentie van 1,08 per jaar (was 1,24).

Gebruik opleidingsgelden en thuiswerkbudget

In 2023 hebben 215 medewerkers van HDSR-gebruik gemaakt van het (persoonlijke) opleidingsbudget. Dat is 30% van ons medewerkersbestand en een forse stijging ten opzichte van 2022. Het gemiddelde bedrag dat zij besteedden was € 1.506, = per persoon. Ondanks de toename van het aantal gebruikers van het PBB is het voor het beeld dat we bij een toekomstbestendige organisatie hebben en waar werknemers veelvuldig bezig zijn met hun ontwikkeling, nog (te) laag. Er wordt een onderzoek gestart naar de redenen en mogelijke interventies.

Uitgaven opleidingen 2023	
Werkelijke uitgaven collectief opleidingsbudget	€ 281.470
Begrote uitgaven collectief opleidingsbudget	€ 323.977
Aantal personen dat PBB heeft aangewend	215
Besteed bedrag aan PBB in 2023	€ 339.551

Tabel 13: Uitgaven opleidingen 2023

In 2023 hebben 64 medewerkers (9%) gebruik gemaakt van het thuiswerkbudget voor de inrichting van een ergonomische werkplek.

Integriteit

Blijvende aandacht voor integriteit is cruciaal. Een workshop over het hanteren van morele dilemma's is een standaard onderdeel van ons introductieprogramma voor nieuwe medewerkers. Bij de aflegging van de ambtseed staan de Dijkgraaf en Secretaris Directeur stil bij de verwachtingen die wij als organisatie stellen aan integer werken en de gedragscode die voor ambtenaren geldt.

Integriteit speelt uiteraard ook binnen het politiek-bestuurlijke deel van onze organisatie. In vervolg op de AB-themabijeenkomst uit 2022 over integriteit en dilemma's is nagedacht hoe dit onderwerp binnen college en algemeen bestuur de komende jaren aandacht blijft krijgen. Denkrichtingen zijn een specifieke vertrouwenspersoon voor bestuurders en extra inzet op bestuurlijke weerbaarheid waarmee bestuurders hun taken veilig en integer kunnen uitvoeren.

In 2024 is opnieuw een AB-themabijeenkomst over dit onderwerp gepland.

Daarnaast is in 2023 een aangepaste regeling voor het melden van vermoedens van misstanden vastgesteld waarin de rechten en plichten van alle betrokken partijen zijn gewaarborgd.

In 2023 waren er 10 medewerkers van HDSR die bij de vertrouwenspersonen van GIMD een gesprek hebben gevraagd om te spreken over een situatie waarin (vermeend) sociale onveiligheid aanwezig was. De vertrouwenspersoon zal in zijn rapportage die later verschijnt meer uitleg geven over de aard van de meldingen en de wijze waarop daar een vervolg aan is gegeven.

7.2.6. Rekenkamer

Per 1 januari 2024 is de naam van de Rekenkamercommissie gewijzigd naar Rekenkamer. De Rekenkamer van ons waterschap heeft in 2023 een onderzoek afgerond naar het droogtebeleid voor de hoge zandgronden. Het doel van dit onderzoek was om in beeld te brengen in hoeverre het huidige droogtebeleid voor de hoge zandgronden voldoende doeltreffend en doelmatig is. Dit is op 20 december in het algemeen bestuur vastgesteld. Uit het onderzoek kwamen de volgende aanbevelingen:

- Vraag aan het DB om duidelijke afspraken en regie voor het samenwerkingsverband De Blauwe Agenda.
- Stel een concreet uitvoeringsprogramma vast met eigen maatregelen op de Utrechtse Heuvelrug, inclusief budgetten.
- Stel een actualisatie van het grondwaterbeleid voor onttrekkingen op de (flanken) van de Utrechtse Heuvelrug vast.
- Vraag aan het DB-periodiek over de voortgang maatregelen en doelbereik (monitoring en evaluatie) te rapporteren.
- Aanbeveling: Vraag het DB om jaarlijks een themabijeenkomst over droogte voor het AB te organiseren in september (na de zomerperiode) en deze op te nemen in de bestuursagenda.
- Vraag aan het DB om de droogteproblematiek van de Utrechtse Heuvelrug als onderdeel van de gebiedsgerichte uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) op de agenda van de provincie te zetten.

We hebben een visie en strategie uitgewerkt over het thema droogte. Daarnaast zij wij met gebiedspartners actief deelnemer van het samenwerkingsverband *De Blauwe Agenda*

. Verder doen we onderzoek naar droogtebestrijdingsmaatregelen en voeren pilots uit. We zijn van mening dat met de huidige aanpak invulling geven aan de aanbevelingen van de Rekenkamer.

7.2.7 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

2023 stond voor VTH in het teken van het laatste voorbereidingsjaar voor de Omgevingswet. De komst van de Omgevingswet betekent een nieuw juridisch kader voor de uitvoer van VTH, maar vergt ook aanpassing van werkprocessen, informatievoorziening en systemen. Vanuit vergunningverlening is een belangrijke bijdrage geleverd aan het omzetten van Keur naar Waterschapsverordening. Nu de technische en juridische omzetting gereed is, zal in 2024 vooral ingezet worden op het doorvoeren van verbeteringen en (terug) op peil brengen van het dienstverleningsniveau.

In 2023 hebben we de verschuiving van vergunning- en melding gedreven controles, naar gebiedsgericht, risico- en datagestuurd toezicht doorgezet. We sporen daardoor meer illegale activiteiten op, wat leidt tot een daling in het percentage spontane naleving (67%). Na her controle is het grootste gedeelte echter hersteld (95%). Daarmee sorteren we steeds meer effect ten behoeve van onze waterbeheerdoelen. Voor de laatste 5% zetten we handhaving door, voornamelijk bestuursrechtelijk, maar - waar nodig - (ook) strafrechtelijk. In 2023 volgden drie toezichthouders de opleiding tot buitengewoon opsporingsambtenaar (boa), zodat we in 2024 met zes boa's voldoende slagvaardig zijn op strafrechtelijke handhaving.

8. 2023 in cijfers

8.1 Exploitatieresultaat 2023

Het exploitatieresultaat 2023, het verschil tussen de netto baten en de netto lasten, bedraagt € 9,788 miljoen. Hiervan was € 9,814 miljoen begroot. Het verschil van € 1,504 miljoen op de netto baten, dus de netto belastingontvangsten, wordt toegelicht bij het onderdeel 'Belastingen' op pagina 74. De verschillen bij de netto lasten, dus het saldo van de kosten en de overige opbrengsten van € 4,895 miljoen vóór de mutaties in de bestemmingsreserves, wordt per programma toegelicht in bijlage 1, pagina 111.

Hoofdpijnen exploitatieresultaat 2023	Begroting 2023 na BW	Realisatie 2023	Vershil	
Netto baten	144.189	142.685	-1.504	N
Netto lasten	161.162	156.267	4.895	V
Vershil voor mutatie Bestemmingsreserves	-16.973	-13.582	3.391	V
Mutaties Bestemmingsreserves	7.159	3.794	-3.365	N
Exploitatieresultaat	-9.814	-9.788	26	V

Tabel 14: Exploitatieresultaat 2023 (bedragen zijn in duizenden euro's, BW = begrotingswijziging)

Algemeen

De netto baten (netto belastingopbrengsten) € 1,504 miljoen nadeel.

Dit bedrag is het saldo van een voordeel van bij de watersysteemheffing (€ 170.000) en een nadeel van bij de zuiveringsheffing (€ 1,674 miljoen).

Het voordeel bij watersysteemheffing bestaat uit kleine voor- en nadelen op alle categorieën binnen de watersysteemheffing.

Het nadeel bij de zuiveringsheffing wordt veroorzaakt door lagere opbrengsten bij het onderdeel bedrijven (€ 1,159 miljoen). Dit nadeel bestaat voor het grootste deel tegenvallende opbrengsten op de belastingjaren 2021 en 2022. Bij de jaarrekening van 2022 is er vanuit gegaan dat het belastingdraagvlak zich weer zou herstellen tot het niveau van 2019, het jaar voor de coronamaatregelen. In werkelijkheid is het draagvlak van 2021 en 2022 daar nog bij achter gebleven. Daardoor zijn over de belastingjaren 2021 en 2022 in het boekjaar lagere bedragen opgelegd dan bij de jaarrekening van 2022 werd ingeschat.

Op het onderdeel bedrijven is de gerealiseerde belastingopbrengst € 1,159 miljoen lager dan de gewijzigde begroting. Dit nadeel bestaat voor het grootste deel tegenvallende opbrengsten op de belastingjaren 2021 en 2022. Bij de jaarrekening van 2022 is er vanuit gegaan dat het belastingdraagvlak zich weer zou herstellen tot het niveau van 2019, het jaar voor de coronamaatregelen. In werkelijkheid is het draagvlak van 2021 en 2022 daar nog bij achter gebleven. Daardoor zijn over de belastingjaren 2021 en 2022 in het boekjaar lagere bedragen opgelegd dan bij de jaarrekening van 2022 werd ingeschat.

Het belastingdraagvlak van het onderdeel bedrijven is in de jaren 2020, 2021 en 2022 sterk beïnvloed door de coronamaatregelen. Bedrijven worden voor de zuiveringsheffing opgedeeld in twee categorieën met een verschillende grondslag. Eén categorie wordt aangeslagen op basis van het waterverbruik en de andere categorie op basis van de hoeveelheid vervuiling in het geloosde afvalwater. Door de coronamaatregelen zijn beide grondslagen over verschillende perioden sterk gedaald. Daarbij komt dat de afrekening achteraf wordt gedaan op basis van werkelijke hoeveelheden. Bij het opstellen van de jaarrekening wordt daardoor voor een relatief groot deel van de belastingopbrengsten een inschatting gemaakt voor wat er nog op te leggen is. De fluctuaties maakten het lastig om goede inschattingen te maken. Achteraf is nu gebleken dat bij de inschattingen onterecht als uitgangspunt is aangehouden dat het belastingdraagvlak zich, na de eerste reeks maatregelen in 2020, weer grotendeels zou herstellen tot het niveau van voor corona.

Ook bij de zuiveringsheffing woningen is een lagere gerealiseerde belastingopbrengst te zien. Aan dit nadeel liggen verschillende oorzaken ten grondslag. Het areaal is door de kleine hoeveelheid opgeleverde nieuwbouwwoningen lager dan begroot. Verder was het aantal kwijtscheldingen hoger dan begroot en hebben meer verminderingen plaatsgevonden voor huishoudens die veranderen van een meer- in een éénpersoonshuishouden.

De netto lasten (€ 4,895 miljoen) zijn lager dan begroot. Dit bedrag is een saldo van lagere personeelslasten, hogere rente- en afschrijvingskosten en de hogere overige opbrengsten bij diverse programma's.

De lagere personeelskosten (€991.000) worden veroorzaakt door niet ingevulde vacatures. Om het werk toch doorgang te laten vinden is meer gebruik gemaakt van inhuurkrachten dan begroot. Bij deze inzet is terughoudendheid betracht, omdat inhuur duurder is per ingezet uur dan vaste medewerkers. Per saldo is sprake van een onderschrijving.

Hogere rentekosten (€483.000) worden veroorzaakt door de hogere rente die de Europese Centrale Bank (ECB) heeft doorgevoerd op kortlopende krediet. Het rentepercentage is opgelopen tot 4,125% vanaf eind september, terwijl in de begroting 2023 rekening was gehouden met 0,375% voor het hele jaar.

Hogere afschrijvingskosten wordt veroorzaakt door een technische correctie op een afschrijvingstermijn van de RWZI Woerden, door verschuiven van het laatste jaar van afschrijven van 2024 naar 2023 (€285.000).

Hogere overige opbrengsten worden veroorzaakt door de omzetting van de voorziening Baggeren naar een bestemmingsreserve. Hierdoor valt een bedrag van € 3,236 miljoen vrij in de overige opbrengsten. Hiervan wordt € 2,385 miljoen toegevoegd aan de nieuwe bestemmingsreserve Baggeren en wordt het exploitatieresultaat voor die bedrag niet beïnvloed. Het restantbedrag van € 851.000 valt vrij in de exploitatie en verhoogt zo het resultaat. Tevens is een bedrag van € 538.000 aan extra opbrengsten verantwoord wegens het verleggen van baggerkosten van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel (GHIJ) naar o.a. Rijkswaterstaat.

De verschillen in de gerealiseerde overige kosten ten opzichte van de begroting zijn verwaarloosbaar klein.

Verschil mutatie bestemmingsreserves (€3,365 miljoen) (Nadeel)

Per saldo wordt het exploitatieresultaat met € 3,365 miljoen verlaagd doordat er minder aan de bestemmingsreserves is onttrokken dan begroot (€ 759.000) en er meer aan de bestemmingsreserves is toegevoegd dan begroot (€ 2,605 miljoen). Een onttrekking aan een bestemmingsreserve wordt zichtbaar in het exploitatieresultaat aan de opbrengstenkant. Als er minder wordt onttrokken aan een bestemmingsreserve, zijn er minder opbrengsten en verlaagt dat het exploitatieresultaat. Een toevoeging aan een bestemmingsreserve wordt zichtbaar aan de kostenkant. Als er meer aan een bestemmingsreserve wordt toegevoegd, verlaagt dat het exploitatieresultaat.

De lagere onttrekking aan een aantal bestemmingsreserves zijn hoofdzakelijk incidenteel van aard. De onttrekking aan de bestemmingsreserve voor de Impulsregeling Water in de Leefomgeving is € 1,247 miljoen lager dan begroot. Veel projecten lopen uit naar volgend jaar doordat bewonersparticipatie trager verloopt en door tegenvallers in de uitvoering.

De onttrekking aan de bestemmingsreserve Transitie is lager dan begroot

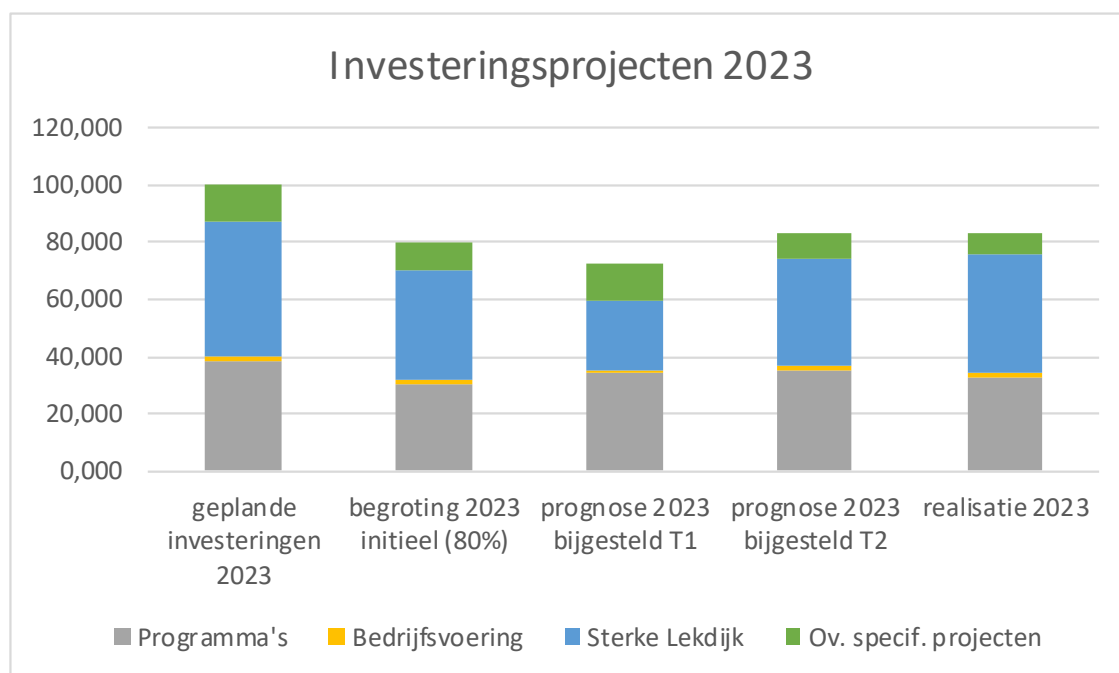
(€ 819.000) omdat een aantal medewerkers die vertrokken (door pensioen of andere baan) en waarvoor begroot was dat op die posities tijdelijk dubbele bezetting nodig was, die tijdelijk gedekt kon worden uit het Transitiebudget, niet konden worden vervangen door een krappe arbeidsmarkt. De onttrekking aan de bestemmingsreserve RWZI Utrecht was hoger dan begroot (€1,353 miljoen), door hogere energiekosten en gestegen kosten voor chemicaliën.

Tevens is, zoals hierboven reeds aangegeven door de omzetting van de voorziening Baggeren naar een Bestemmingsreserve een bedrag (€ 2,385 miljoen) toegevoegd aan de bestemmingsreserves dat niet was begroot.

8.2 Investerings

Algemeen

In onderstaand diagram treft u de investeringsuitgaven aan, zoals begroot en gerealiseerd in de jaarschijf 2023. In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de investeringen die op een projectmatige manier worden gerealiseerd en die tot toekomstige afschrijvingskosten leiden.⁶

Figuur 33: Overzicht investeringsplanning en -uitgaven 2023

Het diagram laat zien dat de realisatie van alle projecten samen uitgekomen is op de bijgestelde prognose T2, met andere woorden een realisatie percentage van 100% en daarmee iets boven de begroting initieel.

Tabel 15 laat nog eens cijfermatig zien dat het beeld van de realisatie per programma over 2023 de resultaten over vrijwel de hele lijn uitkomen op die van de bijgestelde (T2) ramingen:

⁶ Andere uitgaven zijn niet in deze selectie meegenomen, zoals bijvoorbeeld het buiten gebruik stellen van oude activa (waaronder sloop), kleinere niet-projectmatige inspanningen (zoals periodiek onderhoud aan het kantoorpand) en aan- en verkopen waar niet op wordt afgeschreven (gronden, met uitzondering van aankopen t.b.v. Sterke Lekdijk, vanwege de omvang). Dit betekent dat deze selectie een andere is dan de selectie die wordt gebruikt voor de weergave van de investeringen in de jaarrekening bij de staat van de materiële vaste activa (jaarrekening pagina 11).

Overzicht investeringsprojecten 2023

(bedragen x € 1.000,-)

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Begroting 2023, initieel	Prognose 2023 T1	Prognose 2023 T2	Realisatie 2023 t/m dec.	Verschil Real. t.o.v. T2	Real. '23 (% van in. Begr.)
Zuiveringsbeheer	11.300	9.261	9.103	7.607	-1.497	67%
Zuiver afvalwater, energieneutraal en circulair	11.300	9.261	9.103	7.607	-1.497	67%
Watersysteembeheer	26.992	24.803	26.329	25.162	-1.166	93%
Robuust en gezond watersysteem in een klimaatbestendig gebied	12.877	10.720	9.935	9.897	-38	77%
Waterveilige leef- en werkomgeving	14.115	14.082	16.393	15.265	-1.128	108%
Totaal investeringsniveau programma's	38.292	34.064	35.432	32.769	-2.663	86%
Bestuur & Organisatie	1.850	1.427	1.257	1.278	22	69%
Bestuur, Middelen en Maatschappij	1.850	1.427	1.257	1.278	22	69%
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	1.850	1.427	1.257	1.278	22	69%
Specifieke projecten						
<i>rwzi Utrecht</i>	700	100	74	-85	-159	-12%
<i>GHIJ</i>	3.657	4.290	3.911	3.613	-298	99%
<i>KWA+ fase 1</i>	8.424	8.424	4.256	3.908	-349	46%
<i>Sterke Lekdijk</i>	46.993	24.029	37.618	41.324	3.707	88%
Totaal specifieke projecten	59.774	36.842	45.859	48.760	2.902	82%
<i>Overige projecten en overloop van vorig jaar</i>	-	327	512	354	-159	-
Totaal investeringen alle projecten (=A+B+C)	99.916	72.660	83.060	83.162	102	83%
	Begroting	79.933	72.333			
		(= 80%)	(bijgesteld)			

Overzicht projectmatige sloop- en exploitatie-uitgaven 2023

(bedragen x € 1.000,-)

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Begroting 2023, initieel	Prognose 2023 T1	Prognose 2023 T2	Realisatie 2023 t/m dec.	Verschil Real. t.o.v. T2	Real. '23 (% van in. Begr.)
Totaal projectmatige sloop- en exploitatie-uitgaven	17.149	13.243	10.951	10.930	-21	64%

Tabel 15: Overzicht investeringsplannen en -uitgaven 2023

Toelichting

Algemeen

In de begroting is een (taakstellend) investeringsniveau van € 99,916 miljoen vastgesteld. Dit is inclusief de grote projecten (Gekanaliseerde Hollandsche IJssel, Klimaatbestendige Water Aanvoorzieningen en Sterke Lekdijk). Over heel 2023 is voor € 83,162 miljoen aan investeringsuitgaven gerealiseerd, wat overeenkomt met een realisatie van 83% ten opzichte van de oorspronkelijke begroting (zonder de afslag van 20% voor overprogrammering).

Als we rekening houden met de 20% afslag in verband met de overprogrammering, is in de begroting is een (norm- en taakstellend) investeringsvolume van € 79,933 miljoen vastgesteld. En de gerealiseerde uitgaven over 2023 komen uit op 104% van de oorspronkelijk vastgestelde begroting.

Het overall beeld over de realisatie dit jaar is dat de inspanningen die de afgelopen jaren zijn verricht om te komen tot realistischere plannings en ramingen dit jaar lijken te hebben geleid tot betere voorspelbaarheid en betrouwbaarheid in de realisatie van projecten (geholpen door het bijstellen van de prognoses bij de periodieke rapportages). De prognoses en uiteindelijk realisaties laten voor het merendeel van de projecten een kleinere bandbreedte en minder fluctuaties zien. Het verlagen of afschaffen van het percentage overprogrammering is echter nog een stap te ver. De toekomst moet uitwijzen of deze ontwikkeling structureel is, de trend is goed, nu vasthouden en voortzetten.

Overprogrammering / bandbreedte van de ramingen

Zoals reeds opgemerkt, de resultaten per thema/programma lopen veel minder uiteen dan in eerdere jaren en komen 4% uit boven de begroting na afslag voor overprogrammering. Er lijkt vooralsnog geen aanleiding te zijn het percentage overprogrammering (20%) aan te passen.

Externe invloeden

Het primaire externe effect op de projecten is ook het afgelopen jaar de oorlog in de Oekraïne. Ook afgelopen jaar bleven de prijzen op een hoog niveau, vooral voor hout, staal en energie. De financiële consequenties voor HDSR op dit moment lijken nog steeds vrij beperkt te zijn. De grootste prijsstijgingen lijken achter de rug te zijn en zijn inmiddels in projectramingen verwerkt maar de prijzen blijven op een hoog niveau. Prijsdalingen doen zich (nog) niet voor. Het primaire langere termijneffect bestaat dan ook uit hogere kapitaallasten door afschrijving van hogere kredieten.

Totaal investeringsniveau taken

De in het volgende vermelde percentages zijn die ten opzichte van de initiële begroting, dus exclusief de afslag voor overprogrammering van 20%, zie ook bijlage 2.

Thema Zuiveringsbeheer

Programma Zuiver afvalwater, energieneutraal en circulair

Het programma heeft 67% van de jaarschijf gerealiseerd.

Doelstelling Bouw en verwerving, onderhoud en beheer van rwzi's

Het grootste project binnen dit programma is GOP Zuiver. Vervanging van de procesautomatisering van 4 rwzi's is gestart. Het groot onderhoud van rwzi Breukelen is gestart, groot onderhoud van zowel rwzi Woerden als rwzi Montfoort zijn technisch afgerond. Door uiteenlopende oorzaken zijn diverse werkzaamheden aan andere rwzi's binnen dit GOP doorgeschoven naar 2024. Daardoor blijven de uitgaven licht achter bij de raming (86%). Het project Medicijnresten uit water voor rwzi Woerden is enige tijd on hold gezet in verband met een heroverweging op de toe te passen techniek en de publicatie van een nieuwe EU-richtlijn stedelijk afvalwater. De voorbereiding voor renovatie/nieuwbouw van rwzi Zeist loopt voorspoedig: de Europese aanbesteding van het bouwteam is afgerond en in januari 2024 is de opdracht definitief gegund.

Doelstelling Duurzaamheid

Met betrekking tot duurzaamheid zijn 2 projecten actief: Zonneparken resp. Cellulose terugwinning en opwerking Zonnepark Meijewetering (naast rwzi Leidsche Rijn) is sinds oktober 2023 in bedrijf.

Vorbereidingen / verkenningen voor andere locaties lopen.

De installatie voor Cellulose terugwinning en opwerking is in T3 gebouwd en getest. Door een wat langere aanloopperiode is de Prestatie Garantie Test doorgeschoven naar T1 2024.

Thema Watersysteembeheer

Programma Robuust en gezond watersysteem in een klimaatbestendig gebied

Doelstelling Instandhouden

Veruit het grootste project hier is GOP Watersystemen. De realisatie van dit GOP is 82%. Er zijn afgelopen periode belangrijke stappen gezet om over te kunnen gaan naar realisatie van deelprojecten, w.o. overeenkomsten met eigenaren voor tijdelijke ingebruikneming, natuurvergunning en aanbesteding en gunning van het werk. In Februari 2024 wordt gestart met de uitvoering van het werk. Het uitvoeringskrediet voor Huisvesting buitendiensten (nieuwe loodsen) is eind 2023 toegekend.

Doelstelling Verbeteren/Vernieuwen

Voor Gebiedsplannen Oost is eind 2023 de hydrologische modellering afgerond en wordt nu gewerkt aan de voorbereiding van gebiedsavonden voor bespreking van de uit te voeren maatregelen met de omwonenden. Binnen Gebiedsplannen West zijn meerdere deelprojecten in voorbereiding, in uitvoering of in de loop van het jaar opgeleverd. Beide gebiedsplannen samen komen op een realisatie van gemiddeld 92% uit.

Doelstelling Beperking gevolgen klimaatverandering

Hieraan wordt invulling gegeven door de projecten Toekomstbestendig watersysteem en Inlaatwerk KR VRAM. Toekomst bestendig watersysteem wordt in samenwerking met gemeenten en Staatsbosbeheer uitgevoerd: dit jaar is het projectplan vastgesteld, is de aanbesteding van het werk uitgezet en is de natuurvergunning verkregen. De uitgaven zijn in lijn met de raming. Inlaatwerk KR VRAM (KR VRAM: Kromme Rijngebied Verbeterde Rivier Aanvoer Mogelijkheid) heeft als doel verbeteren van de waterinlaat naar de Kromme Rijn. De verkenningsfase loopt volgens planning; de nota van uitgangspunten is vastgesteld; conceptversie van de nota kansrijke alternatieven ligt ter review; gesprekken met co-financiers over gestegen kosten zijn gestart. De kosten zijn tot nu toe wat lager uitgevallen dan geraamd.

Doelstelling Waterkwaliteit

Het project KRW Synergie LG is inhoudelijk gereed, resteert voor 2024 de financiële afwikkeling. Het opvolgende project KRW 3^e planperiode 2022-2027 bevindt zich in de voorbereidingsfase. KRW Synergie LG laat een realisatie van 99% zien.

Programma waterveilige leef- en werkomgeving

Doelstelling Waterkeringen voldoen aan de normen

GOP Regionale waterkeringen (GOP RWK) is binnen dit programma het omvangrijkste project. Er zijn dit jaar diverse deelprojecten opgeleverd en in uitvoering. De realisatie met 170% hoog, dit werd met name veroorzaakt door het vervroegd starten van de kadverbetering in deelproject GHJ Achthoven-IJsselstein. Het GOP RWK wordt op termijn opgevolgd door het project Voortrollend GOP RWK v.a. 2023, dit bevindt zich nu in de voorbereidingsfase. Door vertraging in het verlenen van een omgevingsvergunning zijn de uitgaven nog relatief laag (56%).

GOP Primaire waterkeringen wordt uitgevoerd onder regie van project Sterke Lekdijk (zie aldaar). De aldaar gerealiseerde kosten worden aan dit project doorbelast.

Dijkverbetering GHJ-Noord verloop volgens plan: de nota kansrijke oplossingen is uitgewerkt, HWBP-subsidie verkregen, er wordt nu gewerkt aan het emissieloos uitvoeren van het project. Realisatie is met 55% lager dan verwacht door een combinatie van lagere kosten voor de verkenningsfase, een lagere raming voor de planfase en herplanning van de uitgaven waardoor een deel na 2023 valt.

Bestuur en Organisatie

Programma Bestuur, middelen en maatschappij

Doelstelling Routine investering bedrijfsvoering

Het gerealiseerde investeringsniveau is van het programma op 102% uitgekomen.

ICT-ervanging hardware: tenders voor zowel de aankoop van datacenter-gerelateerde zaken (servers, storage, switches) als voor personal devices (laptops, smartphones) hebben plaatsgevonden. De aanschaf van servers voor Waterbeheer is doorgeschoven naar 2024, mede in afwachting van gunning van de tenders. De grotere investeringen in servers e.d. zijn dit jaar gedaan. Door prijsstijgingen van ICT-componenten en een inhaalslag in de vervanging van laptops is de realisatie op 141% uitgekomen.

Het Nieuwe Nu: kantoor Poldermolen 2 is aangepast aan het nieuwe hybride werken, het project is afgerond.

Totaal investeringsniveau specifieke projecten

RWZI Utrecht

Herinrichting RWZI-Utrecht: optimalisatie van de maximalisatie van de opbrengst van zonnepanelen en ecologische invulling is uitgevoerd. Afstemming met gemeente Utrecht en vergunningenprocedure is eindelijk doorlopen. Het resultaat van min €85.000 in 2023 is het gevolg van een overboeking van kosten die nog ten behoeve van de sloop van de rwzi Utrecht zijn gemaakt.

Gekanaliseerde Hollandse IJssel (GHJ)

GHJ Kunstwerken: Het project Doorslagsluis werd uitgevoerd door team KWA+ (en financieel doorbelast aan dit project) en is dit jaar binnen het krediet afgerond. Hiermee is het project afgerond.

GHJ Oevers: door vertraagde start van 2 deelprojecten zijn de uitgaven dit jaar lager dan geraamd, het gaat om een verschuiving in de tijd.

GHJ Baggeren: het laatste baggerwerk is uitgevoerd, oplevering heeft plaatsgevonden evenals financiële afronding van het project.

De realisatie voor de drie GHJ-projecten samen is uitgekomen op 99%.

Klimaatbestendige Water Aanvoorzieningen (KWA+)

Het laatste deelproject van KWA+, het Lopikerwaardtraject, is in uitvoering. Voor de uitgevoerde projecten Enkele Wiericke, Polsbroek en Park Oudegein zijn verzoeken tot subsidievaststelling ingediend. Realisatie over 2023 bedraagt 46% in verband met het doorschuiven van de realisatie van het laatste deelproject naar 2024.

Sterke Lekdijk

De overall realisatie voor het project Sterke Lekdijk over 2023 bedraagt 110%.

Voor een aantal deelprojecten van Sterke Lekdijk geldt dat in 2023 gewerkt is aan zowel de planfase als de (voorbereiding van de) realisatiefase. Daarbij is in een aantal gevallen in de planfase reeds gewerkt aan en kosten gemaakt voor de realisatiefase. De kosten die in de planfase ten behoeve van de realisatiefase zijn gemaakt, zullen worden overgeboekt maar dat kan pas na afronding van de planfase. Omdat er in deze gevallen een geleidelijke overgang tussen de fases is, worden deze gezamenlijk toegelicht en wordt er geen realisatiepercentage per deelproject of fase vermeld.

Amerongen – Wijk bij Duurstede (planfase en realisatiefase)

Voor de planfase is gewerkt aan het reviewen en afronden van het detailontwerp. De definitieve hoofdvergunningen hebben ter inzage geleden, er zijn slechts 2 zienswijzen ingediend. Voor de realisatiefase is gewerkt aan het opstellen van de realisatieraming, tevens wordt er gewerkt aan afronding van het contract met de innovatiepartner en het projectmanagementplan.

Salmsteke (realisatiefase)

Dijkdeel A (buitendijks) is op enkele restpunten na afgerond. Het contract voor deel B (binnendijks) is getekend. Het detailontwerp voor de innovatieve maatregel ProLock is vastgesteld. Voor dijkdeel A zijn indexatiekosten over de realisatie Uiterwaard en de kosten voor de ontwikkeling van ProLock betaald. Deze kosten waren niet in de prognose T2 meegenomen (waardoor een hogere realisatie van 119%) maar dit valt binnen het krediet. De HWBP-subsidie voor de realisatiefase is € 0,4 mln euro lager toegekend dan aangevraagd.

Culemborgse Veer – Beatrixsluis (planfase en realisatiefase)

In de planfase zijn de ontwerpen voor de meekoppelprojecten vrijwel afgerond, evenals de MER en het projectbesluit. Ten behoeve van de realisatiefase is gewerkt aan het voorbereiden detailontwerp en het opstellen van werkpakketten en ramingen. De innovatieve maatregel 'Mixed In Place' zit in de voorbereiding voor de maakbaarheidsproef. Herallocatie van kosten tussen planfase en realisatiefase heeft nog niet plaatsgevonden.

Salmsteke – Schoonhoven (planfase en realisatiefase)

HWBP heeft subsidie verstrekt voor de planfase zowel als de voorbereiding realisatiefase. De kosten voor de voorbereiding van de realisatiefase zijn verantwoord onder de planfase. Binnen de planfase wordt als gevolg van langlopende onderhandelingen met de gebiedspartners en personele wisselingen in het (IPM) team een vertraging verwacht. Er lopen nu diverse issues rondom waterveiligheidsopgave in relatie tot de beheeropgave, deze kunnen gevolgen hebben voor de scope en daarmee de planning en de kosten.

Jaarsveld – Klaphek (planfase)

Er is gestart met het afwegen van de mogelijke ontwerpvarianten. De subsidieaanvraag is ingediend. Dit project past leerervaringen van de andere Sterke Lekdijk-projecten toe, daarom wordt verwacht dat er door HWBP minder subsidie zal worden verstrekt dan gevraagd. De beschikking nog niet is ontvangen, voor de zekerheid wordt er gestuurd op beperking van de uitgaven.

Irenesluizen – Culemborgse Veer (verkenningsfase en planfase)

De verkenningsfase is project inhoudelijk gereed, afrondende werkzaamheden lopen. De planuitwerking is gestart, waaronder het opstellen van de planning en kostenraming. Er is besloten om voor het deel Nieuwegein een aanscherping van de versterkingsopgave en baseline uit te voeren om op hetzelfde technische niveau als het aangrenzende deelproject Irenesluis - Culemborgse Veer te komen. De uitgaven zijn bij de T2-prognose te laag ingeschat omdat er nog geen raming was, vandaar op dit moment een tijdelijk hoger realisatie percentage.

Programma Team

De uitgaven zijn in lijn met de prognose T2. Het is dit jaar nog niet gelukt om met HWBP tot afspraken te komen over verdere subsidiering van het programma team. Het is in toenemende mate moeizaam om het HWBP tot financiële afspraken te komen.

GOP Primaire keringen 2023-2029

Voor de vijf deelprojecten in de planfase (behalve Salmsteke die al in uitvoering is) zijn projectcontracten opgesteld waarin de GOP-opgave nader is uitgewerkt. De uitgaven voor 2023 vallen iets lager uit dan voorzien (83%) doordat die minder lineair verlopen dan eerder is ingeschat. De eerste uitgaven zijn doorbelast aan GOP-PWK. Binnen de verschillende deelprojecten wordt verder gewerkt aan specificatie van ramingen en kasritme.

Grondverwerving

De grondverwerving ligt op schema: met het merendeel van de eigenaren binnen de deelprojecten Salmsteke en WAM is minnelijke overeenstemming bereikt. Met een klein aantal loopt een administratieve onteigeningsprocedure. Voor de overige deelprojecten is de grondverwerving in voorbereiding.

Projectmatige sloop- en exploitatieprojecten

- Rwwi Utrecht: de sloopwerkzaamheden zijn gereed. De laatste afrondende werkzaamheden aan het terrein zijn opgeschort totdat de bouw van de warmtepompinstallatie door Eneco en de bouw van een aan het terrein grenzend appartementencomplex voldoende zijn gevorderd.
- GOP Baggeren: de uitgaven zijn in lijn met de jaarschijf. Door een (tijdelijk) te laag krediet was het niet mogelijk om tijdig meerjarige verplichtingen aan te gaan voor 2024-2025. Daardoor was het noodzakelijk de voortgang van deze jaar overschrijdende werkzaamheden te temporiseren. Hierdoor zijn 2 grote projecten later in uitvoering gegaan, deze schuiven door naar 2024.

Kredietoverschrijdingen

Overzicht (dreigende) kredietoverschrijdingen ultimo 2023
(bedragen x € 1.000,-)

Project	Krediet	Gerealiseerde overschrijding	Prognose (€) uiteindelijke overschrijding	Prognose (%) uiteindelijke overschrijding	Prognose T2 2023	Opmerking
14. Gebiedsplannen Oost (cumulatief)	19.502	-	438	2,2%	1,1%	De prognose is een -relatief kleine- overschrijding. Deze neemt echter toe en is niet verklaard. Nadere uitwerking vindt plaats en indien nodig zal separate besluitvorming worden voorbereid.
15. Gebiedsplannen West, onderdeel Realisatie NNN Lange Weide	286	278	278	97,3%	0,0%	De overschrijding is veroorzaakt door werk voor derden (Staatsbosbeheer). Hier is niet tijdig een kredietverhoging voor aangevraagd om te voldoen aan de regel om met een bruto krediet te werken. Hierdoor is weliswaar het krediet overschreden, maar persaldo zijn kosten en opbrengsten met elkaar in evenwicht.
18. Oevers KRW 2016-2021	1.590	-	(67)	-4,2%	-4,2%	Op 16 nov. 2022 heeft het AB ingestemd met een kredietoverschrijding van € 140.000 op het cumulatieve KRW-project 2016-2021. De huidige prognose past hier binnen.
19. Vispassage KRW 2016-2021	2.575	-	(15)	-0,6%	-0,7%	
20. Syn. LG KRW 2016-2021	1.110	-	135	12,1%	12,2%	
22. GOP regionale waterkeringen	88.847	-	1.229	1,4%	2,0%	Op 4 okt. 2023 heeft het AB ingestemd met een kredietoverschrijding van € 3 miljoen. De prognose van de dreigende kredietoverschrijding is afgenomen met € 0,512 miljoen, tot € 1,229 miljoen. Dit is veroorzaakt door meevallers in de kosten en een aanbestedingsvoordeel/synergievoordeel.
Vidente: voorspellende monitoringstool watersysteem	275	5	5	1,9%	1,2%	Dit project is inmiddels afgerond, maar niet opgeleverd, waardoor de uitgaven blijven oplopen, met circa € 600 per maand. Overschrijdingen kleiner dan € 25.000 hoeven niet bestuurlijk te worden goedgekeurd.

Tabel 16: Overzicht (dreigende) kredietoverschrijdingen 2023

Overzicht investeringsprojecten 2023

(bedragen x € 1.000,-)

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Begroting 2023, initieel	Prognose 2023 T1	Prognose 2023 T2	Realisatie 2023 t/m dec.	Vershil Real. t.o.v. T2	Real. '23 (% van in. Begr.)
Zuiveringsbeheer	11.300	9.261	9.103	7.607	-1.497	67%
Zuiver afvalwater, energieneutraal en circulair	11.300	9.261	9.103	7.607	-1.497	67%
<i>Bouw en verwerving, onderhoud en beheer van rwzi's</i>						
1. GOP Zuiver	7.100	6.200	6.922	5.975	-947	84%
2. Medicijnresten uit water Woerden	150	250	77	33	-45	22%
3. Medicijnresten uit water Nieuwegein	200	-	-	-	-	0%
4. Renovatie/ Nieuwbouw rwzi Zeist	300	600	600	637	37	212%
x. Aanpassing/ uitbreiding rwzi Nieuwegein	100	-	-	-	-	0%
<i>Duurzaamheid</i>						
5. Windturbine locatie H	500	-	-	-	-	0%
6. Zonneparken	1.050	602	576	523	-53	50%
7. Mono-maaisel-vergister	100	-	-	-	-	0%
8. Cellulose terugwinning en opwerking	1.600	1.610	928	439	-489	27%
9. Investering centrale slibvalorisatie	100	-	-	-	-	0%
10. Energiehub Het Klaphek	100	-	-	-	-	0%
Watersysteembeheer	26.992	24.803	26.329	25.162	-1.166	93%
Robuust en gezond watersysteem in een klimaatbestendig gebied	12.877	10.720	9.935	9.897	-38	77%
<i>Instandhouden</i>						
11. GOP Watersystemen	4.950	4.600	4.100	4.057	-42	82%
12. Vervanging groot materieel UV	250	130	135	132	-3	53%
13. Huisvesting buitendiensten	370	200	200	260	60	70%
<i>Verbeteren</i>						
14. Gebiedsplannen Oost (cumulatief)	800	805	805	1.021	216	128%
15. Gebiedsplannen West (cumulatief)	3.550	3.000	3.048	3.002	-46	85%
<i>Beperking gevolgen klimaatverandering</i>						
16. Toekomstbestendig Watersysteem	600	500	500	554	54	92%
17. Inlaatwerk KR VRAM	670	471	383	278	-105	41%
<i>Waterkwaliteit</i>						
18. Oevers KRW 2016-2021	77	1	1	1	0	1%
19. Vispassage KRW 2016-2021	202	10	13	17	4	9%
20. Syn. LG KRW 2016-2021	366	505	505	362	-143	99%
21. KRW 3e planperiode 2022-2027	1.042	500	245	213	-32	20%
Waterveilige leef- en werkomgeving	14.115	14.082	16.393	15.265	-1.128	108%
<i>Waterkeringen voldoen aan de normen (wettelijk/ provinciaal/ HDSR)</i>						
22. GOP regionale waterkeringen	7.000	10.000	12.500	11.888	-612	170%
23. Voortrollend GOP RWK va 2023	250	250	250	139	-111	56%
24. GOP Primaire waterkeringen	800	800	758	675	-84	84%
25. Nieuw GOP PWK va 2022	3.500	1.600	1.600	1.325	-274	38%
26. GHJ Noord & Waaiersluis	2.265	1.432	1.285	1.238	-47	55%
27. Synergiekrediet GHJ	300	-	-	-	-	0%
Totaal investeringsniveau programma's	38.292	34.064	35.432	32.769	-2.663	86%

Tabel 17: Overzicht investeringsprojecten 2023

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Begroting 2023, initieel	Prognose 2023 T1	Prognose 2023 T2	Realisatie 2023 t/m dec.	Vershil Real. t.o.v. T2	Real. '23 (% van in. Begr.)
Bestuur & Organisatie	1.850	1.427	1.257	1.278	22	69%
Bestuur, Middelen en Maatschappij	1.850	1.427	1.257	1.278	22	69%
<i>Routine - investering Bedrijfsvoering</i>						
28. ICT Basis op orde: Upgrade en vervanging oude applicaties	900	-	-	-	-	0%
29. ICT Vervanging hardware en infrastructuur	750	1.200	1.057	1.057	-0	141%
30. ICT Hardware (nieuw toekomstig project)	-	-	200	-	-200	-
31. Nieuwe Nu	200	227	-	222	222	111%
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	1.850	1.427	1.257	1.278	22	69%
Totaal investeringen (excl. specifieke projecten)	40.142	35.491	36.689	34.048	-2.641	85%
Specifieke projecten						
<i>rwzi Utrecht</i>	700	100	74	-85	-159	-12%
32. Herinrichting rwzi Utrecht	700	100	74	-85	-159	-12%
<i>GHIJ</i>	3.657	4.290	3.911	3.613	-298	99%
33. GHIJ Kunstwerken	1.029	968	854	867	12	84%
34. GHIJ Oevers	1.200	1.250	1.000	569	-431	47%
35. GHIJ Baggeren	1.428	2.072	2.056	2.177	121	152%
<i>KWA+ fase 1</i>	8.424	8.424	4.256	3.908	-349	46%
36. KWA stap 1	8.424	8.424	4.256	3.908	-349	46%
<i>Sterke Lekdijk</i>	46.993	24.029	37.618	41.324	3.707	88%
37a. Amerongen - Wijk bij Duurstede	8.266	3.007	7.475	6.375	-1.100	77%
37b. Salmsteke	16.548	2.476	12.577	15.021	2.444	91%
37c. Culemborgse Veer - Beatrixsluis	7.597	7.185	6.104	5.633	-471	74%
37d. Salmsteke - Schoonhoven	2.680	3.975	5.785	5.462	-323	204%
37e. Vreeswijk/ Klaphek - Jaarsveld	6.935	5.129	3.781	2.935	-846	42%
37f. Irenesluizen - Culemborgse Veer	4.967	2.257	1.896	1.834	-63	37%
37g. Programmeam *	5.000	4.999	4.260	4.065	-195	81%
Totaal specifieke projecten	59.774	36.842	45.859	48.760	2.902	82%
<i>Overige projecten en overloop van vorig jaar</i>	-	327	512	354	-159	-
Totaal investeringen alle projecten (=A+B+C)	99.916	72.660	83.060	83.162	102	83%
<i>Bedragen zijn in duizenden Euro's</i>	80% = 79.933	bijgesteld				

Tabel 18: Overzicht bestuur en organisatie

Overzicht projectmatige sloop- en exploitatie-uitgaven 2023

(bedragen x € 1.000,-)

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Begroting 2023, initieel	Prognose 2023 T1	Prognose 2023 T2	Realisatie 2023 t/m dec.	Vershil Real. t.o.v. T2	Real. '23 (% van in. Begr.)
38. Sloop rwzi Utrecht	500	500	500	480	-20	96%
39. GOP Baggeren 2021-2025	5.059	5.820	5.833	5.753	-80	114%
40. GOP Maaïen en exotenbestrijding	-	-	-	-	-	-
41. Grondaankopen Sterke Lekdijk	11.590	6.923	4.618	4.697	78	41%
Totaal projectmatige sloop- en exploitatie-uitgaven	17.149	13.243	10.951	10.930	-21	64%

Bedragen zijn in duizenden Euro's

Tabel 19: Overzicht projectmatige sloop- en exploitatie-uitgaven 2023

8.3 Belastingen

Tabel: Nettobijdrage per belastingcategorie				
Belastingopbrengsten	Begroting 2023	Begroting 2023 na BW	Realisatie 2023	Resultaat 2023
Watersysteemheffing Ingezetenen	33.246	32.746	32.525	-221 N
Watersysteemheffing Gebouwd	40.646	40.646	41.064	418 V
Watersysteemheffing Overig gebouwd	6.119	6.219	6.294	75 V
Watersysteemheffing Natuur	75	75	76	0 V
Verontreinigingsheffing*	212	212	108	-104 N
Subtotaal Watersysteemheffing en Verontreinigingsheffing	80.298	79.898	80.067	169 V
Subtotaal Zuiveringsheffing	65.441	64.291	62.618	-1.673 N
Totaal nettobijdrage	145.739	144.189	142.685	-1.504 N

Tabel 20: Nettobijdrage per belastingcategorie (bedragen in duizenden euro's, V = voordelig, N = nadelig)

* De belastingopbrengsten Verontreinigingsheffing dienen als dekking van kosten van de watersysteemheffing.

Toelichting

Algemeen

Voor de heffing en invordering van de waterschapsbelasting neemt HDSR-deel aan de belastingsamenwerking BghU.

Het resultaat op de belastingopbrengsten is het verschil tussen de gerealiseerde belastingopbrengsten en de begrote belastingopbrengsten na de 2e Begrotingswijziging. Op basis van de eerste voortgangsrapportage van BghU (t/m mei) is geen bijstelling van de belastingopbrengsten doorgevoerd. Op basis van de 2e voortgangsrapportage (t/m augustus) is, als onderdeel van de 2e Begrotingswijziging, wel een bijstelling gedaan. Bij het verklaren van de afwijkingen speelt dit mee omdat in deze jaarrekening de verschillen ten opzichte van de gewijzigde begroting worden toegelicht.

Watersysteemheffing (€ 169.000 voordeel t.o.v. de gewijzigde begroting)

De totale netto-belastingopbrengsten voor de watersysteemheffing zijn € 230.000 lager dan initieel begroot. Op basis van de rapportages door BghU zijn de belastingopbrengsten bij de 2e Begrotingswijziging per saldo met € 400.000 verlaagd: een verhoging van € 100.000 voor Ongebouwd en verlaging van € 500.000 voor Ingezetenen.

Uit de jaarcijfers van BghU blijkt dat de uiteindelijk gerealiseerde belastingopbrengsten € 169.000 hoger zijn dan de gewijzigde begroting. Voor Ingezetenen is het nadeel € 212.000 groter geworden dan was voorzien. Het aantal nieuwbouwwoningen is achtergebleven bij de inschatting die daarvoor is gemaakt. Verder is, zowel voor het belastingjaar 2023 als op oudere belastingjaren, meer kwijtgescholden. Ook op de verontreinigingsheffing is een lagere belastingopbrengst gerealiseerd dan begroot: een nadeel van € 104.000. Feitelijk is dit positief omdat er dan ook minder ongewenste verontreinigingen van het oppervlaktewater zijn geconstateerd. Voor Gebouwd en Overig ongebouwd zijn hogere belastingopbrengsten gerealiseerd. De opbrengst voor Gebouwd is € 418.000 hoger dan was begroot. Dit voordeel heeft voor het grootste deel betrekking op 'oude jaren'. Vooral voor 2022 wordt meer belasting opgelegd dan bij de jaarrekening van vorig jaar was voorzien. Het belastingdraagvlak van gemeenten die niet bij BghU zijn aangesloten blijkt hoger dan was ingeschat (grotere stijging WOZ -waarden). Dit werkt ook door voor het belastingjaar 2023. Echter doordat de nieuwbouw van woningen in 2023 ten opzichte van de inschatting is achtergebleven, wordt dit voordeel genivelleerd. Voor Overig ongebouwd is het voordeel € 75.000 hoger dan de € 100.000 die al in de begrotingswijziging was meegenomen. Ook daarvan heeft het grootste deel betrekking op 'oude jaren'.

Zuiveringsheffing (€ 1,673 miljoen nadeel t.o.v. de gewijzigde begroting)

Ook voor de zuiveringsheffing is in 2023 een begrotingswijziging doorgevoerd: een verlaging van de belastingopbrengst van € 1,150 miljoen: € 0,350 miljoen voor woningen en € 0,800 miljoen voor bedrijven. De totale netto-belastingopbrengsten voor de zuiveringsheffing zijn uiteindelijk € 2,823 miljoen lager dan initieel begroot. Ten opzichte van de gewijzigde begroting bedraagt het nadeel derhalve nog eens € 1,673 miljoen.

Op het onderdeel bedrijven is de gerealiseerde belastingopbrengst € 1,159 miljoen lager dan de gewijzigde begroting. Dit nadeel bestaat voor het grootste deel tegenvallende opbrengsten op de belastingjaren 2021 en 2022. Bij de jaarrekening van 2022 is er vanuit gegaan dat het belastingdraagvlak zich weer zou herstellen tot het niveau van 2019, het jaar voor de coronamaatregelen. In werkelijkheid is het draagvlak van 2021 en 2022 daar nog bij achter gebleven. Daardoor zijn over de belastingjaren 2021 en 2022 in het boekjaar lagere bedragen opgelegd dan bij de jaarrekening van 2022 werd ingeschat.

Het belastingdraagvlak van het onderdeel bedrijven is in de jaren 2020, 2021 en 2022 sterk beïnvloed door de coronamaatregelen. Bedrijven worden voor de zuiveringsheffing opgedeeld in twee categorieën met een verschillende grondslag. Eén categorie wordt aangeslagen op basis van het waterverbruik en de andere categorie op basis van de hoeveelheid vervuiling in het geloosde afvalwater. Door de coronamaatregelen zijn beide grondslagen over verschillende perioden sterk gedaald. Daarbij komt dat de afrekening achteraf wordt gedaan op basis van werkelijke hoeveelheden. Bij het opstellen van de jaarrekening wordt daardoor voor een relatief groot deel van de belastingopbrengsten een inschatting gemaakt voor wat er nog op te leggen is. De fluctuaties maakten het lastig om goede inschattingen te maken. Achteraf is nu gebleken dat bij de inschattingen onterecht als uitgangspunt is aangehouden dat het belastingdraagvlak zich, na de eerste reeks maatregelen in 2020, weer grotendeels zou herstellen tot het niveau van voor corona.

Ook voor het onderdeel zuiveringsheffing woningen is er sprake van een nadeel ten opzichte van de gewijzigde begroting. Er is € 0,514 miljoen minder aan belastingopbrengsten gerealiseerd. Aan dit nadeel liggen verschillende oorzaken ten grondslag. Het areaal is door de kleine hoeveelheid opgeleverde nieuwbouwwoningen lager dan begroot. Het bedrag aan kwijtscheldingen is ongeveer € 57.000 hoger dan begroot. Daarnaast heeft ook de aanpassing van de verordening tot lagere opbrengsten geleid. Er hebben meer verminderingen plaatsgevonden voor huishoudens die veranderden van een meer- in een éénpersoonshuishouden. Van relatief grote invloed was ten slotte de verwachte oninbaarheid van opgelegde belastingen. De BghU maakt een inschatting van de omvang van deze post. Daarvoor wordt de voorziening dubieuze debiteuren met ruim € 200.000 verhoogd. Dit levert een nadeel op voor het boekjaar 2023.

8.4 De paragrafen

Zie volgende pagina

8.4.1 Overzicht van aangenomen moties in 2023

Agendapunt	Titel	Indiener(s)	Poho	Status/ toelichting
Algemeen Bestuur 20-12-2023 4.1. Kredietaanvraag nieuwbouw loodsen waterbeheer en calamiteitszorg	061-2023 Uitgebreide onderbouwing en afgewogen varianten	Water Natuurlijk Algemene Waterschapspartij	Haan	Afgerond
Algemeen Bestuur 15-11-2023 5.1. Ontwerp-Begroting 2024	058-2023 Proactieve opstelling aquathermie uit oppervlaktewater	Algemene Waterschapspartij CDA	Van Zoelen	In uitvoering
Algemeen Bestuur 15-11-2023 5.1. Ontwerp-Begroting 2024	056-2023 VTH en Bruidsschat	Algemene Waterschapspartij	De Groot	Aangehouden
Algemeen Bestuur 15-11-2023 5.1. Ontwerp-Begroting 2024	054-2023 Gelijkwaardigheid en inclusiviteit	PvdA	Haan	In uitvoering
Algemeen Bestuur 04-10-2023 3.1. Wijziging kostentoedelingsverordening 2009 (6e wijziging)	051-2023 Kostentoedelingsverordening profijtbeginself	Water Natuurlijk Algemene Waterschapspartij CDA ChristenUnie Fractie Natuur & landbouw PvdA	Van Zoelen	In uitvoering
Algemeen Bestuur 05-07-2023 7. Moties vreemd aan de orde van de dag	049-2023 AB werkgroep samenwerken en vernieuwen	Algemene Waterschapspartij BBB CDA Fractie Natuur & landbouw ChristenUnie Partij voor de Dieren PvdA SGP VVD Water Natuurlijk	College	Afgerond
Algemeen Bestuur 05-07-2023 7. Moties vreemd aan de orde van de dag	048-2023 Samenwerkingsafspraken 2023 - 2027	Algemene Waterschapspartij BBB CDA ChristenUnie Fractie Natuur & landbouw Partij voor de Dieren PvdA SGP VVD Water Natuurlijk	College	In uitvoering
Algemeen Bestuur 05-07-2023 7. Moties vreemd aan de orde van de dag	047-2023 Bespoedigen vaarverbod Kromme Rijn voor vaartuigen met fossiele brandstofmotor	Water Natuurlijk Partij voor de Dieren	De Groot	Afgerond

Algemeen Bestuur 05-07-2023 3.3. Vaststellen definitief Projectplan Waterwet Dijkversterking Wijk bij Duurstede - Amerongen	044-2023 Met minder snel verkeer op de Lekdijk minder stikstofdepositie in Kolland	Water Natuurlijk PvdA Algemene Waterschapspartij ChristenUnie Partij voor de Dieren	Otterman	Afgerond
Algemeen Bestuur 05-07-2023 3.1. Jaarstukken 2022	041-2023 Versterken betrokkenheid AB bij samenwerkingsverbanden	Water Natuurlijk PvdA ChristenUnie Algemene Waterschapspartij	College	In uitvoering
Algemeen Bestuur 05-07-2023 3.1. Jaarstukken 2022	040-2023 Convenanten KRW	Algemene Waterschapspartij ChristenUnie	Stigter	In uitvoering
Algemeen Bestuur 05-07-2023 3.1. Jaarstukken 2022	039-2023 Periodieke, proactieve en begrijpelijke kaderrichtlijn Water PPB-RWI rapportage	Algemene Waterschapspartij ChristenUnie	Van Zoelen	In uitvoering
Algemeen Bestuur 20-06-2023 2. Bespreking resultaat coalitie onderhandelingen	037-2023 Vertrouwen en participatie	ChristenUnie	College	Afgerond
Algemeen Bestuur 24-04-2023 1. Opening	034-2023 Vervolg (in)formatieproces HDSR	Water Natuurlijk BBB Partij voor de Dieren Fractie Natuur & landbouw PvdA	College	Afgerond
Algemeen Bestuur 22-02-2023 9.b. Motie(s) vreemd aan de orde van de dag	032-2023 Nationale toolbox voor klimaatadaptief bouwen	VVD Partij voor de Dieren Algemene Waterschapspartij 50-Plus	College	In uitvoering

Een overzicht van alle ingediende moties:

<https://ris2.ibabs.eu/Reports/Details/HDSR/8238b04c-8c16-4834-828c-3de2ff5dfe65>

Een overzicht van alle ingediende amendementen:

<https://ris2.ibabs.eu/Reports/Details/HDSR/b4bc5c13-aefc-4c5c-9ef9-1018e4f84d9c>

8.4.2 Incidentele baten en lasten

Incidentele baten

Niet van toepassing.

Incidentele lasten

Incidentele last: naheffing belastingdienst op privégebruik dienstauto's met een omvang van €532.000.

8.4.3 Reserves en voorzieningen

Voor een toelichting op de reserves en de voorzieningen, zie de jaarrekening op pagina 15 en verder.

8.4.4 Weerstandsvermogen

Inleiding

Onder weerstandsvermogen wordt verstaan:

Het weerstandsvermogen is de mate waarin een waterschap in staat is om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat de normale bedrijfsvoering wordt aangetast.

Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Aandacht voor het weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke grote financiële tegenvaller die niet opgevangen kan worden, zich direct vertaalt in een extra tariefstijging.

Risicomanagementbeleid

Het beleid dat het waterschap voert ten aanzien van risicomanagement is vastgelegd in de 'Beleidsnota Weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen 2024-2027'. In deze nota is de werkwijze vastgelegd en zijn de uitgangspunten bepaald ten aanzien van weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen. Op basis van dit beleidsstuk is de paragraaf weerstandsvermogen opgesteld.

HDSR acht het noodzakelijk om risico's inzichtelijk te hebben. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's van nu en gerelateerd aan toekomstige investeringen, in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie. Om inzicht in de risico's van HDSR te verkrijgen, wordt twee keer per jaar een risico-inventarisatie uitgevoerd. Dit resulteert in een actueel risicoprofiel.

Dit risicoprofiel is tot stand gekomen met behulp van interviews waarbij gebruik is gemaakt van het softwareprogramma NARIS® (Nederlands Adviesbureau Risicomanagement-Informatie Systeem) waarmee risico's systematisch in kaart worden gebracht en beoordeeld. Op hoofdlijnen zijn de risico's op drie manieren te clusteren. Deze clustering is als volgt:

1) Strategische/ tactische risico's	Dit betreffen de risico's die het bestuur raken, oftewel de risico's die met de lange termijn doelstellingen van het waterschap te maken hebben. Dit zijn zowel interne als externe risico's. Grote proces- en projectrisico's vallen hier ook onder.
2) Compliance- en verslaggevingsrisico's	Dit betreffen de risico's die samenhangen met het voldoen aan de wet- en regelgeving en de risico's die samenhangen met het tijdig en juist rapporteren aan interne en externe belanghebbenden.

3) Operationele risico's

Deze zijn onder te verdelen in

- Projectrisico's: alleen de grote risico's die mogelijk niet binnen het project opgevangen kunnen worden zijn bestuurlijk relevant.
- Procesrisico's: deze risico's vloeien voort uit de reguliere bedrijfsvoering. Alleen de grote risico's zijn bestuurlijk relevant.
- Veiligheidsrisico's: het waterschap bestaat om veiligheidsrisico's die te maken hebben met de missie weg te nemen. Hiervoor is een apart calamiteitenplan.

In totaal zijn 54 risico's in beeld gebracht en gekwantificeerd door de afdelingen. Aan de hand van de gegevens hierover is een risicosimulatie uitgevoerd. De grootste risico's van HDSR liggen in de projectensfeer bij Sterke Lekdijk voor uitvoeringsrisico's in de realisatiefases, GOP Regionale Keringen voor project overstijgende risico's, claims a.g.v. schade (bijv. aan oevers) door onze activiteiten (bijv. baggeren). De grootste operationele risico's liggen bij ICT (cybercrime, virus, datalek van persoonsgegevens) en bij fiscaliteit voor risico's van het ontbreken van een btw-administratie.

Het bijzondere risico voor Sterke Lekdijk van inflatie- en rentekosten wordt zoveel mogelijk beheerst door een mix van maatregelen. Door het samen met aannemers opstellen van ramingen beschikt het project over de meest actuele marktprijzen en prijsontwikkelingen. Daarnaast kan per deelproject met een gedifferentieerd inflatiepercentage worden gecalculeerd. Verder heeft Treasury leningen aangetrokken waarvan de rente voor langere tijd vast staat en worden de rente-ontwikkelingen actief gemonitord.

Benodigde weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit wordt gevormd door de omvang van de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden. De benodigde weerstandscapaciteit is het bedrag dat nodig is om alle risico's financieel af te dekken. Het gaat dan om de (rest)risico's waarvoor binnen de projecten of programma's geen (kostenefficiënte) maatregelen zijn of kunnen worden getroffen. De laatste actualisatie van het risicoprofiel is uitgevoerd in januari 2024. Daaruit volgt dat het voor 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 6,303 miljoen.

De benodigde weerstandscapaciteit is ten opzichte van de jaarrekening 2022 met € 103.000 afgenomen (was € 6,406 miljoen). Sinds de begroting 2023 zijn veruit de meeste risico's gelijk gebleven. Kleiner geworden zijn het risico van een mogelijke naheffing van de Belastingdienst voor privégebruik van bedrijfsauto's (dit risico heeft zich daadwerkelijk voorgedaan, er is een naheffing ontvangen) en datalekken van persoonsgegevens na een positieve Baseline Informatiebeveiliging Overheid Cybersecurity audit. Gestegen zijn de risico's voor Sterke Lekdijk indien de innovatieve elementen van de dijkversterking na realisatie niet voldoen aan de eisen en herstel noodzakelijk is; cybercrime waarvan de potentiële (financiële) gevolgen steeds kostbaarder worden. Een nieuw risico betreft dat van HWBP-subsidies die aanzienlijk later kunnen worden ontvangen dan geraamd waardoor voorfinancieringskosten ontstaan; een hogere Eigen Bijdrage dan geraamd voor Sterke Lekdijk (dit risico dient nog te worden gekwantificeerd).

	2023	2022
Benodigde weerstandscapaciteit	€6,303 miljoen	€ 6,406 miljoen

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit wordt gevormd door de omvang van de middelen (en de mogelijkheden om deze te genereren) waarover het waterschap beschikt of kan beschikken, waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden. De algemene reserves (watersysteem- en zuiveringsheffing) vormen het beschikbare weerstandsvermogen.

Onttrekkingen van en toevoegingen aan de algemene reserves vinden plaats als:

1. De ratio van het weerstandsvermogen na de uitvoering van de risico-inventarisatie buiten de bandbreedte van minimaal 1,4 en maximaal 2,0 uitkomt. De risico-inventarisatie wordt tweemaal per jaar uitgevoerd. Eénmaal in het voorjaar. De uitkomst wordt gebruikt bij bepaling van de omvang van het weerstandsvermogen in de jaarrekening. En éénmaal in juli/augustus, deze uitkomst wordt gebruikt bij de bepaling van de omvang van het weerstandsvermogen in de begroting.
2. Onttrekking aan de algemene reserves vindt plaats als een risico waarvoor de algemene reserves is ingesteld, zich heeft voorgedaan.

Naast deze toevoegingen en onttrekkingen, kunnen vrije bestedingen vanuit een deel van de algemene reserves plaats vinden. Dit betreft het deel van de reserve boven de weerstandsratio van 2. De omvang van dit bedrag wordt bij zowel de begroting als de jaarrekening in beeld gebracht. Het staat het algemeen bestuur vrij hierover als beleidsruimte te beschikken. Bij deze beslissing dienen ook risico's in de nabije toekomst in ogenschouw te worden genomen. Indien besloten wordt (een deel van) dit bedrag vrij te laten vallen richting de tariefsegalisatiereserves, dient dit bedrag volgens de vastgelegde kostenverdeling verdeeld te worden.

Een onderdeel van het resultaat over 2023 betreft een naheffing van de belastingdienst op het privégebruik van dienstauto's. Het risico op deze naheffing was meegenomen in de berekening van de omvang van het benodigde weerstandsvermogen. Nu het risico zich daadwerkelijk heeft voorgedaan, worden de algemene reserves volgens de regels ingezet als dekking. Het besluit voor de bestemming van het resultaat wordt genomen bij behandeling van deze jaarrekening door het algemeen bestuur. Na onttrekking aan de algemene reserves bedraagt het saldo € 12,280 miljoen (zie ook paragraaf 2.2.2, onderdeel G op bladzijde 15 e.v. van de jaarrekening 2023).

	Stand Ultimo 2023 NA mutatie Algemene reserves	Mutatie AR 2023	Stand Ultimo 2023 VOOR mutatie Algemene Reserves	Stand Ultimo 2022
Algemene reserves Beschikbare Weerstandscapaciteit				
Watersysteemheffing	5.437	(288)	5.724	5.724
Zuiveringsheffing	6.844	(245)	7.089	7.089
Totaal Algemene reserves	12.280	(533)	12.813	12.813

Bedragen in duizenden euro's

Ratio weerstandsvermogen: relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de organisatie in staat is middelen vrij te maken (weerstandscapaciteit) om onverwachte financiële tegenvallers (risico's) op te vangen. De ratio weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de benodigde en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, leggen wij de relatie tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van de berekening vormt het weerstandsvermogen. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Omvang en beoordeling van de ratio weerstandsvermogen 2023

Conform de Beleidsnota 'Weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen 2024 -2027' mag de ratio van het weerstandsvermogen zich bevinden tussen 1,4 en 2,0. Indien de weerstandsratio groter is dan 2,0 of kleiner dan 1,4, wordt de beschikbare weerstandscapaciteit gemuteerd. Dit gebeurt via een toevoeging (als de weerstandsratio groter is dan 2,0) of onttrekking (als de weerstandsratio kleiner is dan 1,4) aan de tarief egalisereserves.

Bij de jaarrekening worden de volgende stappen gevolgd met betrekking tot de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves:

1. Goedgekeurde onttrekkingen en dotaties aan de bestemmingsreserves worden uitgevoerd;
2. Vormen van eventueel nieuwe bestemmingsreserves en doteren aan bestaande bestemmingsreserves;
3. Het saldo vanuit de opbrengstenkant en de kostenkant (per categorie) wordt verrekend met de tarief egalisereserves;
4. Weerstandsvermogen wordt (indien nodig, bij een weerstandsratio >2,0 of <1,4) op peil gebracht, via een toevoeging of een onttrekking aan de tarief egalisereserves als de risico-inventarisatie daartoe aanleiding geeft.

Na uitvoering van stap 1 t/m 3 resulteert een beschikbare weerstandscapaciteit van € 12,812 miljoen (saldo algemene reserves). Afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit van €6,3 miljoen levert dit een ratio weerstandsvermogen op van 2,03. Na verwerking van de onttrekking aan de algemene reserves ter dekking van een eenmalige naheffing van de belastingdienst, bedraagt de beschikbare weerstandscapaciteit €12,280 miljoen. De ratio van het weerstandsvermogen bedraagt dan 1,95 en bevindt zich daarmee binnen de afgesproken bandbreedte. De beschikbare weerstandscapaciteit hoeft niet verder gemuteerd te worden (zie onderstaande tabel):

	Ratio weerstandsvermogen NA Mutatie Algemene Reserves	Ratio weerstandsvermogen VOOR Mutatie Alg. Reserves
Benodigde weerstandscapaciteit	€6,303 miljoen	€6,303 miljoen
Beschikbare weerstandscapaciteit	€12,280 miljoen	€ 12,812 miljoen
Ratio weerstandsvermogen	1,95	2,03

In de 'Beleidsnota Weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen 2024-2027' is vastgesteld dat de uitkomst van de berekening wordt gewaardeerd conform onderstaande normtabel. Deze is ontwikkeld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente. Het waterschap stuurt op een ruim voldoende weerstandsvermogen (een ratio weerstandsvermogen tussen 1,4 en 2,0). Hierbij is 1,4 het minimum en 2,0 de bovengrens.

Normtabel

Weerstand velden		
Waarderingcijfer	Ratio	Betekenis
A	> 2.0	Uitstekend
B	1.4 – 2.0	Ruim voldoende
C	1.0 – 1.4	Voldoende
D	0.8 – 1.0	Matig
E	0.6 – 0.8	Onvoldoende
F	< 0.6	Ruim onvoldoende

Op basis van de vastgestelde norm blijkt dat de Ratio Weerstandsvermogen van HDSR op dit moment ruim voldoende is.

8.4.5 Financiering

Wet- en regelgeving

Het wettelijk kader wordt gevormd door de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) en de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (regeling Ruddo). De Wet Fido verplicht de waterschappen tot het vaststellen van een treasury statuut en het opnemen van een financieringsparagraaf in de begroting en jaarverslag.

De wijze waarop binnen HDSR-financieringsactiviteiten plaatsvinden, is vastgelegd in het treasury statuut. Het statuut beoogt hiermee het financieringsbeleid transparant te maken, waarbij de risico's zo goed mogelijk worden beheerst binnen de vastgestelde kaders. Het financieringsbeleid is met name gericht op het minimaliseren van toekomstige financiële risico's.

Rentevisie

Door middel van de rentevisie geeft HDSR aan hoe wordt verwacht dat de rente zich in de toekomst gaat ontwikkelen.

In ons treasury statuut is vastgesteld dat de rentevisie van HDSR in principe wordt gebaseerd op de rentevisie van minimaal twee financiële instellingen. De visie wordt minimaal éénmaal per jaar, ten tijde van het opstellen van de begroting, vastgesteld. Daarnaast adviseert Thésor ons over relevante ontwikkelingen.

Ontwikkelingen geld- en kapitaalmarkt

De centrale banken hebben de beleidsrente in 2023 verder verhoogd. De beleidsrente in Europa ligt momenteel op 4,50% (peildatum maart 2024) en in Amerika op 5,25% - 5,50%. De inflatie in Europa bedraagt momenteel 2,6% (HICP februari 2024), terwijl deze in Amerika 3,1% (weliswaar januari 2024) bedraagt. De inflatie in Nederland bedroeg 2,8% (CPI februari 2024).

De 10-jaars swaprente (benchmark voor de lange rente) heeft in 2023 binnen een bandbreedte van 2,65% - 3,55% bewogen. De opslag voor 10-jaars geborgde financiering (borging door een overheid, zoals waterschappen) is met ca. 0,25% opgelopen naar ca. 0,40%.

Eind 2022 bedroeg het rentetarief voor waterschappen op de kapitaalmarkt voor een lening met een rentevaste periode (fixe) van 30 jaar ongeveer 1,00%. Eind 2023 is deze zelfde rente opgelopen tot ongeveer 3,00%.

De hogere rente begint na een jaar krap monetair beleid langzaam door te werken in de economieën. De economische groei in Europa en Amerika zwakt af. Voor Nederland worden de lagere export en krappe arbeidsmarkt aangedragen als factoren voor de afnemende economische groei. De kerninflatie daalt volgens de huidige verwachting (ECB) in 2025 richting haar doelstelling van 2%. De eerste renteverlagingen zijn in de loop van 2024 al door de markt ingeprijsd.

Ontwikkelingen HDSR

HDSR beoordeelt aan de hand van een meerjaren liquiditeitsprognose vooraf of, en zo ja, wanneer sprake is van een financieringsbehoefte. Uit de meerjarenbegroting blijkt een forse toename aan investeringsuitgaven komende jaren en daarnaast dat een groter deel van de exploitatiekosten gedekt moet worden vanuit bestemmingsreserves (en niet vanuit de belastingopbrengsten waardoor liquiditeitsvraag ontstaat). Dit maakt dat HDSR de komende jaren een toenemende financieringsbehoefte heeft. Deze financieringsbehoefte en de onzekerheid rondom de renteontwikkelingen (afgelopen jaar stijgende rentes), hebben de vraag opgeworpen over hoe om te gaan met de financieringsbehoefte in relatie tot de hiermee gepaard gaande renterisico's. In samenwerking met Thésor is een meerjaren financieringsplan voor 2024 t/m 2027 opgesteld en op basis daarvan een voorstel aan het algemeen bestuur voorgelegd om € 80 miljoen aan financiering vast te leggen voor de periode van 2024 t/m 2027. Het voorstel is op 24 mei door het algemeen bestuur vastgesteld en in juni 2023 zijn de transacties (8 leningen van € 10 miljoen) afgesloten met rentepercentages tussen de 2,94% en 3,26%. Dit is gemiddeld lager dan het percentage van 3,5% waarmee in de meerjarenraming bij de begroting 2024 is gerekend. De leningen worden gestort in de jaren 2024 (€ 20 miljoen), 2025 (€ 10 miljoen), 2026 (€ 30 miljoen) en 2027 (€ 20 miljoen) en pas vanaf storting gaat de rente lopen.

Naast hiervoor genoemde transacties zijn in 2023, volgens begroting, twee langlopende leningen van € 10 miljoen aangetrokken. We streven een gelijkmatige financieringsportefeuille na die is afgestemd op de looptijd van onze activa maar die vooral passend is bij de duur van de voorziene financieringsbehoefte. De looptijden van de nieuwe leningen zijn daarop afgestemd en om de renterisico's te minimaliseren wordt een vaste rente gedurende de looptijd overeengekomen.

Kortlopende financiering

Het structureel negatieve saldo van de rekening courant is een gevolg van het schatkistbankieren. Wanneer het negatieve saldo te hoog wordt, wordt het saldo aangevuld door middel van een overboeking van de bankrekening van het schatkistbankieren of wordt financiering aangetrokken indien nodig.

Een tijdelijk liquiditeitstekort boven ons reguliere rekening courant krediet van € 30 miljoen kan worden opgevangen door het opnemen van kasgeldleningen binnen de beschikbare kasgeldlimiet. In 2023 is regelmatig een kortlopende kasgeldlening opgenomen om tijdelijke liquiditeitstekorten te overbruggen. De inzet van kasgeld is vooral nodig geweest vanwege later dan verwachte ontvangst van subsidiestromen voor de Sterke Lekdijk projecten. Daarnaast maakt het seizoenspatroon in belastingontvangsten het soms nodig kortlopend kasgeld aan te trekken.

Langlopende financiering

In 2023 zijn, conform begroting, twee nieuwe geldleningen aangetrokken en geen extra aflossingen gedaan. Het gaat om de volgende leningen:

In juni is een langlopende lening van € 10 miljoen gestort met een looptijd van 37 jaar en een rente van 3,164%. Aflossing ineens aan het einde van de looptijd

In september is een langlopende lening van € 10 miljoen gestort met een looptijd van 31 jaar en een rente van 3,310%. Aflossing ineens aan het einde van de looptijd

In de begroting was uitgegaan van een rente van 3%.

Tabel – stand van de langlopende leningen

Stand 1 januari 2023		€ 277,1
Reguliere aflossingen		€ 10,0
Aangetrokken leningen		€ 20,0
Stand 31 december 2023		€ 287,1

Bedragen In miljoenen euro's

Rentelasten

De rentekosten zijn ruim € 1,008 miljoen hoger dan primair begroot. Voornaamste oorzaken zijn de sterk gestegen geldmarktrente en hogere kortlopende liquiditeitsbehoefte. Doordat de rente op onze rekening courant gekoppeld is aan de beleidsrente van de ECB is de rente in rekening courant opgelopen tot 4,125% tegen een begrote 0,375%. De hogere kortlopende liquiditeitsbehoefte is voornamelijk het gevolg van later dan verwacht ontvangen van subsidies op Sterke Lekdijk projecten. Daardoor moet HDSR per saldo meer voorfinancieren. Omdat dit structureel lijkt te zijn is besloten per 1 juni ook bouwrente (geactiveerde rente) toe te rekenen aan Sterke Lekdijk projecten. Mede hierdoor is € 440.000 meer opbrengst geactiveerde rente geboekt in de exploitatie. Deze rentekosten worden in de toekomst afgeschreven na gereed komen van de activa.

Schatkistbankieren

Sinds eind 2013 gelden de regels voor het Schatkistbankieren. Dit heeft tot gevolg dat alle provincies, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen hun tegoeden groter dan het drempelbedrag, moeten aanhouden in de Nederlandse schatkist, het zogenoemde Schatkistbankieren.

Het drempelbedrag is 2% van het begrotingstotaal waardoor het drempelbedrag in 2023 € 3,921 miljoen bedraagt. In 2023 geen sprake geweest van een positief saldo op de Rekening Courant en daardoor geen afoming naar de schatkist. Het saldo op de bankrekening van het schatkistbankieren is in 2023 continu nihil geweest.

Interne en externe toetsing

De administratieve organisatie en de gevoerde treasury activiteiten zijn in 2023 onderwerp van onderzoek geweest bij de interne rechtmatigheidscontrole. Er zijn geen onrechtmatigheden geconstateerd.

De provincie Utrecht is ingevolge de Wet Fido aangewezen als toezichthouder. Zij toetst of het waterschap voldoet aan de normen zoals vastgesteld in deze wet. Hierbij zijn twee wettelijke normen te onderscheiden, de renterisiconorm en het kasgeldlimiet. Het doel van deze twee normen is de renterisico's van lagere overheden binnen de perken te houden en te beheersen. Beide normen worden hierna toegelicht.

Toetsing renterisiconorm

Uitgangspunt van de renterisiconorm is het streven naar een spreiding van looptijden van geldleningen met het oog op een beperking van renterisico's.

De renterisiconorm is een percentage van het begrotingstotaal. Voor waterschappen is het percentage bepaald op maximaal 30% van het begrotingstotaal per 1 januari van het betreffende begrotingsjaar. Dit betekent dat in 2023 niet meer dan € 58,822 miljoen aan lening volume rentegevoelig mag zijn door aflossing of renteherziening. Het werkelijke renterisico van HDSR bedraagt in 2023 € 10 miljoen (5,1%) en voldoet daarmee ruim aan de norm. Ook de komende jaren wordt op basis van de vervalkalender van de leningenportefeuille voldaan aan deze wettelijke norm.

Tabel – renterisiconorm

	Bedrag	%	Toelichting
Begrotingstotaal	196,1		Primaire begroting
1. renterisiconorm	58,8	30,0	% van het begrotingstotaal
2. renterisico werkelijk	10,0	5,1	% van het begrotingstotaal
3. ruimte renterisiconorm (1-2)	48,8	24,9	% van het begrotingstotaal

Bedragen In miljoenen euro's

Toetsing kasgeldlimiet

De wettelijke kasgeldlimiet bepaalt hoeveel maximaal met kort geld (rekening-courantkrediet/kasgeldleningen) mag worden gefinancierd. De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage van het begrotingstotaal per 1 januari van het betreffende begrotingsjaar. Voor waterschappen is de kasgeldlimiet vastgesteld op 23%.

Deze kasgeldlimiet bedraagt voor 2023 € 45,097 miljoen (€ 196,074 miljoen x 23%). De kasgeldlimiet wordt afgezet tegen de gemiddelde liquiditeitspositie per kwartaal (gemiddelde van de drie maand ultimo standen). Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient een plan om weer te gaan voldoen aan toezichthouder te worden voorgelegd. In het vierde kwartaal heeft HDSR tijdelijk kasgeldleningen aangetrokken tot boven de kasgeldlimiet. Dit was nodig ter overbrugging tot de ontvangst van subsidiegelden. In 2023 is de gemiddelde liquiditeitspositie per kwartaal niet boven de kasgeldlimiet uitgekomen. Hiermee is de kasgeldlimiet in 2023 niet overschreden.

8.4.6 Verbonden Partijen

HDSR heeft met veel participanten een relatie, het is dan ook niet de bedoeling om over elk van hen te rapporteren. We beperken ons tot de bestaande verbonden partijen. Het betreft de partijen die in de hieronder weergegeven tabel zijn opgenomen.

Naam	Rechtsvorm
1. Nederlandse Waterschapsbank (NWB).	Naamloze vennootschap
2. Muskusrattenbeheer West- en Midden-Nederland	Regeling voor gemene rekening
3. Belasting Samenwerking gemeenten en hoogheemraadschap Utrecht (BghU)	Gemeenschappelijke regeling
4. Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard	Gemeenschappelijke regeling
5. Netwerk Water en Klimaat	Regeling voor gemene rekening
6. AQUON	Gemeenschappelijke regeling
7. Het Waterschapshuis (HWH)	Gemeenschappelijke regeling
8. Unie van Waterschappen (UvW)	Vereniging
9. Vereniging werken voor waterschappen	Vereniging
10. AquaMinerals B.V.	Besloten vennootschap
11. Slibverwerking Noord Brabant (SNB)	Naamloze vennootschap

Ad 1. Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)

Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Ingangsdatum	1954		
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	<p>De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB Bank) is een financiële dienstverlener die zich met haar diensten exclusief richt op de Nederlandse publieke sector.</p> <p>De klanten van de NWB Bank zijn decentrale overheden (waterschappen, gemeenten en provincies) en instellingen onder garantie van (decentrale) overheden. Dit betreft voornamelijk instellingen voor sociale volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu.</p>		
Financieel belang HDSR	<p>De deelneming van HDSR in deze AAA- bank bedraagt € 31.165,- opgebouwd uit 224 (van de 50.478) aandelen A van nominaal € 115 en 47 (van de 8.511) aandelen B van nominaal €460 (waarvan 25% volgestort) van de NWB.</p> <p>De afgelopen 8 jaren heeft de NWB geen dividend uitgekeerd, vanwege de toezichthoudregels van de ECB. In 2019 is de dividenduitkering hervat.</p>		
Bestuurlijk belang HDSR	Het recht bestaat de algemene vergadering van aandeelhouders te bezoeken.		
Financiële kerncijfers (x € 1 mln):	31/12/2022		31/12/2023
-Eigen vermogen	€1.995		€2.060
-Vreemd vermogen	€ 70.964		€73.523
-Jaarresultaat	V € 143		€126
Relatie met programma	Algemene dekkingsmiddelen		
Risico's	Gering.		
Overige informatie	Geen.		

Ad 2. Muskusrattenbeheer West- en Midden-Nederland (MRB)

Vestigingsplaats	Houten	
Rechtsvorm	Overeenkomst van kosten voor gemene rekening	
Ingangsdatum	1 januari 2012	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het beschermen van de waterstaatswerken tegen schade veroorzaakt door woel- en graafwerk van muskus- en beverratten. Deze taak is vastgelegd in de gewijzigde Waterwet die op 1 juli 2011 is ingegaan. Muskusrattenbeheer West- en Midden-Nederland voert deze taak uit voor de waterschappen: Hollands Noorderkwartier, Amstel, Gooi en Vecht, Rijnland, Delfland, Schieland en de Krimpenerwaard, De Stichtse Rijnlanden.	
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door MRB (aandeel 24,6%) bedraagt voor het waterschap in 2023 €2,869 miljoen. De bijdrage is voor 2024 begroot op €3,065 miljoen (2022: € 2,644 miljoen).	
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting in het Bestuurlijk Overleg van MRB met twee deelnemers uit het college van dijkgraaf en heemraden. De dijkgraaf van HDSR is voorzitter van het Bestuurlijk Overleg en één van de heemraden vertegenwoordigt HDSR als lid van het Bestuurlijk Overleg.	
Financiële kerncijfers in euro's:	31-12-2022	31-12-2023
-Eigen vermogen	0	0
-Vreemd vermogen	0	0
-Jaarresultaat	N €271.030	N €137.097
Relatie met programma	Veiligheid	
Risico's	Uittreden van één of meer deelnemers is van invloed op de kostenverdeling.	
Overige informatie	HDSR is penvoerder van de Gemeenschappelijke Regeling MRB-WMNL en het personeel is bij HDSR in dienst.	

Ad 3. Belastingssamenwerking gemeenten en hoogheemraadschap Utrecht (BghU)

Vestigingsplaats	Utrecht	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Ingangsdatum	1 januari 2014	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Samenwerken bij de beleidsvoorbereiding, heffing en invordering van waterschapsbelastingen en gemeentelijke belastingen, alsmede bij de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en het beheer en de uitvoering van vastgoedinformatie. Doel is verbeteren van kwaliteit, continuïteit en efficiency.	
Financieel belang HDSR	De bijdrage aan de dienstverlening door BghU is voor het waterschap in 2023 begroot op € 2,66 miljoen (2022: € 2,59 miljoen).	
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting in het Algemeen Bestuur van BghU met twee deelnemers uit het college van dijkgraaf en heemraden. Eén van deze twee deelnemers is statutair voorzitter, op dit moment de dijkgraaf.	
Financiële kerncijfers in euro's:	31-12-2021	31-12-2022*
-Eigen vermogen	€105.870	€1.376.271
-Vreemd vermogen	€5.095.295	€3.102.508
-Jaarresultaat	€438.135	€1.470.785
Relatie met programma	Lastendruk	
Risico's	Uittreden van een deelnemer kan invloed hebben op het productievolume, het kostenniveau en de kostenverdeling.	
Overige informatie		

*) De cijfers over 2023 zijn op moment van afronden van samenstellen van het bestuursverslag nog niet bekend.

Ad 4. Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard (RHC)

Vestigingsplaats	Woerden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 april 2008
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het gezamenlijk beheren van de archiefbewaarpplaats door een bevoegd archivaris. Deelnemende gemeenten naast HDSR zijn: Bodegraven-Reeuwijk, Lopik, Montfoort, Oudewater, Woerden, IJsselstein.
Financieel belang HDSR in euro's	De bijdrage aan de dienstverlening door RHC Begrote bijdrage 2023: € 203.009 Werkelijke bijdrage 2023: € 194.450 Begrote bijdrage 2024: € 225.000
Bestuurlijk belang HDSR	De Stichtse Rijnlanden heeft zitting met één vertegenwoordiger uit het college in de Archiefcommissie (incl. plaatsvervanger). De vertegenwoordigers leggen verantwoording af over het door de Archiefcommissie gevoerde beleid aan het college dat hen heeft aangewezen.
Relatie met programma	Bestuur en organisatie
Risico's	Beperkt

Ad 5. Netwerk Water en Klimaat (voorheen Winnet en Coalitie Ruimtelijke Adaptatie)

Vestigingsplaats	Houten	
Rechtsvorm	Overeenkomst van kosten voor gemene rekening	
Ingangsdatum	1 januari 2020, looptijd 4 jaar	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	<p>De voorlopers van deze brede samenwerking zijn de Coalitie Ruimtelijke Adaptatie (CRA, samenwerking op het gebied van ruimtelijke adaptatie sinds 2016) en Winnet (samenwerking op het gebied van de afvalwaterketen sinds 2012). Deze samenwerkingsverbanden zijn samengevoegd in een nieuwe samenwerking Netwerk Water & Klimaat. De opgaven voor ruimtelijke adaptatie en de (afval)waterketen zoals die zijn verwoord in het deltaplan ruimtelijke adaptatie/Bestuursakkoord Klimaatadaptatie (BAKA) en het Bestuursakkoord Water (BAW), inclusief het bijbehorende addendum, zijn leidend in de doelstelling. De partners richten zich specifiek op een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van onze regio. Hierbij vindt een intensivering van de (netwerk)samenwerking binnen de (afval)waterketen en klimaatadaptatie plaats. De bewustwording van de gevolgen en de effecten van klimaatverandering, bij zowel interne organisaties als bij de omgeving, worden vergroot. Tevens worden waterveiligheid en de digitale dreigingen rondom waterassets zoveel mogelijk gezamenlijk aangepakt. De doelstelling is om dit middels slim samen te werken, kansen te benutten, kennis te delen en te innoveren te bereiken. Deze overeenkomst betreft een samenwerkingsverband van een veertiental gemeenten in de regio Utrecht Zuidwest (Bunnik, De Bilt, Houten, Lopik, Montfoort, Nieuwegein, Oudewater, Stichtse Vecht, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede, Woerden, IJsselstein en Zeist.), HDSR, de provincie Utrecht en de Veiligheidsregio Utrecht.</p>	
Financieel belang HDSR	<p>In 2023 is een bijdrage betaald van € 47.592 Verwachte bijdrage 2024: € 49.972</p>	
Bestuurlijk belang HDSR	<p>Op de Water & Klimaattafel zijn de bestuurlijke portefeuillehouders vertegenwoordigd van de partners. De bestuurders zijn bepalend in de koers.</p>	
Financiële kerncijfers in euro's:	31-12-2022	31-12-2023
-Eigen vermogen	€ 130.644*	€ 26.644
-Vreemd vermogen	Nvt	Nvt
-Jaarresultaat	-/- €40.634	-/- €27.184
	* in 2022 is € 87.807 teruggestort naar de deelnemers	
Relatie met programma	Zuiveringsbeheer en Beperking gevolgen klimaatverandering	
Risico's	Beperkt. Uittreden van één of meer deelnemers is van invloed op de kostenverdeling.	
Overige informatie		

Ad 6. AQUON

Vestigingsplaats	Tiel
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	1 juli 2011
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	AQUON is het instituut voor wateronderzoek voor negen waterschappen. AQUON levert monsterneming, analyse en rapportage van chemisch, fysisch en biologisch onderzoek naar de eigenschappen van het natte milieu. AQUON verzorgt voor negen deelnemers het waterkwaliteitsonderzoek, dat uitgevoerd moet worden als gevolg van wettelijke verplichtingen (zoals zwemwateronderzoek en KRW-monitoring). Tevens is het, ten behoeve van de uitvoering en evaluatie van het eigen beleid, noodzakelijk kwaliteit- en kwantiteitsmetingen uit te voeren en daarover te rapporteren.
Financieel belang HDSR	Voor 2023 bedroeg de bijdrage inclusief Covid-bemonstering € 3,117 miljoen Voor 2024 is een bijdrage inclusief Covid-bemonstering begroot van € 3,231 miljoen
Bestuurlijk belang HDSR	HDSR is met een lid van het college zowel in het college als in het Algemeen bestuur vertegenwoordigd in de GR.
Financiële kerncijfers in euro's:	
-Eigen Vermogen	31-12-2022 €1.671.035 31-12-2023 €2.718.836
-Vreemd vermogen	€20.023.018 €46.084.882
-Jaarresultaat	€0 €0
Relatie met programma	Kwaliteit van het oppervlaktewater, zuiveringsbeheer
Risico's	Uittreden van een deelnemer kan invloed hebben op het productievolume, het kostenniveau en de kostenverdeling.

Ad 7. Het Waterschapshuis

Vestigingsplaats	Amersfoort
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	1 juli 2010
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Het Waterschapshuis bevordert samenwerking op ICT-gebied tussen waterschappen en andere overheden die actief zijn in de watersector. Er worden ICT - programma's uitgevoerd voor de waterschappen en er worden applicaties beheerd die door meerdere waterschappen gebruikt worden.
Financieel belang HDSR	Jaarkosten HDSR bedragen voor 2022 € 1.026.570 (incl. BTW) Verwachte bijdrage 2023: € 1.310.000 (incl. BTW)
Bestuurlijk belang HDSR	Eén lid en een plaatsvervangend lid in het algemeen bestuur.
Financiële kerncijfers in euro's:	
-Eigen vermogen	31-12-2022 €0 31-12-2023 €0
-Vreemd vermogen (totaal vlottende passiva)	€10.011.116 € 11.548.259
-Jaarresultaat	€0 €0
Relatie met programma	Bestuur en organisatie
Risico's	Herziening van het werkpakket door de Koers HWH 3.0 kan tot financiële en inhoudelijke risico's leiden.
Overige informatie	geen

Ad 8. Unie van Waterschappen

Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Verenging
Ingangsdatum	1927
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	<p>De Unie van Waterschappen behartigt de belangen van de waterschappen en zorgt voor kennisuitwisseling en samenwerking tussen de waterschappen. De Unie vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld.</p> <p>De Unie van Waterschappen is de werkgeversorganisatie van ongeveer 11.000 medewerkers bij 21 waterschappen in Nederland. Door de leden van de Unie is een garantstelling afgegeven voor totaal €2 mln.</p>
Financieel belang HDSR	Jaarkosten HDSR bedragen voor 2022: €496.664 Verwachte bijdrage voor 2023: €653.605
Bestuurlijk belang HDSR	HDSR is lid van de Unie van Waterschappen
Financiële kerncijfers in euro's :	
-Eigen vermogen	31-12-2021 €3.134.711 31-12-2022*) €2.697.666
-Vreemd vermogen	€13.637.665 €12.983.201
-Jaarresultaat	€1.141.345 € 437.044
Relatie met programma	Bestuur en organisatie
Risico's	Beperkt
Overige informatie	nvt

*) De cijfers over 2023 zijn op moment van afronden van samenstellen van het bestuursverslag nog niet bekend.

Ad 9. Vereniging werken voor waterschappen

Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Vereniging	
Ingangsdatum	2019	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Voor het onderhandelen en afsluiten van een cao-waterschappen is een vereniging nodig. Een vereniging van werkgevers die samen afspraken willen maken over arbeidsvoorwaarden. In onze sector hebben waterschappen en gelieerde organisaties samen deze vereniging opgericht. Een vereniging met het doel een cao afsluiten in haar statuten.	
Financieel belang HDSR	€ 14.512 (bijdrage 2023)	
Bestuurlijk belang HDSR	HDSR is lid van de Vereniging werken voor waterschappen	
Financiële kerncijfers in euro's:		
- Eigen vermogen	N.v.t.	N.v.t.
- Vreemd vermogen	N.v.t.	N.v.t.
- Jaarresultaat	N.v.t.	N.v.t.
Relatie met programma	Bestuur en organisatie	
Risico's	Beperkt	
Overige informatie	geen	

Ad 10. AquaMinerals B.V.

Vestigingsplaats	Nieuwegein	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Ingangsdatum	In 2020 heeft het formele besluit plaatsgevonden over de toetreding van HDSR als vierde waterschap tot het AquaMinerals collectief. Dit is in 2021 door uitgifte van aandelen geformaliseerd.	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	AquaMinerals zoekt bestemmingen voor de stofstromen die vrijkomen bij het zuiveren van water. Hiervoor ontwikkelen zij passende ketens, die vervolgens kwalitatief hoogwaardig worden bediend en/of geëxploiteerd. De organisatie is in eerste instantie opgericht voor alle Nederlandse drinkwaterbedrijven, maar inmiddels zijn zij ook actief voor een Belgisch drinkwaterbedrijf en een aantal Nederlandse waterschappen.	
Financieel belang HDSR	De deelneming van HDSR bedraagt € 48.604 opgebouwd uit 479 (van de 12.300) aandelen van € 45,50 nominaal met een agio van € 48,75 per aandeel.	
Bestuurlijk betrokkenheid HDSR	Volgens de statuten van de vennootschap AquaMinerals zijn de belangrijkste bevoegdheden belegd bij de directeur en de Raad van Commissarissen (RvC). De Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) benoemt op voordracht van de RvC de commissarissen; de RvC benoemt de directeur. Als aandeelhouder heeft HDSR toegang tot de AVA.	
Financiële kerncijfers in euro's:		
- Eigen vermogen (incl. res. boekjaar)	31-12-2021 € 1.433.884	31-12-2022* € 1.700.174
- Vreemd vermogen	€ 2.426.346	€ 3.491.759
- Jaarresultaat voor belasting	€ 54.548	€ 48.266
Relatie met programma	AquaMinerals zoekt bestemmingen voor stofstromen, zoals zand-, zeef- en roostergoed, die bij HDSR voortkomen uit het zuiveringsproces van afvalwater.	
Risico's	Het financiële risico voor HDSR beperkt zich tot de omvang van het aandelenvermogen van € 48.604.	
Overige informatie	Niet van toepassing	

*) De cijfers over 2023 zijn op moment van afronden van samenstellen van het bestuursverslag nog niet bekend.

Ad 11. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

Vestigingsplaats	Moerdijk	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap; aandelen in handen van deelnemende waterschappen	
Ingangsdatum	In 2022 is het formele besluit genomen tot toetreding van HDSR als 14% aandeelhouder van SNB per 1-1-2023.	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	SNB verwerkt zuiveringsslib voor waterschappen. Het is de ambitie van SNB om samen met de waterschappen en ketenpartners een circulaire afvalwater- en slibketen te realiseren.	
Financieel belang HDSR	HDSR bezit 14% van de aandelen van SNB. Overige deelnemende partijen zijn: Waterschappen Aa en Maas (24,17%), De Dommel (21,74%), Brabantse Delta (18,53%), Vechtstromen (13,59%), Scheldestromen (7,97%).	
Bestuurlijk belang HDSR	Ieder aandeelhoudend waterschap benoemt een vertegenwoordiger die de belangen van het waterschap behartigt (stemrecht) in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA). HDSR wordt in de AvA vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Zuiver uit het DB. Het geplaatste aandelenkapitaal van de NV bedraagt € 4,443 mln en is volledig volgestort.	
Financiële kerncijfers in 1.000 euro's:		
- Eigen vermogen	31-12-2021 €18.038	31-12-2022*) € 15.280
- Vreemd vermogen	€26.893	€29.973
- Jaarresultaat na belasting	-/-€900	-/-€ 1.858
Relatie met programma	Zuiveringsbeheer	
Risico's	Het gestorte kapitaal in de aandelen, zijnde de nominale waarde (€ 622.000) en agio (€ 1,764 mln) kan bij liquidatie (deels) afgeboekt moeten worden. Garantstelling ter hoogte van maximaal 14% van € 55 mln afhankelijk van de uitstaande geldleningen bij NWB.	
Overige informatie	Niet van toepassing	

*) De cijfers over 2023 zijn op moment van afronden van samenstellen van het bestuursverslag nog niet bekend.

8.5 Bedrijfsvoering

Subsidies 2023

Tabel: Overzicht beschikte subsidie aanvragen 2023 (aantal 18 stuks)		
Naam project	Regeling	Bedrag
KWA stap 1, onderdeel projectbeslissing Pakket C	Deltaprogramma	€ 12.269.395
Polderhuis Jaarsveld, monumentnummer 512122 (incl. verduurzaming)	Subsidieregeling herbestemming monumenten (Herbestemming onderzoek 2022)	€ 9.099
Dijkmagazijn Jaarsveld, monumentnummer 512123 (incl. verduurzaming)	Subsidieregeling herbestemming monumenten (Herbestemming onderzoek 2022)	€ 9.099
Paardenstal Jaarsveld, monumentnummer 512122 (incl. verduurzaming)	Subsidieregeling herbestemming monumenten (Herbestemming onderzoek 2022)	€ 9.099
Pilot WaterQI Drususlaan	Subsidieregeling Klimaatbestendige, Groene en Gezonde Steden en Dorpen 2021-2023	€ 50.000
2 ^e Uitbreiding subsidie De Boer aan het Roer - de Hollandse Veenweiden vitaal en verbindend	Begrotingssubsidie project provincie Zuid-Holland (IBP-middelen)	€ 40.000
Walmuur West Wijk bij Duurstede	SIM 2023	€ 116.087
Walmuur Oost Wijk bij Duurstede	SIM 2023	€ 120.160
Uitvoeringskosten NPLG 2023	Regeling uitvoeringskosten NPLG-waterschappen	€ 300.000
KWA, deelproject Verdiepen GHJ 2017-2023; aanvullende 3e beschikking	Deltaprogramma	€ 260.206
Dijkversterking Wijk bij Duurstede – Amerongen (Samenwerkingsovereenkomst)	Algemene subsidieverordening provincie Utrecht 2022	€ 145.442
Dijkversterking Salmsteke -Schoonhoven (Samenwerkingsovereenkomst)	Algemene subsidieverordening provincie Utrecht 2022	€ 220.420
Dijkversterking Culemborgse Veer – Beatrixsluis (Samenwerkingsovereenkomst)	Algemene subsidieverordening provincie Utrecht 2022	€ 405.369
Structurele middelen Wet Open Overheid	Stimuleringsbijdrage Unie van Waterschappen	€ 767.785
Ondersteuningsprogramma Klimaatneutraliteit Unie van Waterschappen, onderdeel versnellingsprogramma lachgas	Kaderwet EZK- en LNV-subsidies	€ 308.550
Planuitwerkingsfase Sterke Lekdijk, project 02G Salmsteke Schoonhoven (P1250)	Regeling subsidies hoogwaterbescherming 2014 (HWBP)	€ 14.599.867
Realisatiefase Sterke lekdijk, project 02E Salmsteke (P1250)	Regeling subsidies hoogwaterbescherming 2014 (HWBP)	€ 22.692.440
Planuitwerkingsfase project 02C dijkversterking GHJ-Noord	Regeling subsidies hoogwaterbescherming 2014 (HWBP)	€ 960.440
	Totaal	€ 53.283.458

Tabel: Overzicht ingediende subsidie aanvragen 2023 (aantal lopende aanvragen 2 stuk)		
Naam project	Regeling	Bedrag
Restauratie Polderhuis te Jaarsveld	Erfgoedparels provincie Utrecht	€ 157.964
Uitrol Agrarische bedrijfsbodem- en waterplannen en slotenplannen	Impulsregeling Deltaplan Agrarisch Waterbeheer 2023-2027	€ 392.250
	Totaal	€ 550.214

Tabel: afgewikkelde subsidies in 2023 (aantal 11 stuks)			
Naam project	Regeling	Beschikking	Vaststelling
Aanleg 6 km natuurvriendelijke oevers	POP3 provincie Utrecht	€ 901.546	€ 763.256

Grechtkade West Natuurlijk	POP3 provincie Utrecht	€ 1.373.005	€ 1.152.709
Capaciteitstoename KWA stap 1 onderdeel Uitvoering voorkeursvariant Verlengde verkenning en Planvorming 2017-2019	Deltaprogramma	€ 2.843.000	€ 2.828.484
Realisatie vispassage De Zwaan	POP3 provincie Utrecht	€ 180.000	€ 180.000
Deltanatuur demonstratieproject monitoring vismigratie Rijn-West	LIFE IP Delta Natuur	€ 180.000	€ 196.312
Subsidie AVP Programmasubsidie verdrogingsbestrijding binnen WGP Langbroekerwetering	AVP provincie Utrecht	€ 828.089	€ 828.089
Warmtepomp rwzi Montfoort	ISDE	€ 3.600	€ 3.600
Restauratie Oude Sluis Vreeswijk	BRIM 2016 (SIM)	€ 108.016	€ 97.328
Bedrijvenproef sturen met grondwater polder Spengen	AVP provincie Utrecht	€ 375.000	€ 375.000
Verkenningfase O2C GHII-Noord	Regeling subsidies hoogwaterbescherming 2014 (HWBP)	€ 5.182.347	€ 5.182.347
Verkenningfase O5H Jaarsveld - Vreeswijk	Regeling subsidies hoogwaterbescherming 2014 (HWBP)	€ 7.277.242	€ 7.047.706
	Totaal	€ 19.614.845	€ 18.654.831

NPI = Niet productieve investeringen

POP3 = Plattelandsontwikkelingsprogramma

KWA = Klimaatbestendig Water Aanvoer

NPLG = Nationaal Programma Landelijk Gebied

SIM = Subsidie Instandhouding Monumenten

LIFE IP = l'Instrument Financier Environment Integrated Program

ISDE = Investeringsubsidie duurzame energie en energiebesparing

IBP = Interbestuurlijk programma

AVP= Agenda Vitaal Platteland

ESF = Europees Sociaal Fonds

HWBP =Hoogwaterbeschermingsprogramma

Toelichting afgewikkelde subsidies bij relevante afwijkingen

Aanleg 6 km natuurvriendelijke oevers

De belangrijkste oorzaak van de lager vastgestelde subsidie wordt veroorzaakt doordat de werkelijke kosten lager zijn dan de kostenraming van de subsidieaanvraag (50% EU subsidie over € 265.208). Daarnaast zijn een aantal gedeclareerde bedragen als niet subsidiabel beoordeeld (€ 4.550) en heeft er een kleine sanctie plaatsgevonden van 10% wegens een termijnfout in de inschrijftermijn van een aanbesteding (€ 6.819).

Grechtkade West Natuurlijk (concept vooruitlopende op de subsidie vaststelling)

In het integrale project wordt naast de verbetering van 3.2 km Grechtkade en de aanleg van boezemberging van circa 9 hectare ook 5.3 km NVO's gerealiseerd langs de kade en in de boezemberging. Daarnaast wordt een vispassage aangelegd bij gemaal Zegveld om vismigratie mogelijk te maken tussen het boezemwater van de Grecht en de ten westen gelegen Zegvelderbroek. Binnen de openstelling met een subsidieplafond van € 1.550.000 kwamen alleen de 5.3 km NVO's en de vispassage in aanmerking voor subsidie. Het subsidieplafond bestond uit 100% EU-bijdrage (ELPO). De subsidiebeschikking is uiteindelijk afgegeven op een bedrag van

€ 1.373.005. Van de subsidie aanvraag van € 1.573.000 is onder meer € 196.189 beoordeeld als niet subsidiabele kosten (andere interpretatie van de toedeling van de gezamenlijke kosten aan enerzijds kade/boezemberging en anderzijds de NVO's). De subsidie vaststellingsbeschikking is € 220.296 lager vastgesteld. Daarvoor zijn drie oorzaken te noemen: lagere kosten uitvoering € 73.000; aanbestedingskorting van € 112.000 (niet aanbesteden van meerwerk, niet juist publiceren van directievoering binnen de raamovereenkomst, gunning onder een raamovereenkomst aan een partij waarmee geen raamovereenkomst is afgesproken); opgevoerde niet subsidiabele kosten € 35.000 (aanleg brug vooruitlopende op de start van het project).

Capaciteitstoename KWA stap 1 onderdeel Uitvoering voorkeursvariant Verlengde verkenning en Planvorming 2017-2019

Uit de verantwoording blijkt dat de activiteiten waarvoor subsidie is verleend, zijn verricht en dat is voldaan aan de verplichtingen die aan de subsidie verbonden zijn. Daarnaast blijkt uit de verantwoording dat de werkelijke kosten op € 2.828.484 zijn uitgekomen. Dit betekent dat er minder kosten zijn gemaakt dan is verleend.

Deltanatuur demonstratieproject monitoring vismigratie Rijn-West

Bij een aantal andere deelnemers aan het overkoepelende Life IP project 'Delta Natuur' was sprake van vrijval van subsidie. Daardoor kwam er voor HDSR extra budget beschikbaar. Hiervoor is een overkoepelend rapport gemaakt van de drie vismigratie-onderzoeken die in Rijn-West zijn uitgevoerd. De totale subsidie is daardoor hoger uitgevallen dan het bedrag uit de oorspronkelijke subsidietoekenning.

Restauratie Oude Sluis Vreeswijk

Een aantal instandhoudingswerkzaamheden die waren opgenomen in het meerjarengrootonderhoudsplan zijn uitgesteld en worden gelijktijdig meegenomen bij de veiligheidsopgave vanuit het programma Sterke Lekdijk (met name metsel-/voegwerk). Het gezamenlijk oppakken van groot onderhoud en de waterveiligheidsopgave heeft duidelijke voordelen zoals bijvoorbeeld efficiëntie bij de uitvoering en beperking van de overlast in de omgeving. Uitstel van de restauratie tot 2026 voor het metsel- en voegwerk leidt niet tot problemen en een forse verslechtering van de kwaliteit.

Verkenningfase Jaarsveld-Vreeswijk

De subsidie is lager uitgevallen omdat een aantal werkzaamheden niet zijn uitgevoerd (opstellen van het grondverwervingsplan en het opstellen van het plan van aanpak, planning en risicodossier voor de planuitwerkingsfase). Het geraamde bedrag voor deze werkzaamheden bedraagt € 229.000.

8.6 EMU saldo

Om zicht te hebben op het Economische en Monetaire Unie (EMU) -saldo van de lokale overheid, zijn alle decentrale overheden verplicht de berekening van het EMU-saldo in de begroting en het jaarverslag op te nemen (Wet HOF). Daarnaast is de verplichting de financiële informatie op kwartaalbasis aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) te verstrekken.

Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven in een jaar van de totale overheid (Rijk en decentrale overheden). De Stichtse Rijnlanden is als decentrale overheid medeverantwoordelijk voor het Nederlandse EMU-saldo. Bij het bepalen van het EMU tekort wordt een andere boekhoudmethode toegepast. Hierdoor is het goed mogelijk dat bij een sluitende begroting wel een overheidstekort kan bestaan.

De Unie van Waterschappen, IPO en VNG hebben met het kabinet afspraken gemaakt over de ruimte in het Nederlandse EMU-tekort voor de decentrale overheden voor het jaar 2023. Voor 2023 bedraagt deze financiële ruimte 0,4% van het Bruto Binnenlands Product. De indicatieve referentiewaarde voor De Stichtse Rijnlanden bedraagt € 21,3 miljoen negatief. Een referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een waterschap in de gezamenlijke ruimte voor de decentrale overheden heeft.

Het Rijk stuurt alleen op het EMU-tekort van alle decentrale overheden gezamenlijk. De minister heeft er mee ingestemd dat hogere EMU-tekorten van de ene groep decentrale overheden in een bepaald jaar gecompenseerd kunnen worden door lagere tekorten of overschotten van andere groepen. Op dit moment zijn er geen sancties op een eventuele overschrijding van het toegestane EMU-tekort van de decentrale overheden.

In de primaire begroting 2023 is een EMU-saldo te kort voorzien van € 28,8 miljoen. Het werkelijke EMU-saldo in 2023 is € 37,1 miljoen negatief (zie tabel onder). Hiermee komt De Stichtse Rijnlanden boven de toegestane referentiewaarde van € 21,3 miljoen negatief. Voor HDSR vraagt dit geen directe actie. Dit wordt door de Unie van Waterschappen op het totaalniveau van alle waterschappen geconsolideerd. Het verschil met het begrote EMU-saldo wordt vooral veroorzaakt door hogere exploitatie-uitgaven.

Tabel – opbouw EMU-saldo

Opbouw EMU-saldo	Rekening 2023	Begroting 2023
1. EMU - exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-/- 6,0	0
2. invloed investeringen		
- bruto investeringen minus desinvesteringen*	-/- 92,9	-/- 79,9
- Investeringssubsidies en doorbelastingen aan derden**	50,5	36,8
- afschrijvingen	29,6	29,9
3. invloed voorzieningen		
- toevoeging aan voorzieningen	7,7	6,9
- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-/- 3,2	0
- onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-/- 8,1	-/- 8,0
4. invloed reserves		
- betalingen uit reserves	-/- 14,7	-/- 14,5
5. Deelnemingen en aandelen	0,1	0,0
Berekend EMU-saldo	-/- 37,1	-/- 28,8

* Bruto investeringen zijn inclusief de projecten in het kader van KWA+ en Sterke Lekdijk

** De bijdragen voor KWA+ en Sterke Lekdijk zijn meegenomen in de investeringssubsidies
Bedragen zijn in miljoenen euro's

8.7 Top Inkomens 2022

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (= WNT) is per 1 januari 2013 in werking getreden. De WNT regelt naast de openbaarmaking van topinkomens in de publieke en semipublieke sector ook een maximering van de hoogte van de bezoldiging van topfunctionarissen en tevens aan ontslagvergoedingen. Vanuit de WNT dient verantwoording via de jaarrekening plaats te vinden. Hierbij dient de bezoldiging van alle topfunctionarissen verantwoord te worden ook als de norm niet is overschreden.

Inkomensgegevens

De bezoldiging van waterschapsbestuurders ligt vast in het Waterschapsbesluit (ministerie van Binnenlandse Zaken).

Leden van het college van De Stichtse Rijnlanden

De beloning van alle leden van het college vindt plaats binnen de ambtelijke schalen (schaal 18, BBRA) en blijft geheel binnen de WNT-norm. De dijkgraaf ontvangt, in overeenstemming met wettelijke bepalingen, naast het salaris gebaseerd op trede 10 van schaal 18, een bruto ambtstoelage van 6,25% (geen recht voor pensioen, vakantietoelage, en dergelijke). Bij besluit van het algemeen bestuur van 20 juni 2023 is het aantal beschikbare fte's voor het college uitgebreid van 3 naar 4 fte.

De huidige vijf hoogheemraden hebben aanstellingen variërend van 1,0 fte (eenmaal), 0,9 fte (tweemaal) en 0,6 fte (tweemaal) en worden betaald conform trede 3 van schaal 18 van het BBRA. Naast het salaris ontvangen alle leden van het college een vakantietoelage van 8% en een eindejaarsuitkering van 8,3%, zoals die geldt voor rijksambtenaren. De leden van het college zijn geen topfunctionaris zoals verwoord in het kader van de WNT.

Werknemers van De Stichtse Rijnlanden

Werknemers van De Stichtse Rijnlanden zijn aangesteld als ambtenaar en vallen onder de werking van de CAO Werken voor Waterschappen. Voor de groep medewerkers die vanuit de provincie Noord- en Zuid-Holland naar ons waterschap zijn overgekomen is in de loop van 2023 een sociaal akkoord gesloten waarmee zij inmiddels ook vallen onder de CAO Werken voor Waterschappen. De beloningen uit de cao blijft geheel binnen de WNT-norm. Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden heeft geen managers in dienst die buiten de Cao-schalen worden betaald.

Aanstelling secretaris-directeur

In het kader van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) legt ons waterschap jaarlijks in zijn jaarstukken verantwoording af over de beloning van (interim-) topfunctionarissen. Binnen ons waterschap betreft dat de functie van secretaris directeur. Binnen het geldend functiewaarderingssysteem FuWater is die functie gewaardeerd met salarisschaal 17 van de SAW en daarmee onder de WNT-norm.

8.8 Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid

Openbaarheidsparagraaf Jaarverslag 2023 in het kader van de Wet open overheid

De Wet open overheid (Woo) is 1 mei 2022 in werking getreden ter vervanging van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Met deze op grond van de Woo verplichte openbaarheidsparagraaf wordt verantwoording afgelegd over de uitvoering van de Woo in het verslagjaar 2023. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar zeven thema's.

1. De actieve openbaarmakingsplicht voor de zeventien verplichte categorieën documenten

De Woo verplicht overheden om – gefaseerd - actief documenten uit zeventien informatie categorieën te publiceren. Verwachting was dat deze verplichting in 2023 zou ingaan. Gezien de vele verduidelijkingsvragen m.b.t. de afbakening van verschillende informatie categorieën is de verplichting gepauzeerd. In de loop van 2024 maakt het ministerie van Binnenlandse Zaken een nieuwe fasering bekend. In onderstaande tabel wordt weergegeven welke documenten het waterschap publiceert in 2023 via de verschillende platforms en de landelijke Woo-index.

We volgen de landelijke lijn rondom het gefaseerd implementeren van de informatie categorieën.

Nr.	Wetsartikel	Verkorte naam informatiecategorie	Platform
1	3.3 1a	Wetten en algemeen verbindende voorschriften	DROP (officielebekendmakingen.nl), Woo-index
2	3.3 1b	Overige besluiten van algemene strekking	DROP, Woo-index
3	3.3 1c	Ontwerpen van wet- en regelgeving met adviesaanvraag	DROP, Woo-index, in ontwikkeling*
4	3.3 1d	Organisatie en werkwijze	Website, Woo-index
5	3.3 1e	Bereikbaarheidsgegevens	Website, Woo-index
6	3.3 2a	Bij vertegenwoordigende organen ingekomen stukken	Bestuursinformatiesysteem en website
7	3.3 2b	Vergaderstukken Staten-Generaal	N.v.t.
8	3.3 2c	Vergaderstukken decentrale overheden	Bestuursinformatiesysteem en website
9	3.3 2d	Agenda's en besluitenlijsten bestuurscolleges	Bestuursinformatiesysteem en website
10	3.3 2e	Adviezen	in ontwikkeling*
11	3.3 2f	Convenanten	in ontwikkeling*
12	3.3 2g	Jaarplannen en jaarverslagen	Website
13	3.3 2h	Subsidieverplichtingen anders dan met beschikking	N.v.t.
14	3.3 2i	Woo-verzoeken en -besluiten	Website, in ontwikkeling
15	3.3 2j	Onderzoeksrapporten	in ontwikkeling*
16	3.3 2k	Beschikkingen	DROP, Woo-index
17	3.3 2l	Klachtoordelen	in ontwikkeling*

Tabel 1 - Lijst verkorte namen Woo-informatie categorieën vastgesteld op 17 juli 2023 door landelijke Stuurgroep PLOOI. [Verkorte namen Woo-informatie categorieën beschikbaar | Nieuwsbericht | Open Overheid \(open-overheid.nl\)](#)

*'In ontwikkeling' hangt samen met c.q. sluit aan op het landelijke stapsgewijze tempo van vaststelling werkdefinities informatie categorieën.

2. De inspanningsverplichting tot openbaarmaking voor andere documenten dan de zeventien onder 1. vermelde categorieën;

In 2023 zijn er tevens documenten gepubliceerd op basis van de inspanningsverplichting. Het betreft met name communicatie-inspanningen over de eerste stadia van planvorming in onze gebieden, en voorlichting over droogte, hoogwater en waterkwaliteit.

3. De passieve openbaarmaking;

In 2023 zijn 12 Woo verzoeken gedaan waarbij 68 documenten openbaar zijn gemaakt.

4. De informatiehuishouding

In 2023 is het organisatieonderdeel Informatiehuishouding versterkt, de nieuwe archiefverordening opgesteld en zijn de eerste stappen gezet voor een kwaliteitssysteem om aan de KPI's te voldoen.

5. De aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon

Het waterschap beschikte in 2023 over een Woo-contactpersoon.

6. Eventuele andere activiteiten om de Woo te implementeren

Ten behoeve van de implementatie van de Woo is een projectleider aangesteld en zijn diverse interne trajecten gestart (waaronder aanschaf anonimiseringssoftware, marktoriëntatie publicatietools, inrichting zaaktypes). Er is actief kennis gedeeld en verbinding gezocht met andere waterschappen en collega-overheden, onder andere via de Unie van Waterschappen.

Daarnaast is stapsgewijs de interne organisatie geïnformeerd. In bilaterale gesprekken, door samen te werken en door presentaties aan andere organisatieonderdelen.

7. Besteding subsidie

De rijksoverheid stelt incidentele en structurele middelen beschikbaar om de Woo te implementeren en om de extra uitvoeringskosten a.g.v. de Woo te dekken. In 2023 heeft het waterschap in totaal €188.199 aan middelen ontvangen.

De middelen zijn in 2023 als volgt ingezet:

- *Beheer en onderhoud*
Ten behoeve van de actieve en passieve bekendmaking en de verbetering van de informatiehuishouding zijn diverse systemen aangeschaft en/of opgezet.
- *Extra kwaliteitsmanagement*
Het extra kwaliteitsmanagement zit in het uitvoeren van interne audits (0-meting), creëren bewustwording en daarmee in presentaties en instructies.
- *Formatie management Woo*
Medewerkers zijn aangewezen die structureel werkzaamheden verrichten ten behoeve van de uitvoering van de Woo. Daarnaast maken we gebruik van externe expertise.
- *Contactfunctionaris*
Deze functionaris is tevens projectleider voor de implementatie van de Woo.
- *Actief openbaar te maken documenten*
Structurele activiteiten zijn gestart om de (werk)processen te onderzoeken en waar nodig te verbeteren om de informatiehuishouding op orde te krijgen. Denk hierbij aan optimalisatie van beleid en procedures.

Bijlage 1: Kosten en opbrengsten per programma

Programma Watersysteembeheer

Begroting 2023	Begroting	Begroting	Realisatie	Begroting
Programma Watersysteembeheer	2023	2023	2023	na BW vs
	Initieel	na BW		Realisatie
Kosten				
Rentekosten	2.901	3.235	3.540	305-
Afschrijvingskosten	11.582	11.526	11.596	70-
Personeelskosten	24.899	24.899	23.598	1.301
Overige kosten	28.756	29.476	27.725	1.751
Toevoeging aan bestemmingsreserves	2.367	2.534	4.951	2.417-
Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma	8.400	8.400	9.285	885-
Totaal kosten	78.904	80.069	80.694	625-
Overige opbrengsten				
Overige opbrengsten	13.280-	13.449-	18.443-	4.994
Onttrekking aan bestemmingsreserves	4.018-	4.686-	2.950-	1.736-
Totaal overige opbrengsten	17.298-	18.134-	21.393-	3.258
Saldo kosten en opbrengsten en bestemmingsreserves	61.606	61.935	59.302	2.633
Verdeling netto saldo over reguliere taken en dynamische opgaven				
Reguliere taken				
Robuust en gezond watersysteem in een klimaatbestendig gebied	34.426	35.039	33.588	1.451
Waterveilige leef- en werkomgeving	19.755	19.801	20.736	935-
Totaal netto kosten	54.182	54.840	54.324	516
Dynamische opgaven				
Bodemdaling Veenweide	1.718	1.478	452	1.026
Gezond Water	3.193	3.103	2.653	450
Sterke Lekdijk	227	227	92	134
Toekomstbestendig Watersysteem	2.286	2.286	1.780	507
Totaal netto kosten	7.424	7.094	4.977	2.117

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op afwijkingen binnen het Programma Watersysteembeheer.

Rentekosten (€ 305.000 hogere kosten)

De hogere rentekosten worden veroorzaakt door de renteverhogingen die de Europese Centrale Bank (ECB) in 2023 heeft doorgevoerd. De rente op kortlopend krediet is opgelopen tot 4,125% vanaf eind september, terwijl dit was begroot op 0,375% voor het hele jaar. Daarnaast zijn de begrote subsidieontvangsten voor Sterke Lekdijk projecten pas eind december ontvangen en van één traject is de subsidie doorgeschoven naar 2024. Daardoor moest er meer kortlopend worden gefinancierd dan begroot. Dit alles resulteert in hogere rentekosten;

Personeelskosten (€ 1,301 miljoen lagere kosten)

De personeelskosten zijn lager dan begroot als gevolg van openstaande vacatures die moeilijk invulbaar zijn gebleken. Om het werk toch doorgang te laten vinden, is wel meer gebruik gemaakt van inhuurkrachten dan begroot. Bij die inzet is echter terughoudendheid betracht, omdat inhuur nu eenmaal veel duurder is per ingezet uur dan vaste werknemers. Per saldo is zo toch sprake van een onderschrijding.

Tevens is een bedrag van €462.000 van baggerprojecten begroot als doorbelaste personeelskosten, maar verantwoord als overige opbrengsten (zie ook de toelichting bij overige opbrengsten). Dit betreft een technische verschuiving die geen invloed heeft op het exploitatieresultaat.

Overige kosten (€ 1,751 miljoen lagere kosten)

De lagere kosten kunnen verklaard worden door minder bijdragen aan openbare lichamen voor Impulsregeling Water in de Leefomgeving (€ 1,342 miljoen). Doordat de voorbereiding en realisatie tijd vraagt en soms ook vertraging optreedt loopt de realisatie/facturatie gemiddeld een boekjaar achter. Hier staat een lagere onttrekking aan de Bestemmingsreserve tegenover; dat effect is terug te zien bij de lagere overige opbrengsten.

Toevoeging aan bestemmingsreserves (€ 2,417 miljoen hogere kosten)

Het verschil wordt voor een groot deel (€ 2,385 miljoen) veroorzaakt door de omzetting van de voorziening Baggeren naar de bestemmingsreserve baggeren.

Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma (€ 885.000 hogere kosten)

De verrekening van de indexatie van de bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma is hoger dan begroot. Hierdoor is de bijdrage hoger dan begroot.

Overige opbrengsten (€ 4,994 miljoen hogere opbrengsten)

Door de omzetting van de voorziening Baggeren naar een bestemmingsreserve, valt een bedrag van €3,236 miljoen vrij in de overige opbrengsten. Hiervan wordt €2,385 miljoen toegevoegd aan de nieuwe Bestemmingsreserve Baggeren en beïnvloedt het exploitatieresultaat dus niet (zie de verklaring van de overschrijding Toevoeging aan bestemmingsreserves hierboven). De rest, €851.000 komt als extra opbrengst in de exploitatie.

Tevens is een bedrag van €538.000 een extra opbrengsten verantwoord wegens het verleggen van baggerkosten van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel (GHJ) naar o.a. Rijkswaterstaat. Tenslotte is een bedrag van €462.000 van baggerprojecten begroot als doorbelaste personeelskosten, maar verantwoord als overige opbrengsten (zie ook de toelichting bij personeelskosten). Dit betreft een technische verschuiving die geen invloed heeft op het exploitatieresultaat.

Onttrekking aan bestemmingsreserves (€ 1,736 miljoen lagere opbrengsten)

Als gevolg van lagere kosten voor de GHJ en lagere uitgaven aan projecten voor de Impulsregeling Leefomgeving, zijn de onttrekkingen aan de bestemmingsreserves ook lager dan begroot.

Dynamische opgave Bodemdaling Veenweide (€ 1,026 miljoen lagere kosten)

De onzekerheid over het stikstof- en landbouwdossier, maar ook de consequenties voor de geplande maatregelen binnen de gebiedsprocessen (vernattingsmaatregelen) voor een klimaat robuust watersysteem hebben tot vertraging van de geplande gebiedsprocessen geleid. De personeelskosten zijn lager dan begroot. De voornaamste reden hiervoor is dat vacatures nog niet zijn ingevuld.

Dynamische opgave Gezond Water (€ 450.000 lagere kosten)

Hiervan is de onderschrijding van de impulsregeling de belangrijkste oorzaak van de lagere kosten, omdat 2/5 van de impulsregeling bij Gezond Water zit. De ander 3/5 zit bij Toekomstbestendig Watersysteem. Veel projecten lopen uit naar het volgende jaar door tijdrovende bewonersparticipatie of tegenvallers in de uitvoering. Ten aanzien van de samenwerking met de agrariërs: door stikstof en de initiatieven rondom het NPLG zijn agrariërs nog steeds afwachtend en zijn initiatieven niet van de grond gekomen. In 2024 kiezen wij een andere insteek door met slotenplannen met agrariërs aan de slag te gaan. Tenslotte blijft budget over bij de maatregel waarin wordt samengewerkt met Natuurorganisaties. Zij geven momenteel geen prioriteit aan het nemen van maatregelen voor verbetering van de waterkwaliteit. In 2024 wordt voor een andere insteek gekozen door niet 1 samenwerkingsovereenkomst af te sluiten met alle natuurorganisaties, maar door 1 op 1 samenwerkingsovereenkomsten af te sluiten met de natuurorganisatie die wel willen. Dit zorgt ervoor dat er op korte termijn aan de slag kan worden gegaan met die organisatie.

Dynamische opgave Sterke Lekdijk (€ 134.000 lagere kosten)

De middelen bestaan alleen uit personele inzet. De begrote inhuur is niet ingezet. Vanaf 2024 is dit geen dynamische opgave meer en zijn de personele kosten begroot in de exploitatie.

Dynamische opgave Toekomstbestendig Watersysteem (€ 507.000 lagere kosten)

De onderschrijding van de kosten wordt voor het grootste deel veroorzaakt door het achterblijven van de impulsregeling, waarvan 3/5 deel bij Toekomstbestendig Watersysteem zit. De andere 2/5 zit bij Gezond Water. De rest van de onderschrijding wordt veroorzaakt door niet ingevulde vacatures, waardoor de personeelskosten lager zijn dan begroot en zijn de bijdragen aan samenwerkingsverbanden (zoals de Blauwe Agenda en DP zoetwater) lager dan begroot.

Programma Zuiveringsbeheer

Begroting 2023	Begroting 2023	Begroting 2023	Realisatie 2023	Begroting na BW vs Realisatie
Programma Zuiveringsbeheer	Initieel	na BW		
Kosten				
Rentekosten	4.325	4.503	4.686	183-
Afschrijvingskosten	16.884	16.741	17.026	285-
Personeelskosten	6.575	6.575	6.500	75
Overige kosten	31.068	32.277	34.186	1.910-
Toevoeging aan bestemmingsreserves	5.810	5.810	5.810	-
Totaal kosten	64.662	65.905	68.209	2.303-
Overige opbrengsten				
Overige opbrengsten	3.617-	3.672-	4.191-	519
Onttrekking aan bestemmingsreserves	9.249-	9.619-	11.157-	1.538
Totaal overige opbrengsten	12.866-	13.291-	15.349-	2.057
Saldo kosten en opbrengsten en bestemmingsreserves	51.796	52.614	52.860	246-
Verdeling netto saldo over reguliere taken en dynamische opgaven				
Reguliere taken				
Zuiver afvalwater, energieneutraal en circulair	51.151	51.969	52.411	443-
Totaal netto kosten	51.151	51.969	52.411	443-
Dynamische opgaven				
Zuivere ontwikkeling	645	645	449	197
Totaal netto kosten	645	645	449	197

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op afwijkingen binnen het Programma Zuiveringsbeheer.

Rentekosten (€ 183.000 hogere kosten)

De hogere rentekosten worden veroorzaakt door de renteverhogingen die de Europese Centrale Bank (ECB) in 2023 heeft doorgevoerd. De rente op kortlopend krediet is opgelopen tot 4,125% vanaf eind september, terwijl dit was begroot op 0,375% voor het hele jaar. Daarnaast zijn de begrote subsidieontvangsten voor Sterke Lekdijk projecten pas eind december ontvangen en van één traject is de subsidie doorgeschoven naar 2024. Daardoor moest er meer kortlopend worden gefinancierd dan begroot. Dit alles resulteert in hogere rentekosten;

Afschrijvingskosten (€ 285.000 hogere kosten)

De realisatie van de afschrijvingskosten wijkt voornamelijk af vanwege een laatste extra afschrijving van de RWZI Woerden. Dit komt door een technisch issue met Oracle. Er was in de begroting en de prognose rekening gehouden met dat de afschrijving zou eindigen in 2024. Het gaat om een bedrag van € 285.000.

Overige kosten (€ 1,910 miljoen hogere kosten)

De kosten voor elektriciteit zijn € 1,229 miljoen hoger. Dit heeft te maken met dat er bij de T2 prognose (en op basis daarvan gedane begrotingswijziging) geen rekening gehouden is met de btw. Tevens is een bedrag van €686.000 te verklaren door hogere kosten voor chemicaliën en voor slibverwerking dan begroot. Van de hogere kosten komt € 1,538 miljoen voor rekening van de RWZI Utrecht. Het betreft hogere kosten voor elektriciteit, chemicaliën en intern slibtansport. Deze kosten worden echter gedekt uit de bestemmingsreserve RWZI Utrecht, zodat tegenover deze hoger kosten ook een hogere onttrekking aan de bestemmingsreserve staat. Dit effect is terug te zien onder Onttrekking aan bestemmingsreserves.

Overige opbrengsten (€ 519.000 hogere opbrengsten)

De grootste invloed op invloed op de hogere opbrengsten is afkomstig van de hogere eindafrekening van grensoverschrijdend afvalwater van voorgaande jaren, is € 266.000 meer ontvangen dan begroot. Tevens is de bevoorschotting voor covidbemonstering vanuit het Rijk € 113.000 hoger dan begroot. Tenslotte is de geactiveerde bouwrente € 106.000 hoger dan begroot, als gevolg van de gestegen rente (zie voor toelichting hierboven).

Onttrekking aan bestemmingsreserves (€ 1,538 miljoen hogere opbrengsten)

Als gevolg van hogere kosten bij de RWZI Utrecht (zie toelichting bij Overige kosten) is ook de onttrekking aan bestemmingsreserve RWZI hoger dan begroot.

Dynamische opgave Circulaire Waterketen, voorheen Zuivere Ontwikkeling (€ 197.000 lagere kosten)

Dit programma geeft invulling aan de realisering van de Zuiveringsvisie 2050. Qua personeelskosten zijn de kosten uitgekomen op de ca. € 200.000. Daarnaast is er een onderbesteding bij overige kosten. Dit komt grotendeels doordat 2 bijdragen aan derde partijen (Energie- en Grondstoffenfabriek en Aquafarm) flink hoger gebudgetteerd waren (+ € 150.000, op basis van de begroting van eerdere jaren) dan de daadwerkelijk gefactureerde kosten. Voor 2024 zijn de bijdragen voor deze twee posten aangepast. Daarnaast wordt gekeken waar er versnelt kan worden, om te zorgen dat het budget doelmatig en doeltreffend uitgegeven kan worden.

Programma Bestuur, middelen & maatschappij

Begroting 2023	Begroting	Begroting	Realisatie	Begroting
Programma Bestuur & Organisatie	2023	2023	2023	na BW vs
	Initieel	na BW		Realisatie
Kosten				
Rentekosten	195	207	202	5
Afschrijvingskosten	1.411	938	938	0
Personeelskosten	25.367	26.278	27.576	1.298-
Overige kosten	17.919	18.287	17.023	1.265
Toevoeging aan bestemmingsreservess	-	-	188	188-
Totaal kosten	44.892	45.711	45.927	216-
Overige opbrengsten				
Overige opbrengsten	5.058-	5.058-	4.979-	79-
Onttrekking aan bestemmingsreservess	1.198-	1.198-	636-	562-
Totaal overige opbrengsten	6.256-	6.256-	5.615-	641-
Saldo kosten en opbrengsten en bestemmingsreserves	38.636	39.455	40.311	856-
Verdeling netto saldo over reguliere taken en dynamische opgaven				
Reguliere taken				
Bestuur, middelen en maatschappij	36.766	37.585	38.647	1.062-
Waterbewust leven en genieten van water	-	-	-	-
Totaal netto kosten	36.766	37.585	38.647	1.062-
Dynamische opgaven				
Digitale Transformatie	380	380	417	37-
Duurzaamheid	1.030	1.030	972	59
Omgevingswet	-	-	-	-
Waterbewust Leven	333	333	267	65
Toekomst Bestendig Begroten	127	127	8	118
Totaal netto kosten	1.870	1.870	1.664	206

Bedragen zijn in duizenden euro's

Toelichting op afwijkingen binnen het Programma Bestuur en Organisatie

Personeelskosten (€ 1,298 miljoen hogere kosten)

De hogere personeelskosten zijn het gevolg van de inzet van inhuurkrachten voor de voor moeilijk invulbare vacatures. Tevens is de dotatie aan de voorziening voor het Persoonsgebonden BasisBudget (PBB) hoger dan begroot omdat bij de begroting met minder nieuwe medewerkers was gerekend dan per ultimo 2023 recht hebben op een PBB. Ook de dotatie aan de voorziening voormalig personeel is onderdeel van de hogere personeelskosten, omdat deze dotatie niet wordt begroot, vanwege de onzekerheid van de omvang en het verloop van de aanspraken op deze voorziening.

Overige kosten (€ 1,265 miljoen lagere kosten)

De budgetten voor externe expertise en ondersteuning zijn minder aangesproken dan begroot o.a. bij de onderdelen Informatisering en Automatisering (€ 674.000). Het budget van overige kosten (o.a. inhuur externe partijen voor het ontwikkelen van verschillende security gerelateerde Dashboard) is niet uitgegeven. O.a. omdat Dashboards intern zijn ontwikkeld (zie rapportage BI). Activiteiten in het kader van Asset Georiënteerd en Datagedreven Werken worden in 2024 opgestart. De kosten voor de Deep-dive Security Audit vallen niet in 2023, omdat de audit in Q1 2024 wordt uitgevoerd. Tevens zijn de budgetten voor externe expertise en ondersteuning verspreid over de hele organisatie van HDSR minder aangesproken dan begroot, waardoor ruim €268.000 niet is uitgegeven. Ook is de stelpost onvoorzien van €425.000 (verplicht onderdeel van de begroting volgens de BBVW) niet aangesproken.

Toevoeging aan bestemmingsreserves (€ 188.000 hogere kosten)

Dit betreft een niet begrote toevoeging van € 188.000 ontvangst van een bijdrage van het Rijk aan de kosten van de Wet open overheid (Woo). Dit bedrag is toegevoegd aan de bestemmingsreserve Woo.

Onttrekking aan bestemmingsreserves (€ 562.000 lagere opbrengsten)

De invoering van de omgevingswet is in 2023 afgerond en daarmee is het saldo (€211.000) van de bestemmingsreserve die hiervoor was ingesteld geheel ingezet ter dekking van de kosten. De onttrekking aan de bestemmingsreserve Transitie was € 774.000 lager dan begroot. Bij de afdelingen die bij de begroting een claim hebben gedaan op deze bestemmingsreserve, was voldoende ruimte in het eigen afdelingsbudget, zodat in de realisatie een onttrekking aan de bestemmingsreserve niet nodig is gebleken.

Dynamische Opgave Toekomst Bestendig Begroten (€118.000 lagere kosten)

Voor wat betreft de loonsom applicatie zijn er alsnog wel minder uren gemaakt dan verwacht. Er zijn diverse moeilijke vraagstukken binnen dit project, bijvoorbeeld op het gebied van privacy, die een vertragend effect hebben. Hierdoor zijn de uitgaven aan deze opgave lager dan begroot.

Bijlage 2: Realisatie en prognose investeringsprojecten

Zie volgende pagina.

Overzicht projecten (x € 1.000,-)		JJJJ	€	€	%	€	€	€	%	Indicatoren			
2023 t/m december		Prognose jaartal einde project	Toegek. krediet (actuele opdracht)	Totaal gereal. uitgaven	Realisatie t.o.v. krediet	Prognose uitgaven einde project	Oorspr. Begroting uitg. 2023 (=A)	Gereal. uitgaven 2023 (=B)	Realisatie vs. begr. 2023 (=B/A)	Planning	Uitgaven totale project	Uitgaven 2023	Scope
<i>Bouw en verwerving, onderhoud en beheer van rwzi's</i>													
MP901700	GOP Zuiver	n.v.t.	43.991	16.307	37%	26.007	7.100	5.975	84%	O	G	G	G
660231	Medicijnresten uit water Woerden	2028	450	33	7%	450	150	33	22%	O	G	O	O
M...	Medicijnresten uit water Nieuwegein	-	0	0	-	0	200	0	-	W	W	W	W
M810900	Renovatie/ nieuwbouw Zeist	2028	5.950	698	12%	4.198	300	637	212%	G	G	G	G
M...	Aanpassing/ uitbreiding rwzi Nieuwegein	2030	0	0	-	0	100	0	-	W	W	W	W
<i>Duurzaamheid</i>													
M...	Windturbine locatie H	2030	0	0	-	0	500	0	-	W	W	W	W
M901900	Zonneparken	2026	1.000	909	91%	885	1.050	523	50%	G	G	G	G
M...	Mono-maaisel-vergister	-	0	0	-	0	100	0	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
M901800	Cellulose terugwinning en opwerking	2024	2.400	1.321	55%	2.329	1.600	439	27%	O	G	O	G
M...	Investering centrale slibvalorisatie	2030	0	0	-	0	100	0	-	W	W	W	W
M...	Energiehub Het Klaphek	2030	0	0	-	0	100	0	-	W	W	W	W
<i>Watersysteem: instandhouden</i>													
M411700	GOP Watersystemen	n.v.t.	57.705	25.658	44%	57.469	4.950	4.057	82%	G	G	G	G
M250000	Vervanging groot materieel UV	2024	925	536	58%	925	250	132	53%	G	G	G	G
M241000	Huisvesting buitendiensten	2027	13.400	344	3%	13.400	370	260	70%	G	G	G	G
<i>Watersysteem: verbeteren</i>													
diverse (M4)	Gebiedsplannen Oost (cumulatief)	2028	19.502	14.790	76%	19.940	800	1.021	128%	G	G	G	G
diverse (M4)	Gebiedsplannen West (cumulatief)	2026	56.066	45.839	82%	55.839	3.550	3.002	85%	G	G	G	G
<i>Watersysteem: beperking gevolgen klimaatverandering</i>													
M402200	Toekomstbestendig Watersysteem	2028	5.240	1.199	23%	5.239	600	554	92%	G	G	G	G
M402500	Inlaatwerk KR VRAM	2027	920	336	37%	691	670	278	41%	G	G	G	G
<i>Watersysteem: waterkwaliteit</i>													
M161000	KRW Oevers 2016-2021	2023	1.590	1.523	96%	1.523	77	1	1%	G	G	G	G
M162000	KRW Vispassages 2016-2021	2023	2.575	2.560	99%	2.560	202	17	9%	G	G	G	G
M163000	KRW Synergie LG 2016-2021	2023	1.110	1.102	99%	1.245	366	362	99%	O	G	O	G
M164000	KRW 3e planperiode 2022-2027	2028	8.570	226	3%	8.570	1.042	213	20%	G	G	G	G
<i>Waterkeringen voldoen aan de normen (wettelijk/ provinciaal/ HDSR)</i>													
M421100	GOP Regionale waterkeringen	2026	88.847	73.776	83%	90.076	7.000	11.888	170%	G	G	G	G
M421200	Voortrollend GOP RWK va 2023	n.v.t.	11.075	139	1%	11.075	250	139	56%	G	G	O	G
M451200	GOP Primaire waterkeringen	2025	3.051	2.501	82%	0	800	675	84%	G	G	G	G
M422000	GHIJ-Noord & Waaiersluis	2027	10.070	7.396	73%	9.456	2.265	1.238	55%	G	G	G	G
M...	Synergiekrediet GHIJ	-	0	0	-	0	300	0	-	W	W	W	W
<i>Routine - investering Bedrijfsvoering</i>													
M5819600	ICT Basis op orde: Upgrade en vervanging oude a	2022	2.001	730	36%	730	900	0	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
M5819500	ICT Vervanging hardware en infrastructuur	2023	2.710	2.710	100%	2.710	750	1.057	141%	G	G	G	G
M5819800	Vervanging ICT hardware 2024	2025	2.600	0	0%	2.600	0	0	-	G	G	O	G
558022	Het Nieuwe Nu	2023	250	244	98%	244	200	222	111%	G	G	G	G
<i>rwzi Utrecht</i>													
M713000	Herinrichting rwzi Utrecht	2025	5.100	115	2%	4.965	700	-85	-12%	G	G	G	G
<i>GHIJ</i>													
M401400	GHIJ kunstwerken	2023	3.312	3.210	97%	3.210	1.029	867	84%	G	G	G	G
M401500	GHIJ oevers	2028	8.250	6.465	78%	8.262	1.200	569	47%	G	G	G	G
M401600	GHIJ baggeren	2023	12.300	11.975	97%	11.975	1.428	2.177	152%	G	G	G	G
<i>KWA+ fase 1</i>													
M21000	KWA stap 1	2024	31.858	18.330	58%	26.930	8.424	3.908	46%	G	G	G	G

Sterke Lekdijk		162.321				46.993	41.324	88%					
120111/120	Sterke Lekdijk - W.b.Duurstede-Amerongen (V)	-	5.886	5.346	91%	5.346	0	0	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
120121/120	Sterke Lekdijk - W.b.Duurstede-Amerongen (P)	2023	14.848	13.737	93%	14.848	3.266	-1.077	-33%	O	G	G	G
120131/120	Sterke Lekdijk - W.b.Duurstede-Amerongen (R)	2027	9.188	7.452	81%	9.188	5.000	7.452	149%	O	O	G	G
120211/120	Sterke Lekdijk - Salmsteke (V)	-	2.733	2.343	86%	2.343	0	0	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
120221/120	Sterke Lekdijk - Salmsteke (P)	-	6.607	6.385	97%	6.385	0	-261	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
120231/120	Sterke Lekdijk - Salmsteke (R)	2024	29.974	24.632	82%	29.974	16.548	15.282	92%	G	O	G	G
120311/120	Sterke Lekdijk - Cul. Veer - Beatrixsluis (V)	-	8.577	7.214	84%	7.214	0	0	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
120321/120	Sterke Lekdijk - Cul. Veer - Beatrixsluis (P)	2025	12.578	12.287	98%	12.578	4.597	4.991	109%	O	G	O	G
120331/120	Sterke Lekdijk - Cul. Veer - Beatrixsluis (R)	2026	2.776	643	23%	2.776	3.000	643	21%	G	G	O	G
120411/120	Sterke Lekdijk - Salmsteke - Schoonhoven (V)	-	6.567	6.018	92%	6.018	0	144	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
120421/120	Sterke Lekdijk - Salmsteke - Schoonhoven (P)	2025	13.128	7.103	54%	11.414	2.680	5.068	189%	O	G	G	O
120431/120	Sterke Lekdijk - Salmsteke - Schoonhoven (R)	2030	8.478	250	3%	8.477	0	250	-	G	G	G	G
120511/120	Sterke Lekdijk - Vreeswijk - Jaarsveld (V)	-	7.521	6.261	83%	6.261	0	317	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
120521/120	Sterke Lekdijk - Jaarsveld - Klaphek (P)	2025	14.259	2.707	19%	13.718	6.935	2.618	38%	G	G	G	G
120531/120	Sterke Lekdijk - Jaarsveld - Klaphek (R)	2028	0	0	-	0	0	0	-	W	W	W	W
120611/120	Sterke Lekdijk - Irenesluizen - Cul. Veer (V)	2023	5.521	4.633	84%	4.633	1.342	1.269	95%	G	G	G	G
120621/120	Sterke Lekdijk - N'gein - Irenesl. - Cul. Veer (P)	2025	1.500	564	38%	1.500	3.625	564	16%	G	G	G	G
120631/120	Sterke Lekdijk - N'gein - Irenesl. - Cul. Veer (R)	2029	0	0	-	0	0	0	-	W	W	W	W
120901/120	Sterke Lekdijk - Programma Team	2030	23.037	21.717	94%	21.717	5.000	4.065	81%	G	G	G	G
M451300	GOP Primaire Waterkeringen 2023-2029	2029	11.275	1.325	12%	11.274	3.500	1.325	38%	G	G	G	G
Overige projecten en overloop van vorig jaar								354					
M901600	Medicijnresten uit water (ozon Houten)	2023	4.670	4.371	94%	4.371	0	228	-	G	G	G	G
319001	Vidente: voorspellende monitoringstool watersys	2023	275	280	102%	280	0	55	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
M720100	Aansl. M'broek & Maarssen op rwzi L'Rijn	2022	16.800	16.347	97%		0	41	-				
div.	Overige projecten	-					0	30	-				
670191	Sloop rwzi Maarssenbroek	2023	1.950	1.003	51%	1.003	0	10	-	G	G	G	G
Projectmatige sloop- en exploitatie-uitgaven													
M712000	Sloop rwzi Utrecht	2022	20.000	9.894	49%	9.894	500	480	96%	G	G	G	G
M442000	GOP Baggeren vanaf 2020	n.v.t.	23.999	18.418	77%	24.377	5.059	5.753	99%	G	G	G	G
M130000	Grondverwerving Sterke Lekdijk	2029	30.900	9.556	31%	30.900	11.590	4.697	102%	G	G	G	G
Legenda													
Groen	conform budget / planning / scope												
Oranje	wijkt af van budget / planning / scope maar afwijking is beperkt; en-of valt nog bij te sturen												
Rood	wijkt significant af van budget / planning / scope; en-of valt niet meer bij te sturen												
Wit	(nog) niet bekend of vastgesteld / in voorbereiding												
n.v.t.	niet van toepassing												

Bijlage 3: Muskusrattenbeheer

De jaarrekening 2023 is de financiële weergave van de activiteiten van MRB WMNL gedurende 2023. Een kwalitatieve duiding op de inhoud van de werkzaamheden kunt u lezen in het jaarverslag over 2023.

De begroting 2023 voor de uitvoering van Muskusrattenbeheer in het gehele bestrijdingsgebied is in het Bestuurlijk Overleg vastgesteld op een bedrag van € 11.662.910 (inclusief 13,5% overhead over de totale netto lasten). De realisatie van de kosten over 2023 komt uit op € 11.800.007.

Het exploitatieresultaat 2023 is uitgekomen op € 137.097 negatief. Het resultaat op de personele lasten is € 370.993 negatief en het resultaat op de overige kosten is € 199.421 positief. Doordat de totale netto lasten € 120.790 hoger zijn dan begroot, is ook de bijdrage aan de overhead (een vast percentage van de totale netto lasten) hoger dan begroot, namelijk € 16.307.

Tabel: begroting / realisatie jaar 2023

Omschrijving	Begroting 2023	Realisatie 2023	Jaarresultaat
Salaris lasten	7.734.122	8.147.006	-412.884
Overige personele lasten	266.600	224.709	41.891
Netto Personele lasten	8.000.722	8.371.715	-370.993
Netto overige kosten	2.300.400	2.100.979	199.421
Overige opbrengsten	25.430	76.212	-50.782
Totale netto lasten	10.275.692	10.396.482	-120.790
Bijdrage in kosten overhead	1.387.218	1.403.525	-16.307
Totale kosten MRB	11.662.910	11.800.007	-137.097
Bijdrage partners	11.662.910	11.662.910	-
Mutatie balanssaldo	-	137.097	-137.097
Netto jaarresultaat	-	-	-

De verdeling van de totale kosten over de partners is vastgelegd in de overeenkomst van december 2011 (laatste versie december 2019). De bijdragen van de deelnemers, gelijk aan het bedrag van de uitgaven minus evt. inkomsten, worden op basis van de jaarrekening vastgesteld. De verdeling van bijdrage per deelnemer is te vinden in bijlage 1.

Voorstel verwerking jaarresultaat

Het resultaat over 2023 bedraagt € 137.097 negatief. Voorgesteld wordt het resultaat te muteren op het balanssaldo. Dit voorstel wordt nader toegelicht op pagina 3.

Toelichting per kostensoort

Personele lasten

De personele lasten zijn in 2023 € 370.993 hoger dan begroot.

De salariskosten zijn €412.000 hoger dan begroot. Hiervan is €270.000 het gevolg van de cao-verhoging voor de waterschappen en provincies. Tevens voor €114.000 aan verlof gekocht. Tenslotte is per saldo €31.000 meer gedoteerd aan de voorziening RVU.

De overige personeelskosten zijn €41.000 lager dan begroot, door lagere reis- en verblijfkosten. Deze post is in de begroting 2024 reeds lager gesteld.

Overige kosten

De overige kosten zijn in 2023 € 199.421 lager dan begroot.

Onderschrijdingen € 284.000

De belangrijkste onderschrijdingen zijn voor de kosten van leaseauto's van ruim € 160.000. In 2023 zijn slechts enkele auto's vervangen. Er is gekozen om het aantal te vervangen auto's gelijkmatiger over de jaren te verdelen omdat het grote aantal vervangen auto's zoals in 2022 onwenselijk wordt geacht. Deze onderschrijding komt deels door hercalculatie/verlenging van de contracten (€ 100.000). Daarnaast zijn de schadekosten aanzienlijk lager dan voorzien (€ 30.000) en de verzekeringskosten bleken lager dan voorzien (€ 20.000).

Verder is er een onderschrijding op telefoon- en datalijnen van ruim € 50.000. De kosten van de datalijnen zijn gedaald omdat deze kosten volgens bestuurlijke afspraak ten laste van het inliggende waterschap dienen te komen en dat is afgelopen jaar geregeld. De telefoonkosten zijn aanzienlijk lager omdat minder telefoons vervangen hoefden te worden dan begroot.

Ook op aankoop/vervanging van quads en apparatuur is een onderschrijding van bijna € 50.000 te melden. Omdat de elektrische quads nog niet voldoen aan de eisen die wij hieraan stellen is gekozen om geen quads te vervangen. Wij gaan de komende periode bij andere waterschappen naar ervaringen met e-quads informeren en gaan proefdraaien met een e-quad van waterbeheer HDSR. Na evaluatie zal besloten moeten worden of in 2024 e-quads of toch brandstofquads aangeschaft worden.

Daarnaast is de stelpost voor onvoorziene zaken ad € 25.000 niet aangewend.

Overschrijdingen € 101.000

Aan de extra inzet in de Krimpenerwaard is ruim € 40.000 uitgegeven. Dankzij deze inzet zijn er in tien weken 3.300 muskusratten gevangen en is 4.900 uur extra ingezet.

Daarnaast is aan veiligheidsmateriaal en vangmiddelen bijna € 60.000 meer uitgegeven. Ook hier is de invloed van gestegen grondstofprijzen voor deze producten terug te vinden in de gestegen kosten. Ook moesten de voorraden vangmiddelen worden aangevuld, door intensiever gebruik.

Overige opbrengsten

De overige opbrengsten zijn € 50.782 hoger dan begroot. Ruim € 8.000 hiervan komt doordat wij in 2023 toch de 100% inzet uren gerealiseerd hebben om voor de volledige solidariteit bijdrage muskusratten in aanmerking te komen. In de begroting was rekening gehouden met 75 % inzet uren.

Daarnaast is een boot die weinig gebruikt werd overgenomen door HDSR (€ 16.000) en er is opbrengst van Ziektewet ontvangen van bijna € 20.000.

Overhead

De bijdrage aan de overhead van HDSR is een vast percentage (13,5%) van de gerealiseerde netto totale lasten, die in 2023 € 10.396.482 bedroegen. De totale kosten voor overhead bedragen € 1.403.525. Omdat de totale netto lasten hoger zijn dan begroot, is ook de bijdrage aan overhead € 16.307 hoger dan begroot.

Opbrengsten

De bijdragen van deelnemers Gemene Rekening zijn gefactureerd conform de begroting van 2023 (zie bijlage 1).

Balanssaldo

Het balanssaldo bedroeg per 1-1-2023 € 269.602

In de begroting van 2023 is vastgesteld dat een deel van het balanssaldo ingezet kan worden. Dit betreft een bedrag van € 25.905 ten behoeve van de compensatie van de uren van de mbo-opleidingen en een bedrag van € 20.000 ten behoeve van innovaties. Voor het restant van het saldo is nog geen bestemming bepaald.

Voorgesteld wordt om het nettoresultaat te onttrekken aan het balanssaldo. Onderstaand overzicht laat het verloop van het balanssaldo in 2023 zien:

Verloop balanssaldo	2023
Beginstand balanssaldo 1-1-2023	269.602
Mutaties	137.097
Eindstand balanssaldo 31-12-2023	<u>132.505</u>

Tabel: overzicht bijdrage deelnemers 2023

Begroting bijdrage deelnemers 2023	verdeling in %	verdeling in €
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	18,7%	2.180.694
Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht	17,0%	1.982.695
Hoogheemraadschap van Delfland	5,3%	618.134
Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard	12,7%	1.481.190
Hoogheemraadschap van Rijnland	21,7%	2.530.851
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden	24,6%	<u>2.869.076</u>
Totale bijdrage 2023	100,00%	11.662.910

De totale begroting 2023 (incl. overhead) is vastgesteld op € 11.662.910. Dit bedrag is volgens een vaste verdeelsleutel in rekening gebracht aan de deelnemende waterschappen.

Bestuursverslag HDSR 2023

Datum: 7 mei 2024